

การศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และความสามารถ
ในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง

ปริญญาณิพนธ์
ของ
อนันต์ นวลใหม่

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา
เมษายน 2549

การศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และความสามารถ
ในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง

บทคัดย่อ
ของ
อนันต์ นวลใหม่

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา
เมษายน 2549

อนันต์ นวลใหม่. (2549). การศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์ , รองศาสตราจารย์ นิภา ศรีไพโรจน์.

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาความสัมพันธ์และค่าน้ำหนักความสำคัญที่ส่งผลของตัวแปรปัจจัยห้าตัว คือเพศ การอบรมเลี้ยงดูสามแบบ และสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์(EQ) และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง จำนวน 976 คน ได้มาโดยวิธีสุ่มสองขั้นตอน (Two-Stage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามวัดความฉลาดทางอารมณ์ 2) แบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดู 3) แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัวและ 4) แบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.78, 0.89, .90 และ .96 ตามลำดับ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรพหุนาม(Multivariate Multiple Regression: MMR) และการวิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนาม(Univariate Multiple Regression: MR)

ผลการศึกษาพบว่า

1. ตัวแปรปัจจัยทั้งห้าตัวกับตัวแปรตามสองตัวที่วิเคราะห์แบบตัวแปรพหุนามมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และค่าสหสัมพันธ์พหุคูณที่วิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนามระหว่างตัวแปรปัจจัยทั้งห้ากับความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ($R = .315$) และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) ($R = .522$) มีค่าสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าความแปรผันร่วมกันของความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ร้อยละ 12.30 กับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) ร้อยละ 27.20

2. ค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนมาตรฐานของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ($\beta = .100$) สัมพันธภาพในครอบครัว ($\beta = .074$) และวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ($\beta = .050$) ส่วนตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ($\beta = .297$) และสัมพันธภาพในครอบครัว ($\beta = .161$) ตามลำดับ

A CORRELATIVE STUDY OF SOME FACTORS AFFECTING EMOTIONAL QUOTIENT (EQ)
AND ADVERSITY QUOTIENT(AQ) OF MATTAYOMSUKSA III STUDENTS UNDER
THE GENERAL EDUCATION DEPARTMENT, ANGTHONG.

AN ABSTRACT
BY
ANANT NUALMAI

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education degree in Educational Research and Statistics
at Srinakharinwirot University
April 2006

Anant Nuanmai. *A Correlative Study of Some Factors Affecting Emotional Quotient (EQ) and Adversity Quotient (AQ) of Mattayomsuksa III Students under the General Education Department, Angthong*. Master thesis, M.Ed. (Educational Research and Statistics). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Prof. Dr. Boonchird Pinyoanuntapong, Assoc.Prof. Nipa Sripairot.

The main purpose of this study was to investigate the relationships between five factors of gender, three raising styles, and family relationship, and two variables of emotional quotient (EQ) and adversity quotient (AQ) ; and to study the beta weights of the factors. The samples were 976 Mattayomsuksa III students in schools under the jurisdiction of the General Education Department, Angthong Province, in the second semester of 2003 academic year. They were selected by using two-stage random sampling. Tools used in the study comprised 1) questionnaire about EQ, 2) questionnaire about raising styles, 3) questionnaire about family relationship, and 4) questionnaire about AQ. The reliabilities of the questionnaires were 0.78, 0.89, 0.90 and 0.96 respectively. The data were analyzed by using multivariate multiple regression (MMR) and univariate multiple regression (MR).

The results of study were:

1. All five factors and two dependent variables analyzed by MMR mutually related with statistical significance at the level of .01. The multiple correlations analyzed by MR between five factors and two variables of EQ ($R = .315$) and AQ ($R = .522$) were high with statistical significance at the level of .01. The mutual variations with EQ and AQ were 12.30% and 27.20% respectively.

2. The beta weights, in form of standard scores, of those factors affecting EQ with statistical significance at the level of .01 were democratic raising style ($\beta = .100$), family relationship ($\beta = .074$), and neglected raising style ($\beta = .050$). The factors affecting AQ with statistical significance at the level of .01 were democratic raising style ($\beta = .297$) and family relationship ($\beta = .161$) respectively.

การศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และความสามารถ
ในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง

ปริญญานิพนธ์
ของ
อนันต์ นวลใหม่

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา

เมษายน 2549

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และความสามารถ
ในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง

ของ
อนันต์ นวลใหม่

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)
วันที่ เดือน เมษายน พ.ศ. 2549

.....ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์)

.....กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์
(รองศาสตราจารย์ นิภา ศรีไพโรจน์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ชูศรี วงศ์รัตนะ)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ชวลิต รวยอาจิณ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดีโดยได้รับความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์นิภา ศรีไพโรจน์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่าในการ ให้คำปรึกษา แนะนำการทำงานวิจัยนี้ทุกขั้นตอนจนเสร็จสมบูรณ์ รวมทั้งทำให้ผู้วิจัยได้รับ ประสบการณ์ในการทำงานวิจัย และรู้ถึงคุณค่าของงานวิจัยที่จะช่วยให้การทำงานในด้านการวิจัย เป็นไปอย่างมีคุณค่ามากขึ้น อีกทั้งยังเป็นแบบอย่างของอาจารย์ที่ทุ่มเทให้กับศิษย์และงานด้าน วิชาการอย่างไม่รู้เหน็ดเหนื่อย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งถึงความกรุณาดังกล่าว และขอกราบขอบพระคุณ เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ชูศรี วงศ์รัตนะ และอาจารย์ชาลิต รวยอาจิณ ที่ กรุณาเป็นกรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติม ในการสอบปริญญานิพนธ์และได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่เป็น ประโยชน์ ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัย ในการศึกษา ตามหลักสูตรการวิจัยและสถิติการศึกษา อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณผู้บริหารโรงเรียน คณะครู อาจารย์ ในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง ที่ได้ให้ความ ร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี ตลอดจนเพื่อนๆ พี่ๆ และน้องๆ วิชาเอกการวิจัยและ สถิติทางการศึกษา ที่เป็นกำลังใจและมีส่วนช่วยในการทำปริญญานิพนธ์นี้ ขอขอบพระคุณผู้บริหาร โรงเรียนเซนต์คาเบรียลภราดา ดร.วิศิษฐ์ ศรีวิชัยรัตน์ ได้ให้ความเอื้อเฟื้อเวลาที่มาศึกษาต่อ ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

กราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนของผู้วิจัยมาตลอด และเป็นกำลังใจอันสำคัญยิ่งที่มีส่วนช่วยให้ปริญญานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ท้ายสุดนี้คุณประโยชน์และความดีที่ได้รับจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแต่บิดา มารดา ครูอาจารย์ และผู้มีอุปการะคุณทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจ ให้ความช่วยเหลือ อบรมสั่งสอน ผู้วิจัยจนประสบความสำเร็จในการศึกษา

อนันต์ นวลไหม่

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	3
	ความสำคัญของการวิจัย	3
	ขอบเขตของการวิจัย	4
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	4
	ตัวแปรที่ศึกษา	4
	นิยามศัพท์เฉพาะ	4
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
	ความฉลาดทางอารมณ์	9
	ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์	9
	แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์	12
	ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค	25
	ความสำคัญความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค	25
	ประเภทของอุปสรรคและความทุกข์ในชีวิต	30
	แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบความสามารถในการเผชิญปัญหา และฟันฝ่าอุปสรรค	31
	เทคนิคในการช่วยพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหา และฟันฝ่าอุปสรรค	32
	การอบรมเลี้ยงดู	33
	ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู	33
	ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู	34
	รูปแบบของการอบรมเลี้ยงดู	36
	อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดู	43
	สัมพันธภาพในครอบครัว	45
	การถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว	50

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	58
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ	58
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ	66
 3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	 76
การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง	76
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	77
การเก็บรวบรวมข้อมูล	85
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	86
 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	 92
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	92
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	93
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	93
 5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	 100
สังเขปความมุ่งหมาย สมมุติฐาน และวิธีดำเนินการวิจัย	100
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	102
อภิปรายผล	103
ข้อเสนอแนะ	107
 บรรณานุกรม	 109
 ภาคผนวก	 120
 รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	 142
 ประวัติย่อผู้วิจัย	 144

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดของโกลแมนในส่วนที่ 1	14
2	องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดของโกลแมน ในส่วนที่ 2	16
3	ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะครอบครัวกับพฤติกรรมของเด็ก	35
4	แสดงระดับความฉลาดทางอารมณ์ของคนทั่วไปแบ่งตามช่วงอายุ	67
5	ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของคนทั่วไปในแต่ละองค์ประกอบ ด้านที่แตกต่างกันโดยแบ่งตามเพศ.....	69
6	จำนวนนักเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จำแนกตามขนาดของโรงเรียน.....	77
7	ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรปัจจัย กับความฉลาดทางอารมณ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค.....	94
8	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างตัวแปรปัจจัย กับความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหา และฟันฝ่าอุปสรรค.....	95
9	ค่าการทดสอบนัยสำคัญของสหสัมพันธ์พหุคูณของตัวแปรปัจจัย กับความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหา และฟันฝ่าอุปสรรค.....	97
10	ค่าน้ำหนักความสำคัญสัมพัทธ์ สหสัมพันธ์พหุคูณของตัวแปรปัจจัย กับความฉลาดทางอารมณ์.....	98
11	ค่าน้ำหนักความสำคัญสัมพัทธ์ สหสัมพันธ์พหุคูณแบบตัวแปรปัจจัย ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค.....	99
12	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย.....	122
13	ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค.....	123

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 อาชีพกับระดับความฉลาดทางอารมณ์.....	24
2 ความเชื่อมโยงของ AQ กับคุณสมบัติทั้ง 3 ประการตามแนวคิดของสโตรทซ์.....	26
3 เปรียบเทียบระหว่างลักษณะของบุคคล/องค์กร ทั้ง 3 กลุ่มกับทฤษฎี ต้องการเป็นลำดับขั้นของอับราฮัม มาสโลว์.....	29
4 ลำดับขั้นในการสร้างแบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหา และฟันฝ่าอุปสรรค.....	78
5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง AQ, IQ และ EQ ซึ่งเป็นตัวพยากรณ์ความสำเร็จ.....	107

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าประชากรของประเทศต้องเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาการศึกษาอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อการก้าวไปสู่การพัฒนาสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจการเมือง ฯลฯ อย่างยั่งยืน ทั้งนี้เพราะ คุณค่าในกระบวนการทางการศึกษาคือกระบวนการในการสร้างคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ มนุษย์สามารถเข้าใจในบทบาทและศักยภาพตามเอกัตภาพ อันจะนำมาซึ่งการดำรงชีวิตอย่างมีรสนิยมในสังคม ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น การพัฒนาการศึกษา จึงจำเป็นต้องเน้นการพัฒนาทั้งครบทุกๆ ด้านในความเป็นมนุษย์ตั้งแต่พื้นฐานและใกล้ตัวที่สุด คือ มนุษยศาสตร์ อันเป็นศาสตร์ที่สร้างแก่นของความเป็นมนุษย์สังคมศาสตร์ ที่สร้างสภาวะและสถานะความชัดเจนในบทบาทของความเป็นส่วนหนึ่งในสังคม ตรรกศาสตร์และวิทยาศาสตร์ซึ่งมุ่งเน้นพัฒนาการด้านการใช้เหตุผลบนพื้นฐานของความเป็นจริง

การศึกษาปัจจุบัน เชื่อกันว่า ความสำเร็จในการดำเนินชีวิต จะต้องประกอบด้วยความเป็นเลิศทางสติปัญญา (IQ) ความเชี่ยวชาญ (Expertise) และความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence : EQ) โกลแมน (Goleman, 1998 : 18-22) สำหรับประเทศไทย การมุ่งพัฒนาเยาวชนของชาตินั้น ได้มีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.2542 หมวด 1 บททั่วไป มาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่ร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นั่นคือระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นผลิตนักเรียนให้มีคุณลักษณะที่ “ดีเก่ง และมีความสุข” เพราะตระหนักว่าคุณลักษณะของการพัฒนาสติปัญญาต้องกระทำร่วมกับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์จึงจะสามารถสร้างเยาวชนให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพของชาติให้มีความพร้อมในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข โดยกระบวนการจะต้องเริ่มตั้งแต่การศึกษาระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา เพื่อให้ก้าวสู่วัยผู้ใหญ่อย่างเต็มภาคภูมิ

นักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีวัยในช่วง 13-18 ปี เป็นกลุ่มนักเรียนที่ควรจะทำให้ความใส่ใจในเรื่องการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เป็นอย่างมาก ซึ่งในมิติทางจิตวิทยา วัยรุ่นนับเป็นวัยที่อยู่ในสภาวะหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งชีวิตที่จะต้องมีการปรับตัวในทุกๆ ด้าน อันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงสรีระและพฤติกรรมแบบเด็กไปเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งสังคมแต่ละแห่งจะเป็นตัวกำหนดแบบฉบับแห่งพฤติกรรมเหล่านั้น นอกจากนี้ในลำดับของพัฒนาการทางอารมณ์ของวัยรุ่นยังประกอบด้วยลักษณะทางอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงง่าย สับสน อ่อนไหว ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้มากนัก และพัฒนาการทางสังคมที่มีลักษณะ การยึดติดกับสังคมกลุ่มเพื่อนเป็นสำคัญ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2540 : 336) ซึ่งวัยรุ่นต้องเผชิญกับการรู้จักตนเองใหม่ ร่างกายและอารมณ์มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้จิตใจว่าวุ่นวุ่นตระหนกตกใจ การศึกษาที่มีคุณภาพเท่านั้น ที่เป็นเครื่องมือในการ

พัฒนาบุคลิกภาพของวัยรุ่นให้มีคุณภาพและที่สำคัญ คือ การมีความฉลาดทางอารมณ์สูง อันจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตให้ประสบผลสำเร็จต่อไป

นักจิตวิทยาส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่า การที่คนเราจะประสบความสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับไอคิวเพียง 20% ส่วนที่เหลือเป็นเรื่องของการเข้าสังคม ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรับรู้อารมณ์ของตนเอง การจัดการกับอารมณ์ และความตึงเครียด ซึ่งอาจถือได้ว่าสิ่งเหล่านี้คือความฉลาดทางอารมณ์ (จอม ชุมช่วย. 2540:30) ดังนั้นความฉลาดทางอารมณ์จึงช่วยพัฒนาเด็กให้เป็นทั้งคนเก่งและคนดีที่สังคมต้องการ เมื่อพิจารณาสถาบันต่าง ๆ ในสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก พบว่าสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญในการสร้างนิสัยหล่อหลอมพฤติกรรม ตลอดจนการอบรมสั่งสอนให้รู้จักการปรับตัว การตระหนักรู้ถึงอารมณ์ของตนเองและอารมณ์ของผู้อื่น จากการเรียนรู้ประสบการณ์ที่เด็กได้รับตลอดวัยต้น จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม และบุคลิกลักษณะของเด็กจนถึงวัยเจริญเติบโต (Salovey ; et al. 1997:22) โดยเฉพาะในสังคมไทย คนไทยจะผูกพันกับครอบครัวกับพ่อแม่ของตน จนแก่เฒ่า อาจกล่าวได้ว่าครอบครัวไทยมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเด็กอย่างมาก เพราะครอบครัวเป็นสังคมที่เล็กที่สุด และเป็นสังคมแห่งแรกที่เด็กที่เกิดมาจะได้รับความรักความอบอุ่นจากสมาชิกในครอบครัว จะเห็นได้ว่าสถาบันครอบครัวมีอิทธิพลอย่างมากในการสนับสนุนและการพัฒนาทักษะความฉลาดทางด้านอารมณ์โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และเด็กมีอิทธิพลสูงมากกับการพัฒนาสภาวะอารมณ์และสังคมการสร้างระเบียบวินัย และการสร้างบรรยากาศในบ้าน ดังนั้น การเข้าใจระบบของครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูเด็กจะสามารถช่วยเหลือผู้ให้คำปรึกษา ครู อาจารย์ และนักวิชาชีพ พ่อแม่ได้เข้าใจภาวะเสี่ยงของเยาวชนสามารถชี้แนะแนวทางในการแก้ปัญหาและฝึกความอดทน สามารถต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิตได้ดี พร้อมทั้งชีวิตในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมต่อไป ซึ่งทศพร ประเสริฐสุขได้แยกแยะความสำเร็จด้านต่าง ๆ ว่าตัวบ่งชี้ความสำเร็จในแต่ละด้านหรือแต่ละกิจกรรมนั้นควรจะเป็นเรื่องของเขาวินัย ปัญญา หรือความฉลาดทางอารมณ์ซึ่งเขาวินัยเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จในด้านการเรียน การแก้ปัญหา การทำงาน ความฉลาดทางอารมณ์เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงาน การรับเลือกเป็นผู้แทนราษฎร การปรับตัว การปกครองคน และด้านชีวิตคู่ (ทศพร ประเสริฐสุข. 2542 : 23)

แนวคิดที่ได้ยืนยันและให้ความสำคัญกับความฉลาดทางอารมณ์ว่า เป็นตัวแปรพยากรณ์ความสำเร็จในชีวิตได้มากยิ่งขึ้นกว่าเขาวินัยอยู่หลายชนิด เช่น แนวคิดของ โกลแมน (1995) ของ บาร์ออน (1992) ของเมเยอร์ และซาโลเวย์ (1990) หรือของคูเปอร์และซาวาฟ (1997) ก็ตาม แต่อย่างไรก็ดีไม่ใช่ทุกคนที่จะสามารถใช้ประโยชน์จากความฉลาดทางอารมณ์ของตนได้อย่างเต็มที่ เพราะขาด AQ คือความเพียรพยายามที่จะฟันฝ่าอุปสรรคคั่งนั้นเพียงแค่ว่า IQ และ EQ จึงยังไม่อาจนำมาตัดสินความสำเร็จของคนได้ตามแนวความคิดของสโตลท์ (Stoltz. 1997) ได้ระบุว่า AQ สามารถบอกถึงความอดทน ความพากเพียร และความสามารถในการผ่านพ้นความยากลำบาก พร้อมทั้งพยากรณ์ได้ว่าใครจะสามารถฟันฝ่าอุปสรรคและใครจะแพ้วาย ช่วยพยากรณ์ว่าใครจะ

ทำงานได้และมีศักยภาพมากกว่ากันและใครจะล้มเหลวในเวลาอันสั้น รวมทั้งสามารถพยากรณ์ได้ว่าใครจะล้มเลิกการทำงาน และใครจะได้รับชัยชนะ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยบางประการที่มีส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนทั้งทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจะส่งผลต่อความสามารถด้านการเรียนของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียนและประสบความสำเร็จในชีวิตต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และความสามารถในการเผชิญปัญหาฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดอ่างทอง โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาตัวแปรปัจจัยกับความฉลาดทางอารมณ์(EQ) และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค(AQ)
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค(AQ)
 - 2.1 ศึกษาความสัมพันธ์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรพหุนาม
 - 2.2 ศึกษาความสัมพันธ์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรเอกนาม
3. เพื่อศึกษาค่าน้ำหนักของสำคัญของตัวแปรปัจจัย
 - 3.1 ศึกษาค่าน้ำหนักสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์(EQ)
 - 3.2 ศึกษาค่าน้ำหนักสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค(AQ)

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการศึกษาครั้งนี้ทำให้ผู้ปกครอง และครูใช้เป็นแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูบุตร และเสริมสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนมีความฉลาดทางอารมณ์ และมีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค โดยมีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้นรวมทั้งใช้ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนของนักเรียนเพื่อประโยชน์สูงสุดในการเรียน การสอน อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อนักการศึกษา นักวิชาการ และผู้บริหารนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนบริหารจัดการในการพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลอีกด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่อยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง มีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 14 โรงเรียน และมีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 2,166 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง จำนวน 976 คน ที่ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบสองขั้นตอน (Two-Stage Random Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ คือ ตัวแปรที่มีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ดังนี้

- 1.1 เพศ
- 1.2 การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย
- 1.3 การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย
- 1.4 การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน
- 1.5 สัมพันธภาพในครอบครัว

2. ตัวแปรตาม ได้แก่

- 2.1 ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ.)
- 2.2 ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ.)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ปัจจัยบางประการ หมายถึง ตัวแปรที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาเพื่อหาความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์(EQ) และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ 5 ปัจจัย ได้แก่ เพศ วิธีการอบรมเลี้ยงดู 3 แบบ และสัมพันธภาพในครอบครัว

2. ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตของนักเรียนร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข ซึ่งครอบคลุม 3 องค์ประกอบ ตามแนวการวัด

ความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2543) ซึ่งกรมสุขภาพจิตแบ่งปัจจัยของความฉลาดทางอารมณ์ที่สำคัญออกเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

2.1 ความดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ประกอบด้วยความสามารถ 3 ด้านคือ ด้านความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง ได้แก่ รู้อารมณ์และความต้องการของตนเอง สามารถควบคุมอารมณ์และความต้องการได้ และแสดงออกอย่างเหมาะสมด้านความสามารถในการเห็นใจผู้อื่น ได้แก่ ใส่ใจผู้อื่น มีความเข้าใจและยอมรับผู้อื่น รวมถึงแสดงความเห็นใจอย่างเหมาะสม และด้านความสามารถในการรับผิดชอบ ได้แก่ รู้จักการให้ รู้จักการรับ รู้จักรับผิด รู้จักให้อภัย และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

2.2 ความเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นซึ่งประกอบด้วยความสามารถ 3 ด้าน คือ ด้านความสามารถในการรู้จักและสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองได้แก่ การรู้ถึงศักยภาพของตนเอง สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเองได้ และมีความมุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงเป้าหมาย ด้านความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหา ได้แก่ การรับรู้และเข้าใจในปัญหามีขั้นตอนในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม และมีความยืดหยุ่น และด้านความสามารถในการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น ได้แก่ การรู้จักการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นมีความกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม ตลอดจนแสดงความเห็นที่ขัดแย้งได้อย่างสร้างสรรค์

2.3 ความสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภูมิใจในตนเอง พอใจในชีวิต และมีความสุขสงบทางใจ ซึ่งประกอบด้วย ความสามารถ 3 ด้านคือ ด้านความภูมิใจในตนเอง ได้แก่ เห็นคุณค่าในตนเองและความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านความพึงพอใจในชีวิต ได้แก่ รู้จักมองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่และด้านความสงบทางใจ ได้แก่ มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข รู้จักผ่อนคลายและมีความสุขสงบทางจิตใจ

3. ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) หมายถึง ความอดทน ความพากเพียร และความสามารถในการผ่านพ้นความยากลำบากโดยไม่ล้มเลิก ซึ่งสามารถวัดและประเมินผลได้จากรูปแบบการตอบสนองต่ออุปสรรคและปัญหาที่ประสบ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน ตามแนวคิดของสโตลทซ์ (Stoltz, 1997) ดังนี้

3.1 การควบคุม(Control) หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงความสามารถในการควบคุมตนเองของบุคคล ให้สามารถผ่านพ้นเหตุการณ์ที่ยากลำบากหรืออุปสรรค

3.2 ต้นเหตุและความรับผิดชอบ(Original and Ownership) หมายถึง การวิเคราะห์ค้นหาถึงสาเหตุของปัญหา โดยการพิจารณาจากตัวเองก่อนเพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่เคยทำผิด

3.3 ผลกระทบที่จะมาถึง(Reach) หมายถึงการวัดผลกระทบของปัญหา ความยุ่งยากที่มีต่อการดำเนินชีวิตของแต่ละคนว่ามีมากน้อยเพียงใด พร้อมระวังและมีสติว่าอีกนานเท่าไร ปัญหาหรืออุปสรรคกำลังจะเข้ามาในชีวิต

3.4 ความอดทน (Endurance) หมายถึง การรับรู้ถึงความคงทนของอุปสรรคและการรับมือกับความยืดหยุ่นของปัญหา และพยายามขจัดให้หมดไปอย่างถูกวิธี

4. การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง วิธีการอบรมที่บิดามารดา หรือผู้ปกครองได้ประพฤติปฏิบัติต่อนักเรียนทั้งทางวาจาและการกระทำ ซึ่งเป็นการแสดงให้นักเรียนเห็นถึงความรู้สึก และอารมณ์ของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยแบ่งการอบรมเลี้ยงดูเป็นสามแบบ

4.1 การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่นักเรียนได้รับจากบิดามารดา หรือผู้ปกครองโดยนักเรียนมีความรู้สึกว่าเป็นบิดามารดาหรือผู้ปกครองให้ความรัก ความอบอุ่น รับฟังเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็น ให้ความร่วมมือตามโอกาสอันควร ทั้งนักเรียนยังสามารถรับผิดชอบในเรื่องส่วนตัวและมีอิสระตามความเหมาะสม

4.2 การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่นักเรียนได้รับจากบิดามารดา หรือผู้ปกครองโดยนักเรียนมีความรู้สึกว่าจะตนไม่ได้รับการเอาใจใส่ ถูกทอดทิ้ง ถูกปล่อยให้อะไรตามใจชอบ และไม่สนใจว่านักเรียนจะทำอะไร ที่ไหน อย่างไร โดยไม่ได้รับการสนับสนุนหรือคำแนะนำจากบิดามารดา หรือผู้ปกครองไม่ให้ความอบอุ่นและชอบใช้อารมณ์

4.3 การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกดขี่ หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่นักเรียนได้รับจากบิดามารดา หรือผู้ปกครองโดยนักเรียนมีความรู้สึกว่าจะตนไม่ได้รับอิสระเท่าที่ควร ถูกบังคับให้ทำตามกฎระเบียบที่ตั้งไว้ถูกกักขังในเรื่องส่วนตัวบิดามารดา หรือผู้ปกครองมีอำนาจลึทธิขาดในครอบครัว ไม่รับฟังเหตุผล โดยนักเรียนไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นใดๆ ถูกควบคุมไม่ให้ได้รับความสะดวกในการกระทำตามที่ตนต้องการ

5. สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง การปฏิบัติของบิดามารดา หรือผู้ปกครองที่ปฏิบัติต่อนักเรียนและพฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติต่อบิดามารดา หรือผู้ปกครองเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ดังนี้

5.1 การปฏิบัติตนของบิดามารดา หรือผู้ปกครองต่อนักเรียน ได้แก่ การเอาใจใส่ต่อการเรียนของนักเรียน ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมทางการเรียนที่สถาบันจัดขึ้นไว้วางใจในการทำกิจกรรมของนักเรียนกับเพื่อน ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการเรียน การให้กำลังใจของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนประสบความสำเร็จทางการเรียน ให้ความห่วงใยใกล้ชิดกับนักเรียน

5.2 การปฏิบัติของนักเรียนต่อบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ได้แก่ การขอคำแนะนำหรือซักถามเมื่อมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการเรียน การขอให้บิดามารดา หรือผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการแสดง

ความคิดเห็นหรือรับรู้เรื่องราวต่างๆ ในการทำกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น การแสดงความรักและความเคารพของนักเรียนที่มีต่อบิดา มารดาหรือผู้ปกครอง การเชื่อฟังไม่ทำให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองเสียใจ

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. ตัวแปรปัจจัยบางประการ ได้แก่ เพศ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และสัมพันธภาพในครอบครัวกับตัวแปรตามสองตัว ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ที่วิเคราะห์แบบตัวแปรพหุนามมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. ตัวแปรปัจจัยบางประการกับความฉลาดทางอารมณ์ ที่วิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนามมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. ตัวแปรปัจจัยบางประการกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ที่วิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนามมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. ตัวแปรปัจจัยอย่างน้อยหนึ่งตัวที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
5. ตัวแปรปัจจัยอย่างน้อยหนึ่งตัวที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์
 - 1.1 ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์
 - 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
 - 2.1 ความหมายของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
 - 2.2 ความสำคัญของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
 - 2.3 การแบ่งประเภทของบุคคลที่มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคในลักษณะต่างๆ
 - 2.4 ประเภทของอุปสรรคและความทุกข์ในชีวิต
 - 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
 - 2.6 เทคนิคในการช่วยพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู
 - 3.1 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู
 - 3.2 ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู
 - 3.3 รูปแบบของการอบรมเลี้ยงดู
 - 3.4 อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดู
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 4.1 ความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 4.2 องค์ประกอบที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพในครอบครัว
5. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว (MMR)
6. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์

1.1 ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์

“ความฉลาดทางอารมณ์” แปลจากภาษาอังกฤษว่า Emotional Intelligence หรือเรียกให้สอดคล้องกับ IQ หรือเชาวน์ปัญญาว่า EQ (Emotional Quotient) ซึ่งในภาษาอังกฤษมีคำเรียกที่ใกล้เคียงกับคำว่า EQ อีกอย่างน้อย 13 คำ (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2542 : 23 – 28) ได้แก่

1. Social Intelligence ซึ่งธอร์นไดค์ (Thorndike) ใช้ในช่วงทศวรรษ 1920 และไอเซนค์ (Eysenck) นำมาอธิบายอีกในปี 1985 ซึ่งเรียกว่า ความฉลาดทางสังคม

2. Tacit Knowledge โดยโพลานยี (Polanyi) เสนอไว้ในปี 1976 และสเทิร์นเบิร์ก (Sternberg) นำมาใช้อย่างต่อเนื่องในงานวิจัยของเขาว่าเป็นการเรียนรู้เงียบ ๆ ไม่เป็นทางการ ไม่พูดออกมา รู้ได้โดยพินัยที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริงเป็นผลจากการคิดใคร่ครวญจากสิ่งที่ได้เรียนรู้

3. Personal Intelligence โดยการ์ดเนอร์ (Gardner) เสนอไว้เป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎี Multiple Intelligence ในปี 1983 มีความหมายในลักษณะของความเป็นผู้ที่ “เก่งคน” มีมนุษยสัมพันธ์ เข้าถึง และรู้จักภาวะอารมณ์ของตน ตลอดจนนำเสนอแสดงออกกับผู้อื่น รู้และเห็นความแตกต่างของตนและของผู้อื่นได้ ซึ่งกลุ่มอาชีพที่พึงมีความสามารถระหว่างบุคคล ได้แก่ พนักงานตัวแทนขาย นักการเมือง อาจารย์ ผู้นำศาสนา ผู้ทำงานในคลินิก และแพทย์ เป็นต้น

4. Implicit Learning โดยเซการ์ (Segar . 1994) เสนอไว้โดยมุ่งหมายถึงการเรียนรู้ซึมซับข้อมูลอันซับซ้อน โดยที่ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องแสดงออกมาให้ปรากฏโดยทางภาษา แต่รับรู้เห็นได้และจดจำได้ดี

5. Meta-mood Experience หรือ Meta-Experience โดยซาโลเวย์, เมเยอร์, โกลด์แมน, เทอร์เวย์ และพัลฟาย (Salovey and others . 1995) เสนอว่า หมายถึงกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องของภาวะอารมณ์ (Moods) ของบุคคลที่แสดงออกผ่านทางอารมณ์ ความรู้สึก รวมถึงการรู้เท่าทันในความรู้สึกนึกคิดและสภาวะอารมณ์ของตน กระบวนการติดตาม ควบคุมและประเมินภาวะอารมณ์ตนเองด้วย

6. Emotional Literacy ซึ่งคูเปอร์และซาวอฟ (Cooper & Sawaf . 1997) ใช้ โดยหมายถึง ความฉลาดรู้ในอารมณ์ของตนเอง และซาโลเวย์เองก็เคยใช้คำนี้เป็นชื่อหนังสือที่เขียนขึ้น

7. Practical Intelligence โดยสเทิร์นเบิร์ก (Sternberg . 1999) บอกว่าถือเป็น 1 ใน 3 ด้านของไตรลักษณ์ของจิต (Triarchic Mind) ที่สะท้อนให้เห็นได้จากความสามารถในการปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ดี เลือกรับและให้ได้ดี เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยมุ่งสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

8. Emotional Maturity โดยอับราฮัมสัน (Abrahamson . 1958) เน้นว่ามนุษย์แต่ละคนพึงสร้างวุฒิภาวะทางอารมณ์เพื่อนำไปสู่ความสุขสบายในอารมณ์ของตนจากการที่เข้าใจภาวะอารมณ์ของตนเอง เขาเชื่อว่าความสุขสบายทางอารมณ์เป็นดัชนีชี้ถึงสุขภาพจิตที่ดี

9. Emotional Learning โดยตามาซิโอ (Damasio) เห็นว่าเด็กบางคนไม่มีความสามารถในการเรียนรู้แต่มีความเสี่ยงที่จะเรียนไม่จบ และเป็นอาชญากรเพราะขาดการเรียนรู้และระงับอารมณ์ของตนเนื่องเพราะขาดสติอารมณ์ชั่ววูบเดียว แล้วมาเสียใจภายหลัง

10. Emotional Capital เกิดขึ้นรับกับกระแสด้านการบริหารจัดการในองค์กรที่มองบุคคลในฐานะ Human Capital เป็นอาวุธขององค์กรดังจะเห็นได้จากการสัมมนาระดับชาติของ Institute of Personnel Development ของสหราชอาณาจักรเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2541

11. Emotional Knowledge แหล่งรวมข้อมูลเกี่ยวกับอารมณ์และประสบการณ์ทางอารมณ์ของบุคคลที่เกิดจากประสบการณ์ของตนเอง และของผู้อื่นเพื่อใช้ในการทำความเข้าใจ และการตีความภาวะแวดล้อม

12. Emotional IQ ซาโลเวย์และเมเยอร์ (Salovey & Mayer) ใช้คำนี้ในการสะท้อนให้เห็นว่าสติปัญญาเป็นคุณภาพของสมอง ขณะที่อารมณ์เป็นคุณภาพของความรู้สึก อารมณ์ไม่สามารถแยกออกจากสติปัญญาได้ และเชื่อว่าความสามารถทางสมองเป็นผลทั้งในเรื่องของ Head และ Heart - Smart ที่จะทำให้เกิดภูมิปัญญา (Wisdom) รู้เห็นเท่าทันในความเป็นจริงและได้ประโยชน์

13. Emotional Competence คือ ความสามารถทางอารมณ์โดยสคาร์น (Scarn. 1997) และโกลแมน (Goleman. 1998) เรียกว่า Emotion Intelligence Competencies ที่หมายรวมถึงคุณลักษณะ 6 ประการของ EQ ซึ่งได้แก่ ความมั่นใจในตนเอง การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความมุ่งมั่นสู่ผลสัมฤทธิ์ การปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ การโน้มน้าวผู้อื่น และการสร้างทีมงาน

โกลแมนเห็นว่าการมี EQ ไม่ได้เป็นหลักประกันว่าผู้คนจะมีความสามารถของอารมณ์ (Emotional Competence) เพราะการมี EQ สูงแสดงว่าบุคคลนั้นมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และนำเอาพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความมี EQ ออกมาปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี และเนื่องจากยังไม่มีคำจำกัดความของ Emotional Intelligence ที่แน่นอนในภาษาไทยดังนั้นจึงมีผู้ใช้คำเรียกที่แตกต่างกันมากมาย เช่น สติอารมณ์ ความฉลาดทางอารมณ์ ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ อัจฉริยะทางอารมณ์ ปัญญาอารมณ์ เป็นต้น ซึ่งทุกคำก็ล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายและความหมายเดียวกัน ในที่นี้ผู้วิจัยขอใช้คำว่า “ความฉลาดทางอารมณ์” สำหรับในการกล่าวถึง Emotional Intelligence ซึ่งมีผู้ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์เอาไว้หลายท่านดังต่อไปนี้

เมเยอร์และซาโลเวย์ (อัจฉรา สุขารมณ์. 2542 : 1 ; อ้างอิงจาก Mayer and Salovey. 1997) ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ว่าเป็นทักษะเฉพาะตัวที่ทำให้คนเราประสบความสำเร็จทั้งในด้านการเรียน การงาน ครอบครัว และชีวิตส่วนตัว และคนที่มี EQ คือคนที่สามารถเข้าใจถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง รู้จักควบคุมจัดการและแสดงออกทางอารมณ์ รู้จักใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมสมารถที่จะตรวจสอบอารมณ์ และความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นได้ รู้เขารู้เราและใช้ข้อมูลเหล่านี้มาชี้นำความคิดและการแสดงออกทางอารมณ์ของตน

โกลแมน (ทศพร ประเสริฐสุข. 2542 : 31 ; อ้างอิงจาก Goleman. 1998.) ได้ให้ความหมาย

ความฉลาดทางอารมณ์ว่าเป็นความสามารถในการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเอง และความรู้สึกของผู้อื่น จนสามารถบริหารหรือจัดการกับอารมณ์ของตน เพื่อเป็นแรงจูงใจในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้อย่างประสบความสำเร็จ

บาร์ออน (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2542 : 30 ; อ้างอิงจาก Bar-on. 1997 : 14) ได้ให้นิยามของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ในคู่มือแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ที่เขาสร้างขึ้นว่าเป็นชุดของความสามารถ สมรรถนะและทักษะทางจิตพิสัย (Affective Domain) ที่ส่งผลต่อความสามารถที่จะประสบความสำเร็จในการต่อสู้ กับข้อเรียกร้องและแรงกดดันต่าง ๆ ที่มาจากภาวะแวดล้อมที่มีผลต่อการมีสุขภาพจิตที่ดีและการประสบความสำเร็จในชีวิต

คูเปอร์และชาวาฟ (Cooper & Sawaf. 1997 : 324) ได้ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็นความสามารถของบุคคลในการรับรู้ เข้าใจ และมีไหวพริบในการประยุกต์ใช้พลังทางอารมณ์ซึ่งเป็นรากฐานของพลังงานของมนุษย์ เพื่อทำความเข้าใจตนเองและผู้อื่นซึ่งอยู่แวดล้อมตนเองได้

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2542 : 19) ให้ความหมายของคำว่าความฉลาดทางอารมณ์ว่าเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความรู้เท่าทันในท่วงที และความเปลี่ยนแปลงในอารมณ์ของตนเองและคนอื่นที่สามารถประเมินเป็นช่วงค่าของตัวเลขได้ อารมณ์สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลให้การกระทำของมนุษย์ให้มีเหตุผลมากขึ้น ผิดพลาดน้อยลง ในความเป็นจริงชีวิตจะเป็นสุขได้ สำเร็จได้นั้น ผู้คนต้องมีเชาวน์ปัญญาอารมณ์ (คือ เชาวน์ปัญญา + ความฉลาดทางอารมณ์)

พระราชวรมนี (ประยูร ธรรมจิตโต. 2542 : 7) ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ว่า คือ การใช้ปัญญากำกับการแสดงอารมณ์ที่ออกมาให้มีเหตุผลเป็นการแสดงอารมณ์ความรู้สึกออกมาในแต่ละสถานการณ์ โดยถือว่าอารมณ์หรือความรู้สึกนั้นเป็นพลังให้เกิดพฤติกรรม ซึ่งถ้าพลังขาดปัญญากำกับก็จะเป็นพลังตาบอด ปัญญาจึงเป็นตัวที่จะมากำกับชีวิตของเราในการแสดงออกไปในทางที่ถูกต้อง

ทศพร ประเสริฐสุข (2542 : 21) ให้ความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า หมายถึงความสามารถลักษณะหนึ่งของบุคคลที่จะตระหนักถึงความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ของตนเองและของผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์และแรงกระตุ้นภายในตลอดจนสามารถรอคอยการตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสมและถูกกาลเทศะ สามารถให้กำลังใจตนเองในการที่จะเผชิญกับอุปสรรคและข้อขัดแย้งต่าง ๆ ได้อย่างมีความคับข้องใจ รู้จักขจัดความเครียดที่จะขัดขวางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อันมีค่าของตนได้ สามารถชี้นำความคิดและการกระทำของตนในการทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้งในฐานะผู้นำ หรือผู้ตามได้อย่างมีความสุข จนประสบความสำเร็จในการเรียน (Study Success) ความสำเร็จในอาชีพ (Career Success) ตลอดจนประสบความสำเร็จในชีวิต (Life Success)

เทอดศักดิ์ เดชคง (2542 : 15) ความฉลาดทางอารมณ์ คือความสามารถทางอารมณ์ในการรู้และเข้าใจตนเอง เข้าใจเห็นใจผู้อื่น มีความมุ่งมั่น อดทนรอคอยเพื่อไปยังเป้าหมาย มองโลกในด้านที่เป็นบวกและรู้จักจัดการกับปัญหาและความขัดแย้งของตนเองได้

กรมสุขภาพจิต (2543 : 55) ความฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข

สรุปความหมายของความฉลาดทางอารมณ์ คือ ความสามารถของบุคคลในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึก และอารมณ์ของตนเอง มีความสามารถในการบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสมมีแรงจูงใจในตนเอง จนประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย รวมทั้งสามารถรับรู้เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น และตอบสนองความต้องการของผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม มีทักษะทางสังคมในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข และประสบความสำเร็จในชีวิต

1.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์

แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์และเมเยอร์และซาโลเวย์

เมเยอร์และซาโลเวย์ (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2542 : 60 – 62 ; อ้างอิงจาก Mayer and Salovey. 1990:189) ได้แสดงทัศนะว่าความฉลาดทางอารมณ์เป็นเรื่องของการปรับตัว ใน 3 ลักษณะ กล่าวคือ

1. การรู้จักภาวะอารมณ์ของตน (Appraisal and expression of emotion) คือ การประเมินภาวะอารมณ์ได้อย่างถูกต้องและแสดงออกได้อย่างเหมาะสม การที่บุคคลสามารถรับรู้ ระบุและจำแนกภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นในตนได้ ซึ่งเป็นปัจจัยนำที่เอื้อต่อความสามารถในการปรับตัวที่แสดงออกทางอารมณ์ เช่น เด็กสามารถที่จะรับรู้ภาวะอารมณ์ที่แสดงออกทางสีหน้าได้อย่างถูกต้องแปรผันตามระดับอายุ คือ ยิ่งโตขึ้นก็จะยิ่งรับรู้อารมณ์ได้ถูกต้องมากขึ้น

2. การควบคุมอารมณ์ (Regulation of emotion) คือ การกำกับดูแลภาวะอารมณ์ทั้งของตนเองและของผู้อื่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งในแง่ของกายกรรม วาจากรรม และมนโกรรม

3. การใช้ความฉลาดทางอารมณ์ (Utilization of emotion) คือความสามารถในการใช้ประโยชน์จากภาวะอารมณ์ของตนในการแก้ไขปัญหา หรือช่วยในการปรับตัว

ต่อมาในปี ค.ศ.1997 เมเยอร์และซาโลเวย์ได้ปรับปรุงแนวคิดและการให้นิยามของเขาเพิ่มขึ้น และเสนอว่าความฉลาดทางอารมณ์ประกอบด้วยทักษะในการปรับตัว 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ความสามารถในการรับรู้ การประเมินและการแสดงออกของภาวะอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม หมายถึง ความสามารถในการระบุว่าตนเองและผู้อื่นมีความรู้สึกอย่างไร

2. ความสามารถของอารมณ์ในการกระตุ้นความคิด หมายถึง ความสามารถในการรับรู้และใช้อารมณ์ของตนรับรู้ที่จะช่วยในการเข้าใจว่าผู้อื่นคิดและมีความรู้สึกอย่างไร

3. การเข้าใจ วิเคราะห์ และการใช้ความรู้สึกเกี่ยวกับอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจว่าสิ่งใดเกิดขึ้นกับอารมณ์ของตนเอง โดยอาจจะมีระดับความเข้มข้นมากขึ้น เข้าใจว่าคนจะมีปฏิกิริยาต่อภาวะอารมณ์ที่แตกต่างกันอย่างไร เข้าใจว่าอารมณ์ที่ซับซ้อนของคนเป็นส่วนหนึ่งของความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งอารมณ์ที่มีความซับซ้อนจะเกิดจากการรวมกันของอารมณ์ที่ซับซ้อนน้อยกว่าหลายอารมณ์ นอกจากนี้ยังเข้าใจลึกซึ้งของอารมณ์ว่ามีผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงอย่างไรจากภาวะอารมณ์หนึ่งไปยังภาวะอารมณ์อื่น ๆ

4. การคิดใคร่ครวญ และการควบคุมอารมณ์ของตน เพื่อพัฒนาความเจริญงอกงามด้านเชาวน์ปัญญา และอารมณ์ หมายถึง ความสามารถในการจัดการอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น โดยรู้สึกถึงภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้น และใช้ความรู้สึกนั้นประกอบการตัดสินใจได้ดีขึ้น การแสดงของอารมณ์บางอย่างเป็นประโยชน์ในระยะเวลาอันสั้น แต่หากมีการกำหนดและการควบคุมให้ดีแล้วอารมณ์ดังกล่าวจะมีประโยชน์มากขึ้นในระยะยาวอีกด้วย

เมเยอร์และสโลเวย์ เห็นว่ากระบวนการของความฉลาดทางอารมณ์ควรพัฒนาจากขั้นแรกๆ ซึ่งไม่ซับซ้อนไปสู่กระบวนการของจิตใจที่บูรณาการกันอย่างดียิ่งมากขึ้นในขั้นต่อไป จะเห็นได้ว่าในแต่ละขั้นจะมีระดับขีดความสามารถของเชาวน์ 4 ระดับจากง่ายไปสู่ยาก

แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ของโกลแมน

โกลแมน (Goleman. 1998 : 317-318) ได้นิยามบนพื้นฐานของซาโลเวย์ และเมเยอร์ ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) เป็นความสามารถตระหนักรู้ในความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น เพื่อสร้างแรงจูงใจในตนเอง และสามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเองและอารมณ์ที่เกิดจากความสัมพันธ์ต่าง ๆ ได้ดี และโกลแมน (Goleman. 1998 : 93 -104) กล่าวว่าเขาได้ปรับโมเดลของซาโลเวย์และเมเยอร์ไปในแนวทางที่เขาเห็นว่ามีประโยชน์ที่สุด ในการทำความเข้าใจว่าความสามารถพิเศษ (Talents) เหล่านี้มีผลต่อชีวิตการทำงานอย่างไร โดยความฉลาดทางอารมณ์ของเขาประกอบด้วยความสามารถทางอารมณ์ส่วนบุคคล (Personal Competence) 3 มิติ และในทางสังคม (Social competence) 2 มิติ ดังนี้

ส่วนที่1 ความสามารถส่วนบุคคล(PersonalCompetence)ซึ่งเป็นการบริหารจัดการตนเอง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ คือ ความสามารถตระหนักรู้ในตนเอง ความสามารถจัดระเบียบอารมณ์ของตนเอง และความสามารถในการจูงใจตนเอง

ส่วนที่ 2 ความสามารถทางสังคม (Social Competence) ซึ่งเป็นการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 องค์ประกอบ คือ การร่วมรู้สึกและทักษะการอยู่ในสังคม

ซึ่งในแต่ละด้านประกอบด้วยปัจจัยย่อยที่เป็นความสามารถด้านอารมณ์ (Emotional Competence) แยกย่อยออกไปอีกจำนวน 25 ปัจจัย ดังแสดงในตาราง1 และ 2 ดังนี้

ตาราง 1 องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดของโกลแมนในส่วนที่ 1

ความสามารถส่วนบุคคล (Personal Competence)

องค์ประกอบของ ความสามารถส่วนบุคคล (Personal Competence)	ปัจจัยย่อยที่เป็นความสามารถด้านอารมณ์ (Emotional Competence)
1. การตระหนักรู้ตนเอง (Self – Awareness) หมายถึง การตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ความโน้มเอียงของตน และหยั่งรู้ความเป็นไปได้ของตนและความพร้อมด้านต่าง ๆ	1. การตระหนักรู้ถึงอารมณ์ของตน (Emotional Awareness) คือ รู้สาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์ขึ้นมาและผลของอารมณ์ที่จะเกิดขึ้นตามมา ซึ่งเป็นการรู้เท่าทันในอารมณ์ของตน 2. การประเมินตนเองได้ถูกต้องตามจริง (Accurate Self-Assessment) คือ ความสามารถประเมินตนเองได้ตามความเป็นจริง รู้ถึงจุดเด่นและข้อจำกัดของตน 3. ความมั่นใจในตนเอง (Self-Confidence) คือ ความมั่นใจในความสามารถและคุณค่าของตน
2. การกำกับควบคุมตนเอง (Self-Regulation) หมายถึงความสามารถในการจัดการกับความรูสึกภายในตนเองได้	1. การควบคุมตนเอง (Self-Control) คือ สามารถควบคุมและจัดการกับภาวะอารมณ์ด้านลบและสิ่งเร้าที่มากระตุ้นได้ 2. ความเป็นที่ไว้วางใจ (Trustworthiness) คือ การผดุงไว้ซึ่งความซื่อสัตย์และคุณงามความดีของตน 3. การแสดงความรับผิดชอบในการกระทำของตน (Conscientiousness) คือ รับผิดชอบในสิ่งที่ตนได้กระทำไป 4. ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) คือ การยืดหยุ่นและ 5. ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป มีความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (Innovation) คือ การเปิดใจกว้างรับแนวความคิด รูปแบบวิธีการหรือข้อมูลใหม่

ตาราง 1 (ต่อ)

ความสามารถส่วนบุคคล (Personal Competence)

องค์ประกอบของ ความสามารถส่วนบุคคล (Personal Competence)	ปัจจัยย่อยที่เป็นความสามารถด้านอารมณ์ (Emotional Competence)
3. การสร้างแรงจูงใจ (Motivation) หมายถึง แนวโน้มของอารมณ์ที่นำไปสู่เป้าหมาย	1. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Drive) คือความพยายามที่จะปรับปรุงเพื่อให้ได้และมุ่งสู่มาตรฐานที่เป็นเลิศ 2. พันธะสัญญา (Commitment) คือ การยึดมั่นและเชื่อมโยงเป้าหมายของตนเข้ากับเป้าหมายของกลุ่มหรือเป้าหมายขององค์กร 3. ความริเริ่ม (Initiative) คือ การคิดริเริ่มและพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติเมื่อมีโอกาสอำนวย 4. การมองโลกในแง่ดี (Optimism) มีความเพียรพยายามที่จะบรรลุถึงเป้าหมาย แม้มีอุปสรรค – ปัญหา ก็ไม่ท้อถอย

ที่มา : Goleman.(1998) *Working with emotional intelligence*. 93-104

ตาราง 2 องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวคิดของโกลแมน ในส่วนที่ 2

ความสามารถทางสังคม (Social Competence)

องค์ประกอบของ ความสามารถส่วนบุคคล (Personal Competence)	ปัจจัยย่อยที่เป็นความสามารถด้านอารมณ์ (Emotional Competence)
1. การร่วมรับรู้ความรู้สึก (Empathy) หมายถึง การ ตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ความต้องการและข้อ ห่วงใยของผู้อื่น	1. การเข้าใจผู้อื่น (Understanding Others) คือ การเข้าใจ การรับรู้ถึงความรู้สึก มุมมอง ความสนใจตลอดจน ข้อวิตกกังวลของผู้อื่นได้ 2. การพัฒนาผู้อื่น (Developing Others) คือ การรับรู้และทราบ ถึงสิ่งที่ผู้อื่นควรปรับปรุงเพื่อส่งเสริมให้เกิดความรู้ตลอดจน พัฒนาความสามารถได้ถูกทาง 3. การมีจิตใจใฝ่บริการ (Service Orientation) คือ การ คาดคะเน รับรู้และตอบสนองความต้องการของลูกค้าหรือ ผู้ใช้บริการ 4. การเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล (Leveraging Diversity) คือ การสร้างโอกาสจากความหลากหลาย และความแตกต่าง ของบุคคล 5. การตระหนักรู้ถึงสถานการณ์ภายในกลุ่ม (Political Awareness) คือ สามารถรู้และเข้าใจสถานการณ์ ความ คิดเห็นของกลุ่มและความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มได้
2. ทักษะทางสังคม (Social Skills) หมายถึง ความ คล่องแคล่วในการก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงที่ ต้องการด้วยความ ร่วมมือจากผู้อื่น	1. การมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น (Influence) คือ การมียุทธวิธี โน้มน้าวและชักชวนผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ 2. การสื่อสาร (Communication) คือ การเปิดกว้างรับข้อมูล และส่งสารที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือ 3. การบริหารความขัดแย้ง (Conflict Management) คือ การเจรจาต่อรองและหาหนทางแก้ไขปัญหาลงจน ความคิดเห็นที่ไม่ลงรอยกัน

ตาราง 2 (ต่อ)

ความสามารถทางสังคม (Social Competence)

องค์ประกอบของ ความสามารถส่วนบุคคล (Personal Competence)	ปัจจัยย่อยที่เป็นความสามารถด้านอารมณ์ (Emotional Competence)
	4. ความเป็นผู้นำ (Leadership) คือ การแนะนำ การผลักดัน และเป็นตัวอย่างให้กับตัวบุคคลและกลุ่มได้ 5. การกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change Catalyst) คือ การริเริ่มและจัดการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านที่ดี 6. การเสริมสร้างสายสัมพันธ์ (Building Bonds) คือ การเสริมสร้างความร่วมมือร่วมใจและความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้น 7. การร่วมมือใจ (Collaboration and Cooperation) คือ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่มีร่วมกัน 8. การเสริมสร้างความสามารถและทีมงาน (Team Capabilities) คือ สร้างให้เกิดการประสานพลังของกลุ่มในการมุ่งสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

ที่มา : Goleman.(1998) *Working with emotional intelligence*. 93-104

วีระวัฒน์ ปันนิตมัย (2542 : 73 – 74) กล่าวว่า โกลแมนมีความเชื่อว่าความสามารถทางอารมณ์ของบุคคล สามารถจัดได้เป็นหมวดหมู่ตามลักษณะร่วมกัน และเชื่อว่าไม่มีผู้ใดที่จะมีความสามารถทางอารมณ์ครบทั้ง 25 ด้าน แต่ละคนจะมีจุดเด่นและจุดด้อยที่แตกต่างกันไป แต่คนที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะมีบางความสามารถที่โดดเด่น โดยปกติแล้วจะมี 5 – 6 ด้านที่ครอบคลุมในทุก ๆ องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์

การพัฒนาสู่ความเป็นเลิศทางด้านความฉลาดทางอารมณ์สามารถทำได้หลายทาง ซึ่งโกลแมนเชื่อว่าความฉลาดทางอารมณ์แต่ละด้านนั้นมีคุณลักษณะ 5 ประการ คือ

1. เป็นเอกเทศ แต่ละด้านก็มีผลต่อการปฏิบัติงาน
2. เกื้อกูลกัน มีอิทธิพลต่อกัน เช่น หากขาดทักษะทางสังคมจะส่งผลให้หน้าที่ไม่ได้ดี
3. เป็นลำดับขั้น หากไม่รู้จักตน ก็จะควบคุมตนและเข้าใจผู้อื่นได้ยาก
4. สำคัญแต่ยังไม่เพียงพอ นอกจากการมีความฉลาดทางอารมณ์ต่างๆ แล้วจะต้องมีบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กรต้องเกื้อหนุนด้วย

5. เป็นแบบฉบับได้ ทุกมิติ ทุกองค์ประกอบประยุกต์ใช้ได้กับงานแตกต่างกันไป
 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ของบาร์ออน
 บาร์ออน (Bar-On. 1998 : 34-37) ได้แบ่งองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์
 ออกเป็น 5 หมวด 16 คุณลักษณะสำคัญ ดังนี้

ด้านที่ 1 ทักษะภายในบุคคล (Intrapersonal Skills) ประกอบด้วย 5 คุณลักษณะได้แก่

- 1.1 การนับถือตนเอง (Self – Regard)
- 1.2 การตระหนักรู้ตนเองทางอารมณ์ (Emotional Self Awareness)
- 1.3 การกล้าแสดงออก (Assertiveness)
- 1.4 ความเป็นอิสระ (Independence)
- 1.5 การบรรลุสัจการแห่งตน (Self-Actualization)

ด้านที่ 2 ทักษะระหว่างบุคคล (Interpersonal Skills) ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะได้แก่

- 2.1 ความเข้าใจผู้อื่น (Empathy)
- 2.2 ความรับผิดชอบทางสังคม (Social Responsibility)
- 2.3 สัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal Relationship)

ด้านที่ 3 ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability Scales) ประกอบด้วย

3 คุณลักษณะ ได้แก่

- 3.1 การเข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ และตีความได้ถูกต้องตามความเป็นจริง
(Reality Testing)
- 3.2 ยืดหยุ่น (Flexibility)
- 3.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา (Problem Solving)

ด้านที่ 4 การจัดการกับความเครียด (Stress-Management Scales) ประกอบด้วย

3 คุณลักษณะ ได้แก่

- 4.1 การอดทน อดกลั้น ยืนหยัดต่อความเครียด (Stress Tolerance) ที่เกิดขึ้นและหาแนวทางที่จะจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้น
- 4.2 การจัดการกับความรู้สึกที่ยังเกิดขึ้นภายในจิตใจตนเอง (Impulse)
- 4.3 การควบคุม (Control) อารมณ์ของตนเอง

ด้านที่ 5 สภาวะอารมณ์ทั่วไป (General Moods) ประกอบด้วย 2 คุณลักษณะ ได้แก่

- 5.1 การมองโลกในแง่ดี (Optimism)
- 5.2 ความสุข (Happiness)

แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ของคูเปอร์และชาวาฟ

คูเปอร์และชาวาฟ (Cooper and Sawaf. 1997 : xiii) ได้เสนอกรอบแนวคิดของความฉลาดทางอารมณ์ว่าประกอบไปด้วยหลักสำคัญ 4 หลักด้วยกัน ซึ่งในแต่ละหลักจะประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อยซึ่งนำไปสู่การวัดการประเมินที่เรียกว่า EQ Map ดังนี้

1. ความรอบรู้ทางอารมณ์ (Emotional Literacy) หมายถึง รู้จักอารมณ์ของตนเอง รู้และเข้าใจเท่าทันว่าอารมณ์ของตนผันแปรไปเช่นไร ประกอบด้วย

- 1.1 ความซื่อสัตย์ทางอารมณ์ (Emotional Honesty)
- 1.2 การสร้างพลังอารมณ์ (Emotional Energy)
- 1.3 การรับผลย้อนกลับของอารมณ์ (Feedback)
- 1.4 ความสามารถหยั่งรู้ตามความเป็นจริง (Intuition)

2. ความเหมาะสมทางอารมณ์ (Emotional Fitness) หมายถึงปรับวางอารมณ์ของตนได้อย่างยืดหยุ่น รู้กาลเทศะแม้เผชิญความลำบากใจ ประกอบด้วย

- 2.1 การสร้างความเชื่อถือได้ให้เกิดแก่ตน (Authenticity)
- 2.2 การมีความเชื่อ ศรัทธา และมีความยืดหยุ่น
- 2.3 การสร้างสรรค์อยู่ตลอดเวลา ไม่พอใจที่จะอยู่กับที่
- 2.4 การกลับคืนสู่สภาพปกติ และเดินหน้า

3. ความลึกซึ้งทางอารมณ์ (Emotional Depth) หมายถึง ระดับความลึกซึ้งของอารมณ์ที่เอื้อต่อการพัฒนา ประกอบด้วย

- 3.1 ความผูกพันในงาน รับผิดชอบและมีสติ
- 3.2 การมีเป้าหมายและศักยภาพที่โดดเด่น
- 3.3 ความซื่อตรง ทำงานอย่างซื่อสัตย์และยึดหลักจริยธรรม รักษามาตรฐาน

ส่วนบุคคล รักษาคำพูด ยอมรับข้อผิดพลาดที่ตนกระทำอย่างเปิดเผย

- 3.4 การโน้มน้าวใจบุคคลอื่นโดยปราศจากการใช้อำนาจ

4. ความผันแปรทางอารมณ์ (Emotional Alchemy) หมายถึง ความสามารถในการใช้อารมณ์เพื่อความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย

- 4.1 การแสดงออกด้านการหยั่งรู้
- 4.2 การคิดใคร่ครวญได้
- 4.3 การเล็งเห็นโอกาส
- 4.4 การสร้างอนาคต

แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ของแวกเนอร์ และ สเทิร์นเบิร์ก

แวกเนอร์และสเทิร์นเบิร์ก (Wagner and Sternberg, 1985 : 436-458) เสนอว่า พฤติกรรมของผู้ที่ชาญฉลาดด้าน “Practical Intelligence” หรือความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ที่จะเอื้อต่อความสำเร็จในวิชาชีพในการบริหารและในชีวิต สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. การครองตน (Managing Self) หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการตนเองในแต่ละวันให้บรรลุเป้าหมาย ได้ผลผลิตสูงสุด อาทิ การจัดลำดับกิจกรรมที่ต้องทำการกระตุ้นชี้นำตนให้มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ การสร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเอง
2. การครองคน (Managing Others) หมายถึง ทักษะความรู้ในการบริหารผู้ใต้บังคับบัญชาและความสัมพันธ์ทางสังคม ความสามารถเข้ากับผู้อื่นได้ มอบหมายงานให้ตรงกับทักษะความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติแต่ละคน ให้รางวัลตามผลงานที่ปฏิบัติ
3. การครองงาน (Managing Career) หมายถึง การจัดความสำคัญ ความจำเป็นของตนเองให้สอดคล้องกับสิ่งที่องค์กรให้ความสำคัญ โน้มน้าวผู้เกี่ยวข้องให้เห็นความสำคัญเห็นถึงงามด้วย เพื่อสร้างผลกระทบที่ดีแก่สังคม องค์กร ประเทศชาติ และสร้างชื่อเสียงเกียรติภูมิของตน

แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิตประเทศไทย

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2543 : 2 - 3) ได้สร้างแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ขึ้น ตามกรอบแนวคิดของบาร์ออน โกลแมน เมเยอร์และซาโลเวย์ จากนั้นยังได้พัฒนาเป็น “แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์” เพื่อให้เหมาะสมกับคนไทย ซึ่งกรมสุขภาพจิตแบ่งปัจจัยของความฉลาดทางอารมณ์ที่สำคัญออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. **ความดี** หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้
 - 1.1 ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง ได้แก่ รู้อารมณ์และความต้องการของตนเอง สามารถควบคุมอารมณ์และความต้องการได้ และแสดงออกได้อย่างเหมาะสม
 - 1.2 ความสามารถในการเห็นใจผู้อื่น ได้แก่ ใส่ใจผู้อื่น มีความเข้าใจและยอมรับผู้อื่น รวมถึงแสดงความเห็นใจอย่างเหมาะสม
 - 1.3 ความสามารถในการรับผิดชอบได้แก่รู้จักการให้ รู้จักการรับ รู้จักรับผิดชอบ รู้จักให้อภัย และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

2. ความเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจ แก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ความสามารถในการรู้จักและสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง ได้แก่ การรู้ถึงศักยภาพของตนเอง สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเองได้ และมีความมุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงเป้าหมาย

2.2 ความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหา ได้แก่ การรับรู้และเข้าใจปัญหามีลำดับขั้นตอนในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม และมีความยืดหยุ่น

2.3 ความสามารถในการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น ได้แก่ การรู้จักการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น มีความกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม ตลอดจนแสดงความเห็นที่ขัดแย้งได้อย่างสร้างสรรค์

3. ความสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภูมิใจในตนเอง พอใจในชีวิต และมีความสุขสงบทางใจ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ความภูมิใจในตนเอง ได้แก่ เห็นคุณค่าในตนเอง และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

3.2 ความพึงพอใจในชีวิต ได้แก่ รู้จักมองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน และพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่

3.3 ความสงบทางใจ ได้แก่ การมีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข การรู้จักผ่อนคลายและมีความสุขสงบทางจิตใจ

จากแนวคิดและทฤษฎีที่ศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกใช้ทฤษฎีและแนวคิดของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข เนื่องจากเป็นแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ที่ประสมประสานแนวคิดของบาร์ออน โกลแมน เมเยอร์และชาโลเวย์ ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนี้ยังเป็นแบบประเมินที่มีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทยและให้ความสำคัญกับการมีความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิต และการทำงานอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิจัย

ลักษณะของผู้มีความฉลาดทางอารมณ์สูงและต่ำ

ทศพร ประเสริฐสุข (2542 : 24) กล่าวว่าคนที่มีฉลาดทางอารมณ์สูงมักจะเป็นคนที่

1. สามารถจูงใจและให้กำลังใจตนเอง
2. ความสามารถเผชิญกับความคับข้องใจ และแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างราบรื่น
3. จูงใจตนเอง และสามารถควบคุมแรงกระตุ้นภายในของตนเองที่เรียกว่า สามารถควบคุมตัวเองได้ (Self Control)
4. สามารถรอคอยการตอบสนองความต้องการ
5. มีวิธีการจัดการความเครียดที่จะไปขัดขวางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของตนได้อย่างดี
6. สามารถควบคุมอารมณ์ บริหารจัดการอารมณ์ได้

7. มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้าง

8. เป็นผู้นำและสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ได้อย่างมีความสุข ทั้งที่บ้าน สถานศึกษา ที่ทำงาน และในสังคม

9. เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี มีความสุข

คนที่มีความเครียดสูง แต่ความฉลาดทางอารมณ์ต่ำ มักจะเป็นคนที่ไม่ค่อยมีความสุข เพราะคนที่มีความเครียดสูงแต่ขาดการพัฒนาทางด้านความฉลาดทางอารมณ์ มักจะกลายเป็นคนที่มีลักษณะอวดเก่ง เอาตัวเองเป็นใหญ่ ไม่ค่อยเป็นมิตร ไม่มีลักษณะการอ่อนน้อมถ่อมตน เพราะมั่นใจในตัวเองสูง ทะเยอทะยาน วิตกกังวล คิดมาก ว้าวุ่น เหนียว ชาติมิตร

ส่วนคนที่ความฉลาดทางอารมณ์สูงมักจะเป็นคนที่มีสามารถในการแสวงหาความสุข และค้นพบความสุขได้ไม่ยาก มักจะมีทักษะในการเข้าสังคมมนุษย์ว่าบุคคลจักต้องมีความสัมพันธ์กัน ต้องทำงานร่วมกัน คนประเภทนี้จึงมีลักษณะชอบสังคม ร่าเริง เปิดเผย ชอบทำให้คนอื่นมีความสุข ซื่อตรง รักษาความสัตย์ (Integrity) ตรงไปตรงมา มองโลกในแง่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้างและมีความสุขซึ่งเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่เข้าใจตน เข้าใจคนอื่น เข้าใจสภาพแวดล้อม เข้าใจโลก มีจุดมุ่งหมายในชีวิตที่ชัดเจน เมื่อมีความขัดแย้งหรือมีความคับข้องใจก็จะสามารถแก้ไขความขัดแย้งทั้งของตนและบุคคลรอบข้างได้อย่างมีสติ

คุชฎี สรวงพันธ์ (2542 : 30-31) ได้เสนอสัญลักษณ์ของบุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำไว้ดังนี้

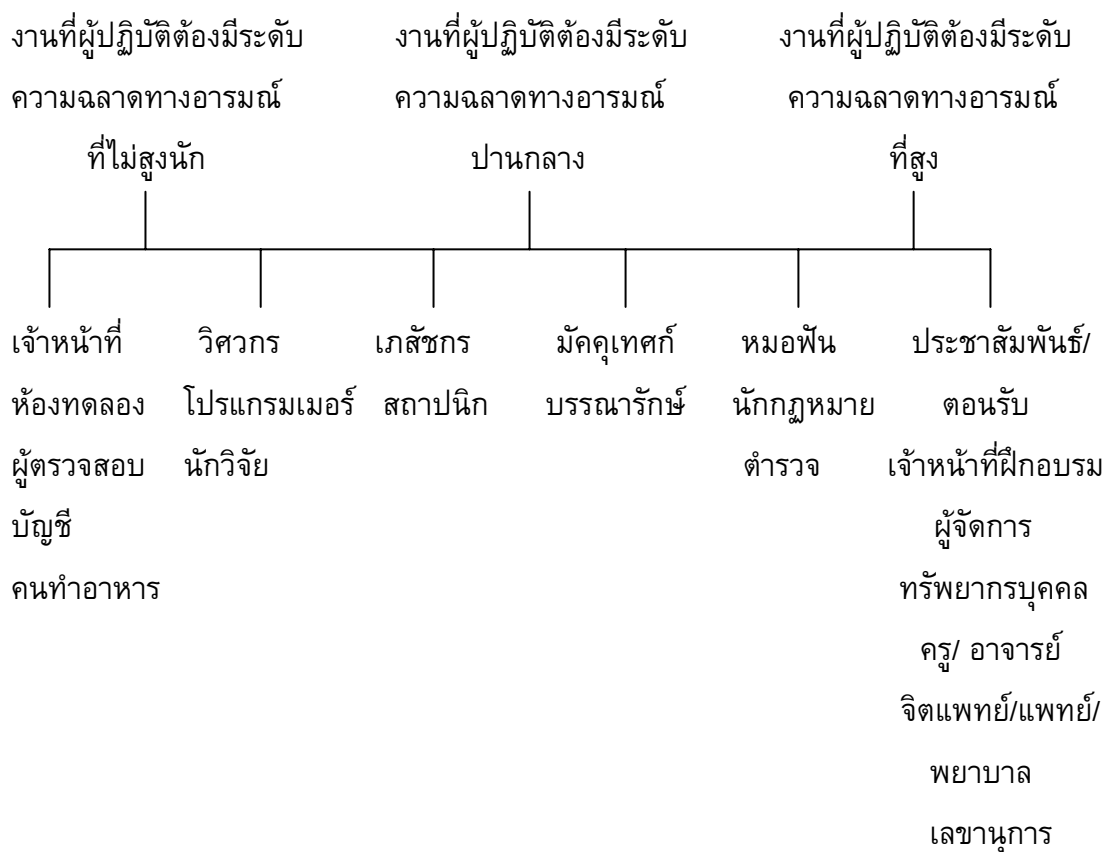
1. ไม่มีความรับผิดชอบแต่ชอบตำหนิคนอื่น ๆ
2. ไม่สามารถนำคำสามคำนี้ขึ้นต้นประโยคได้ คือ “ฉันรู้สึกว่.....”
3. ชอบโจมตีวิจารณ์ สอดแทรก ตำหนิ ไม่มีความมั่นคงชอบชี้นำ และตัดสินใจคนอื่น
4. บ่อยครั้งที่ขึ้นต้นประโยคด้วย “ ฉันคิดว่า ”
5. ไม่สามารถจับความรู้สึกของบุคคลรอบข้างได้
6. ไม่มีความมั่นคงทางอารมณ์ บ่อยครั้งที่อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย
7. มักจะแสดงความรู้สึกออกมามากกว่าจะพูดถึงความรู้สึก
8. หลีกเลียงการเข้ากลุ่มทำกิจกรรมหรือติดต่อกับคนมาก ๆ
9. สามารถพูดถึงรายละเอียดของเหตุการณ์แต่ไม่พูดถึงความรู้สึกต่อเหตุการณ์
10. เป็นผู้ฟังที่ไม่ดี ชอบแทรก ขาดการใช้อารมณ์ความรู้สึกในการสื่อสารมองแต่ความเป็นจริงมากกว่าความรู้สึกของคนรอบข้าง
11. ไม่สามารถอ่านหรือเข้าใจภาษากายได้

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2542 : 16) กล่าวว่าบุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์ที่เหมาะสมจะเป็นบุคคลที่มีลักษณะ ต่อไปนี้

1. รู้จัก และเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง สามารถควบคุมจัดการ และแสดงอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม มีสติที่สามารถรับรู้ และตระหนักรู้ได้ว่าขณะนี้กำลังทำอะไร รู้สึกอย่างไร ตลอดจนสามารถรับรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม (Self-Awareness)
2. มีพลังใจ แรงบันดาลใจที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้บรรลุเป้าหมายในชีวิต (Self- Motivation)
3. สามารถอดทนอดกลั้นต่อสภาพต่างๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนสามารถเผชิญต่อสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความเครียดได้อย่างเหมาะสม (Stress Tolerance)
4. มีความยืดหยุ่น (Flexibility) ไม่ยึดมั่นถือมั่น จนทำให้ปรับตัวไม่ได้
5. มีความสามารถที่จะควบคุมตนเอง (Impulse Control)
6. มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathy)
7. มีสัมพันธภาพที่บ่งบอกถึงความไว้วางใจผู้อื่น (Trusting Relationships) มีความจริงใจ และซื่อสัตย์
8. มีความคิดริเริ่ม (Initiative) มีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)
9. มองโลกในแง่ดี (Optimism)

วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี (2542 : 41) เสนอแนวคิดว่า ความฉลาดทางอารมณ์ไม่เพียงแต่เป็นส่วนที่ทำนายความสำเร็จในการทำงานเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นที่บุคคลควรมีหรือพัฒนาให้มากขึ้น เพื่อชีวิตในการทำงานทั้งในปัจจุบันและในอนาคต องค์กรคาดหวังว่าบุคลากรจะต้องมีคุณภาพมาก ไม่ใช่จะมีเพียงความสามารถหรือทักษะที่จำเป็นในการทำงาน หรือมีความสามารถทางเชาวน์ปัญญาเท่านั้น แต่จะต้องมีความสามารถที่จะทำงานเป็นทีมได้อย่างมีความรับผิดชอบ มีความเข้าใจและความเอื้ออาทรผู้ร่วมงาน สามารถผลัดกันเป็นผู้นำได้มีความตื่นตัวที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ บุคคลจึงต้องมีการปรับตัวอย่างมากเพื่อให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล พร้อมกับมีความสุขด้วย ดังนั้นบุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงเท่านั้นจึงจะสามารถดำรงตนอยู่ในโลกการทำงานปัจจุบันได้ดีกว่าคนที่มีแต่เพียงเชาวน์ปัญญาสูง แต่ความฉลาดทางอารมณ์ต่ำเพราะความฉลาดทางอารมณ์เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อคนทำงานในปัจจุบันอย่างยิ่ง

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2542 : 131) กล่าวว่า งานบางประเภท ที่ต้องมีการพบปะผู้คนมาก ลักษณะของงานไม่มีแนวปฏิบัติ หรือโครงสร้างที่ตายตัว ลักษณะงานแบบที่เป็นทางการ ยืดหยุ่น ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูง ย่อมปฏิบัติงานเช่นนี้ได้อย่างมีความสุข หากผู้ปฏิบัติเป็นผู้ที่มีระดับความฉลาดทางอารมณ์ต่ำ ก็จะทำงานดังกล่าวอย่างคับข้องใจ หงุดหงิดบ่อย ส่วนงานที่อาศัยระดับความฉลาดทางอารมณ์ไม่มาก ได้แก่งานที่ทำเสร็จได้โดยลำพัง ลักษณะงานมีขั้นตอนกำหนดไว้อย่างชัดเจนไม่ต้องติดต่อกับผู้คนมากหากได้ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงมาปฏิบัติ บุคคลนั้นจะกลายเป็นบุคคลที่ปฏิบัติงานที่มีความสามารถโดดเด่น ดังแสดงในภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 อาชีพกับระดับความฉลาดทางอารมณ์

ที่มา : วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. (2542) *เขาว์อารมณ์ (EQ) ดัชนีวัดความสุขและความสำเร็จของชีวิต*.132

จากการศึกษาสรุปได้ว่าผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงมักมีลักษณะดังนี้

1. สามารถจูงใจและให้กำลังใจตนเอง
2. ความสามารถเผชิญกับความคับข้องใจ และแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างราบรื่น
3. จูงใจตนเอง และสามารถควบคุมแรงกระตุ้นภายในของตนเองที่เรียกว่า สามารถควบคุมตัวเองได้ (Self Control)
4. สามารถรอคอยการตอบสนองความต้องการ
5. มีวิธีการจัดการความเครียดที่จะไปขัดขวางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของตนได้อย่างดี
6. สามารถควบคุมอารมณ์ บริหารจัดการอารมณ์ได้
7. มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้าง
8. เป็นผู้นำและสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ได้อย่างมีความสุขทั้งที่บ้านสถานศึกษา ที่ทำงาน และในสังคม

9. เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี มีความสุข

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค

ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค (AQ) เป็นแนวความคิดที่ประกอบขึ้นด้วย 2 องค์ประกอบ คือ หลักการทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ และการนำมาประยุกต์ใช้ในโลกแห่งความเป็นจริง โดย AQ มีพื้นฐานมาจากหลักการทางวิทยาศาสตร์ 3 ศาสตร์ ได้แก่ จิตวิทยาว่าด้วยการเรียนรู้ (Cognitive Psychology) อิมมูโนวิทยาของจิตประสาท (Psycho-neuroimmunology) และสรีรวิทยาของระบบประสาท (Neurophysiology) (นัยพินิจ คชภักดี. 2543 : 46)

2.1 ความหมายของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค(AQ)

จากการศึกษาเอกสารจากแหล่งต่าง ๆ พบว่า มีผู้ให้คำนิยามไว้ดังนี้

ตามแนวคิดของ สโตลท์ (Stoltz.1997) คำว่า Adversity Quotient หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ยามที่ต้องเผชิญกับความทุกข์ยากหรือความยากลำบาก

ชัยพร วิชชาวุธ (2543) ได้เรียก Adversity Quotient หรือ AQ ว่า คือ ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค

ศันสนีย์ จัตรคุปต์ (2544 : 103) กล่าวว่า AQ คือ รูปแบบปฏิกิริยาตอบสนองหรือพฤติกรรมของคนๆ นั้นต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้น หรือรูปแบบพฤติกรรมตอบสนองต่อปัญหาอุปสรรคในชีวิต

มัทธรา ธรรมบุศย์ (2544:17) กล่าวว่า AQ เป็นความสามารถของบุคคลในการตอบสนองต่อเหตุการณ์ในยามที่ต้องเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรค

จากความหมายดังกล่าว ผู้วิจัย สรุปได้ว่า ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค (AQ) หมายถึง ความสามารถของแต่ละบุคคลที่มีพฤติกรรมตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิต รวมทั้งสามารถฟื้นฝ่าอุปสรรคได้

2.2 ความสำคัญของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค

ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค (AQ) ตามแนวความคิดของสโตลท์ (Stoltz.1997 : 7-9) ระบุไว้ว่า AQ สามารถบอกถึงความอดทน ความพากเพียรและความสามารถในการผ่านพ้นความยากลำบาก พร้อมทั้งพยากรณ์ได้ว่าใครจะสามารถฟื้นฝ่าอุปสรรคและใครจะแพ้วายช่วยพยากรณ์ว่าใครจะทำงานได้และมีศักยภาพมากกว่ากันและใครจะล้มเหลวในเวลาอันสั้น รวมทั้งสามารถพยากรณ์ได้ว่าใครจะล้มเลิกการทำงานและใครจะได้รับชัยชนะ

นอกจากนี้คุณสมบัติของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค (AQ) ยังแบ่งออกเป็น 3 ประการ (Stoltz. 1998 : 58) คือ

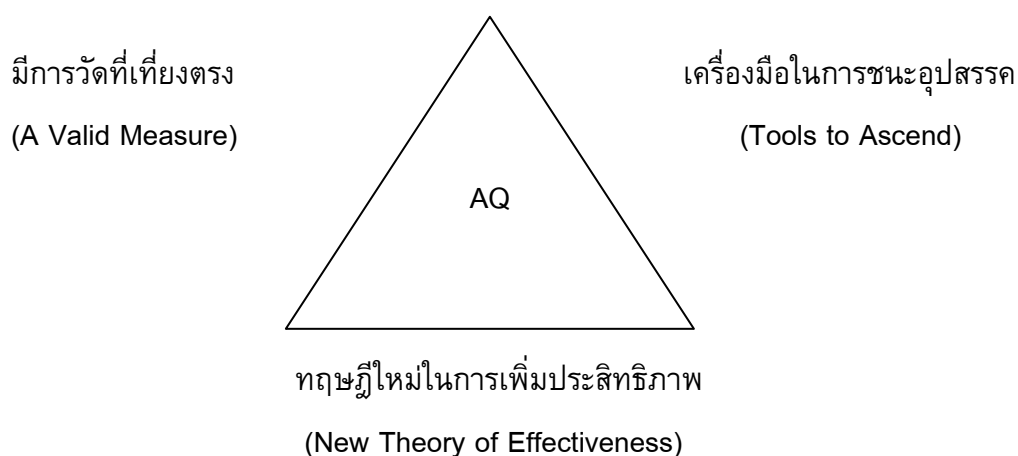
ประการแรก ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค (AQ) เป็นแนวคิดใหม่ที่ทำให้เข้าใจและส่งเสริมเรื่องของการประสบความสำเร็จ โดยคิดขึ้นจากพื้นฐานงานวิจัยของ

Landmark การได้รับการฝึกหัดเป็นการเชื่อมโยงความรู้ใหม่ทำให้ทราบว่าสิ่งใดที่ทำให้คนพบกับความสำเร็จ

ประการที่สอง ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) เป็นสิ่งวัดว่าคนแต่ละคนตอบสนองต่ออุปสรรคและปัญหาอย่างไรและเป็นครั้งแรกที่เราสามารถวัดสิ่งนี้ได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้

ประการสุดท้าย ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) มาจากพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ และเป็นเครื่องมือพัฒนาว่าเราจะตอบสนองต่ออุปสรรคอย่างไร และผลของมันจะเพิ่มประสิทธิภาพให้กับทั้งด้านส่วนตัวและงานอาชีพ เราสามารถเรียนรู้และประยุกต์ใช้ทักษะนี้ทั้งแก่ตนเอง ผู้อื่นและแก่องค์กรได้

ซึ่งสามารถแสดงการเชื่อมโยงของทั้ง 3 ส่วนข้างต้นได้ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 ความเชื่อมโยงของ AQ กับคุณสมบัติทั้ง 3 ประการตามแนวคิดของสโตรทซ์ (Stoltz. 1997 : 8)

ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) ไม่จำเป็นจะต้องใช้ในระดับตัวบุคคลอย่างเดียวเท่านั้น พบว่า แนวคิดนี้สามารถช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพของทีมงาน (Teams) สัมพันธภาพระหว่างกัน (Relationships) ครอบครัว (Families) องค์กร (Organizations) ชุมชน (Communities) วัฒนธรรม (Cultures) และสังคม (Societies) ได้อีกด้วย

ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) สามารถใช้เป็นสิ่งพยากรณ์ความสำเร็จของสิ่งต่างๆ ได้ถึง 17 อย่าง ได้แก่

1. ผลการปฏิบัติงาน (Performance)
2. แรงจูงใจ (Motivation)
3. การให้อำนาจแก่พนักงานปฏิบัติงาน (Empowerment)
4. ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)

5. การเพิ่มผลผลิต (Productivity)
6. การเรียนรู้ (Learning)
7. กำลังงาน (Energy)
8. ความหวัง (Hope)
9. ความสุข ความกระปรี้กระเปร่าและความสนุกสนาน (Happiness, vitality and joy)
10. สุขภาพอารมณ์ (Emotional health)
11. สุขภาพกาย (Physical health)
12. การยืนกราน เดินหน้าไม่ลดละ (Persistence)
13. ความยืดหยุ่น (Resilience)
14. การพัฒนา (Improvement over time)
15. ทักษะคติ (Attitude)
16. ความอายุยืน (Longevity)
17. การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง (Response to change)

2.3 การแบ่งประเภทของบุคคลลักษณะต่าง ๆ

สโตร์ทซ์ (Stoltz.1997 : 14-15) เปรียบเทียบว่าชีวิตคนก็เหมือนกับการปีนเขา หากต้องการจะประสบความสำเร็จก็ต้องอาศัยจิตใจที่มีความมุ่งมั่น จดจ่อ และมีความทรหดอดทน เพราะบางครั้งอาจจะปีนได้อย่างช้า ๆ และเจ็บปวดเหนื่อยล้า การเปรียบเทียบนี้ไม่ใช่แต่เฉพาะกับตัวบุคคลเท่านั้น แต่ยังสามารถนำมาใช้กับการเสริมสร้างทีมงานและองค์กรได้เช่นกัน โดยสโตร์ทซ์แบ่งลักษณะของบุคคล/องค์กร ออกเป็น 3 พวกได้แก่

The Quitter ซึ่งเป็นพวกปฏิเสธและหลีกเลี่ยงการปีนเขา ชาว Quitter ขาดวิสัยทัศน์และไม่ศรัทธาต่ออนาคต เห็นความสำคัญเพียงเล็กน้อยของการลงทุนเวลา เงิน และแรงใจในการพัฒนาตนเอง ไม่กล้าเสี่ยง แทบไม่มีความคิดสร้างสรรค์ เว้นแต่ว่าสิ่งนั้นจะทำให้เขาสามารถหลีกเลี่ยงสิ่งที่ท้าทายหรือสิ่งที่ยากลำบากได้ ในด้านการงานก็จะลงทุนลงแรงน้อยที่สุดเท่าที่สามารถเป็นไปได้ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ชาว Quitter ถือเป็นตัวถ่วงความก้าวหน้าขององค์กร

The Camper เป็นกลุ่มที่จำกัดการปีนเขาและพยายามแสวงหาทางเรียบๆที่สบายกว่าปรารถนาและเลือกที่จะนั่งรอ แต่ Camper จะแตกต่างจาก Quitter ตรงที่อย่างน้อยก็ได้เริ่มต้นที่จะปีนเขา เพียงแต่เขาจะไปไกลเพียงในระดับหนึ่งแล้วจะหยุดเพราะมีความคิดว่า “เรามาได้ไกลที่สุดที่เราจะสามารถทำได้แล้ว” ความพยายามในส่วนนี้ทำให้คนส่วนใหญ่หลงผิดคิดว่าได้พบกับความสำเร็จแล้วแท้จริง ๆ แล้วเป็นเพียงความสำเร็จที่อยู่ในวงจำกัดเท่านั้นเอง ซึ่งก็เหมือนกับเวลาปีนเขาที่จะมีจุดพักสำหรับนักปีนเขาและชาว Camper ก็เลือกที่จะอยู่ตรงนั้นไม่ยอมปีนขึ้นไปสัมผัส

กับอากาศที่เย็นสดชื่นที่ยอดเขา หากพิจารณาให้ดีจะพบว่าพวก Camper จะไม่สามารถรักษาความสำเร็จที่แท้จริงเอาไว้ได้ เหตุเพราะเขายังปีนไปไม่ถึงยอดเขาซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายที่แท้จริง

The Climber เป็นผู้ที่เพียรพยายามที่จะปีนขึ้นไปให้ถึงยอดเขา ไม่ว่าจะพบกับอุปสรรคหรือความอับโชคก็ตาม ชาว Climber ก็ยังคงมุ่งหน้าต่อไปอย่างไม่ลดละ พวกเขาจึงได้ชื่อว่าเป็นนักสู้แห่งขุนเขา (Energizer Bunnies of the Mountain) ไม่ว่าจะมียายุเท่าใด เพศใด เชื้อชาติใด ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงหรือทุพพลภาพก็ตาม ชาว Climber จะมีความศรัทธาและเชื่อมั่นในชีวิตในอนาคต มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีแรงบันดาลใจในตนเอง และมักจะเป็นผู้นำที่ดีด้วย

หากนำลักษณะของบุคคล/องค์กร ทั้ง 3 กลุ่มนี้มาเปรียบเทียบกับทฤษฎีความต้องการเป็นลำดับขั้นของนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงอย่างมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs Theory) จะเห็นได้ชัดเจนจากภาพประกอบ 3 ซึ่ง The Quitter จะเป็นผู้ที่ยึดติดอยู่กับความต้องการขั้นพื้นฐานขั้นที่ 1 คือ ความต้องการทางสรีระ และความต้องการพื้นฐานขั้นที่ 2 คือ ความต้องการความมั่นคงทางจิตใจและความปลอดภัยทางกาย สำหรับ The Camper จะเป็นผู้ที่กล้ามากขึ้นกว่า The Quitter แต่ก็ยังยึดติดอยู่กับความสุขและความสบายหากเปรียบเทียบกับทฤษฎีของมาสโลว์จะพบว่าอยู่ในช่วงของความต้องการขั้นที่ 3 คือ ความต้องการเข้าสังคมและความรักและความต้องการขั้นที่ 4 คือ ความต้องการได้รับการยอมรับจากทั้งผู้อื่นและตนเอง แต่สำหรับ The Climber จะเป็นกลุ่มเดียวเท่านั้นที่สามารถบรรลุศักยภาพของตนสูงสุดสู่ความสามารถขั้นที่ 5 คือ ความต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเองได้

มาสโลว์เชื่อว่ามนุษย์แสดงพฤติกรรม เพื่อแสวงหาสิ่งที่สามารถบำบัดความต้องการของตนได้ ความต้องการจึงเป็นบ่อเกิดของแรงจูงใจเพื่อการแสวงหาสิ่งที่บำบัดมาระดับความต้องการ โดยมาสโลว์ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์แยกประเภทออกเป็น 5 อย่างและเห็นว่ามนุษย์จะตอบสนองความต้องการทั้งหมดนี้อย่างมีลำดับขั้นความสำคัญของความต้องการ และความพึงพอใจในแต่ละเวลา ความต้องการทั้ง 5 ประการนี้ ได้แก่

1. ความต้องการทางสรีระ (Physiological Needs) ได้แก่ ปัจจัยสี่ คือ อากาศ อาหารและน้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ ทั้งหมดนี้เป็นความต้องการที่คนเราทุกคนต้องหมกมุ่นอยู่กับการบำบัดให้ร่างกายอยู่รอดและสบายเสียก่อน

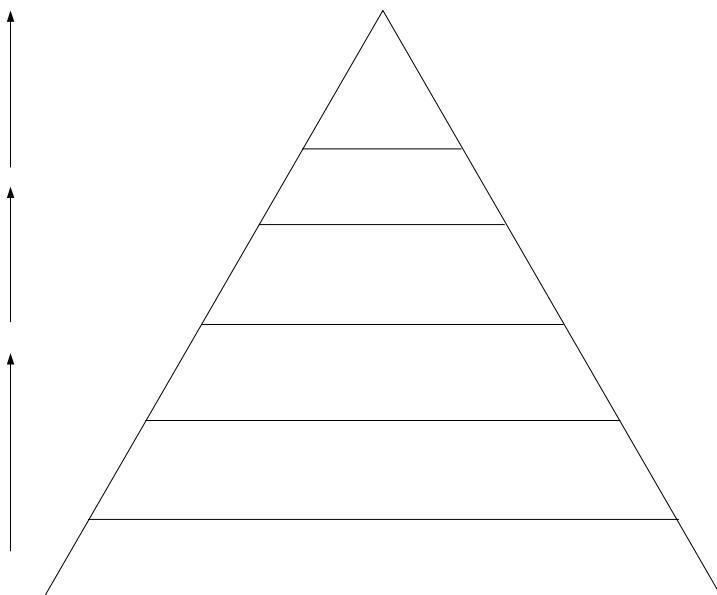
2. ความต้องการความมั่นคงทางจิตใจ และความปลอดภัยทางกาย (Safety Needs) เช่น ความต้องการทำงานในบริษัทที่มีกิจการรุ่งเรือง ไม่มีนโยบายให้คนงานออกจากงานเมื่อผลการดำเนินงานไม่ดี ต้องการงานที่มีความปลอดภัยต่อสุขภาพ

3. ความต้องการเข้าสังคมและความรัก (Belonging and Love Needs) เช่น อยากอยู่ในกลุ่มเพื่อน อยากอยู่ในแวดวงเพื่อนร่วมงานที่สามัคคีกัน อยากมีคนรัก

4. ความต้องการได้รับการยอมรับจากทั้งผู้อื่น และตนเอง (Esteem Needs) อยากจะทำอะไรอันจะนำมาซึ่งชื่อเสียง เกียรติยศ และตำแหน่ง

5. ความต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเอง (Self Actualization Needs) หมายถึงความอยากที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจ อยากพัฒนาความสามารถที่ตนเองมีอยู่ให้สูงขึ้นเป็นความต้องการที่จะทำเพื่อจะทำ ไม่มีความต้องการอะไรอื่นมาแอบแฝง

เนื่องจากความต้องการมีหลายอย่าง ในเวลาที่ความต้องการใดมีอำนาจมากกว่าอย่างอื่น มนุษย์ก็จะแสดงพฤติกรรมตอบสนองความต้องการที่มีอำนาจมากนั้นก่อน

ภาพประกอบ 3 เปรียบเทียบระหว่างลักษณะของบุคคล/องค์กร ทั้ง 3 กลุ่มกับทฤษฎีความต้องการเป็นลำดับขั้นของอับราฮัม มาสโลว์

(Stoltz. 1997 : 17)

ตามแนวความคิดของสโตรทซ์ (Stoltz. 1997) ระบุไว้ว่า ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) สามารถบอกถึงความอดทน ความพากเพียร และความสามารถในการผ่านพ้นความยากลำบาก พร้อมทั้งพยากรณ์ได้ว่าใครจะสามารถฟันฝ่าอุปสรรคและใครจะแพ้พ่าย ช่วยพยากรณ์ว่าใครจะทำงานได้และมีศักยภาพมากกว่ากันและใครจะล้มเหลวในเวลาอันสั้น รวมทั้งสามารถพยากรณ์ได้ว่าใครจะล้มเลิกการทำงานและใครจะได้รับชัยชนะ

จากการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ว่า ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) หมายถึงความสามารถบอกถึงความอดทน ความพากเพียร และความสามารถในการผ่านพ้นความยากลำบาก การได้รับการฝึกหัดเป็นการเชื่อมโยงความรู้ใหม่ทำให้ทราบว่าสิ่งใดที่ทำให้คนพบกับความสำเร็จ เป็นสิ่งวัดว่าคนแต่ละคนตอบสนองต่ออุปสรรคและปัญหาอย่างไรและเป็นครั้งแรกที่เราสามารถวัดสิ่งนี้ได้ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจและสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ ประการสุดท้าย

ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) มาจากพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ และเป็นเครื่องมือพัฒนาว่าเราจะตอบสนองต่ออุปสรรคอย่างไร และผลของมันจะเพิ่มประสิทธิภาพให้กับทั้งด้านส่วนตัวและงานอาชีพ เราสามารถเรียนรู้และประยุกต์ใช้ทักษะนี้ทั้งแก่ตนเอง ผู้อื่นและองค์กรได้

2.4 ประเภทของอุปสรรคและความทุกข์ในชีวิต

สโตร์ทซ์ (Stoltz. 1997 : 38-34) ได้นำเสนอแนวคิดว่าอุปสรรคและความทุกข์ในชีวิตสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ อุปสรรคระดับสังคม (Societal Adversity) อุปสรรคและความไม่มั่นคงในการทำงาน (Workplace Adversity) และอุปสรรคหรือความทุกข์ในระดับ บุคคล (Individual Adversity) ดังนี้

Societal Adversity คือ ความทุกข์ที่เกิดขึ้นภายในระดับสังคมที่เราอยู่อาศัย เช่น กลัวความไม่ปลอดภัยจากอาชญากรรม ความตึงเครียดด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลาย ความอบอุ่นในครอบครัว ความเสื่อมถอยของศีลธรรมของคนในสังคม และการขาดศรัทธาในขนบธรรมเนียม รวมถึง ระบบการศึกษา

จากรายงานของคณะครูเปรียบเทียบปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในอันดับต้นๆ ระหว่างปี ค.ศ. 1940 กับปี ค.ศ. 1990 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในสังคมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเสื่อมถอยของศีลธรรมและสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของสังคม มีดังนี้

ปัญหาอันดับต้นในโรงเรียน

ที่รายงานโดยครูในปี ค.ศ.1940

- พุดคุยในชั้นเรียน
- ส่งเสียงดัง
- วิ่งเล่นในห้องประชุม
- แฉงคิว
- แต่งกายผิดระเบียบ
- เกล่ไถลไม่ยอมกลับบ้าน
- เคี้ยวหมากฝรั่ง

ปัญหาอันดับต้นในโรงเรียน

ที่รายงานโดยครูในปี ค.ศ.1990

- ดิตสารเสพติด
- ดิตสุรา
- การตั้งครรภในวัยเรียน
- การฆ่าตัวตาย
- การข่มขืน
- การลักขโมย
- ทำร้ายร่างกาย

Workplace Adversity คือ ความไม่มั่นคงด้านอาชีพการงาน คนส่วนใหญ่ไปทำงานในแต่ละวันด้วยความคิดว่า “วันนี้จะเป็นอย่างไร จะมีอะไรเกิดขึ้นกับเขาหรือไม่” อาจเป็นเพราะในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงที่กระทบต่อผู้ปฏิบัติงานเกิดขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็น การปรับระบบ (Reengineering), การปรับโครงสร้าง (Restructuring), การมอบ-ลดอำนาจ (Rightsizing-Downsizing), การฟื้นฟูกิจการ (Revitalizing) และการกระจายอำนาจในการบริหาร (Decentealizing) ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีสมมติฐานว่าเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร เช่น ใช้พนักงาน

จำนวนน้อยลงแต่งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น กำหนดค่าใช้จ่ายต้นทุนด้านต่างๆ ลดลงแต่ได้ผลกำไรเพิ่มขึ้น แต่จะกระทบกับการจ้างงานการเลิกจ้างงานและกำหนดอัตรากำลังคนในสถานประกอบการด้วย

จากการศึกษาของสโตลท์(Stoltz. 1997 : 42)พบว่าปัจจุบันรายได้ของประชากรที่มีอายุระหว่าง 35-44ปี มีอัตราการลดลงถึง 33 % เมื่อเทียบกับเมื่อปี ค.ศ. 1980 และเจฟฟรีย์ เอ็ม ฮัมฟรีย์ ได้แสดงทัศนะไว้ว่า “มีความกลัวที่ปรากฏออกมาอย่างชัดเจน ก็คือ ต่อไปคนจะต้องทำงานหนักขึ้น พนักงานจะเรียนรู้ที่จะเห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้น จะต้องไปไม่คาดหวังไม่ฝากความหวังกับฝ่ายบริหารให้มากนัก และนี่ก็คือสิ่งที่สื่อออกมาว่าผลผลิตในงานก็จะลดลงด้วย”

Individual Adversity เป็นส่วนที่ต้องได้รับความทุกข์ยากและอุปสรรคเป็นชั้นๆ มาจากสังคมและจากที่ทำงาน แต่ตัวบุคคลเองสามารถที่จะปรับเปลี่ยนโดยการสร้างวิกฤตให้เกิดเป็นโอกาสขึ้นได้ โดยต้องพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคให้อยู่ในระดับที่สูงเพียงพอ จากสถิติพบว่าโดยเฉลี่ยแล้วเด็กอายุ 6 ขวบจะหัวเราะวันละประมาณ 300 ครั้ง แต่ผู้ใหญ่โดยเฉลี่ยแล้วจะหัวเราะเพียงวันละ 17 ครั้งเท่านั้น (Stoltz.1997 : 43) จึงเป็นสิ่งบ่งชี้ว่าในชีวิตคนจะต้องพบกับอุปสรรคและต้องฝ่าฟันกับความยากลำบากเพิ่มขึ้นตามวัย และความรับผิดชอบ

อุปสรรคหรือความยากลำบากเป็นปัจจัยหลักและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้มนุษย์ล้มเลิกหรือยังเพียรพยายามจะทำกิจกรรมหรือปฏิบัติอยู่ต่อไป หากบุคคลทราบว่าต้องการสิ่งใดบ้างและรู้ว่าต้องใช้ความเพียรพยายามอย่างไรในการเอาชนะต่ออุปสรรคเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ ตลอดจนรู้ถึงความพึงพอใจที่จะได้รับเมื่อบรรลุถึงสิ่งที่ต้องการแล้วเขากำหนดจุดมุ่งหมายของเขาได้ หากมีอุปสรรคใดๆ บุคคลก็จะเตรียมที่จะฝ่าฟัน ผู้ที่มีความตั้งใจแน่วแน่คือ บุคคลที่สามารถปฏิบัติตามแผนการที่ได้วางไว้และกระทำให้ถึงจุดมุ่งหมายไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น บุคคลที่มีความตั้งใจไม่มั่นคง คือ บุคคลที่มีแต่แผนการแต่ไม่สามารถกระทำไปตามที่ได้วางแผนไว้ มักจะยอมแพ้ต่ออุปสรรคอย่างง่ายดาย (ศิริโสภาคย์ บุรพาเดชะ. 2528 : 145)

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

สโตลท์ (Stoltz. 1997 : 106-125) ได้แบ่งองค์ประกอบของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคออกเป็น 4 มิติ ที่เรียกรวมว่า CO₂RE ซึ่งใช้ในการประเมินระดับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค โดยมีรายละเอียดดังนี้

มิติที่ 1 การควบคุม (C=Control) หมายถึงระดับการรับรู้ถึงความสามารถในการควบคุมตนเองของบุคคล ให้สามารถผ่านพ้นเหตุการณ์ที่ยากลำบาก หรืออุปสรรค ลักษณะของผู้ที่มีมิตีด้านการควบคุมสูง ได้แก่ การมีระดับการรับรู้ถึงความสามารถของตนที่จะควบคุมตนให้ผ่านพ้นเหตุการณ์และความลำบากสูงเป็นผู้มีความคิดเชิงรุกต่อปัญหา (Proactive Approach) ไม่ย่อท้อพยายามหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้น

มิติที่ 2 ต้นเหตุและความรับผิดชอบ (O_2 = Origin and Ownership) หมายถึงการวิเคราะห์ค้นหาถึงสาเหตุของปัญหา โดยการพิจารณาจากตัวเองก่อนเพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่เคยผิดพลาดในอดีตและนำมาปรับปรุงแก้ไข การตำหนิโทษตนเองจะนำไปสู่การเสียใจหรือการสำนึก ซึ่งสโตรทซ์ถือว่าเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพลัง (Powerful Motivator) และหากนำมาใช้อย่างเหมาะสมจะบังเกิดประโยชน์แล้วตระหนักว่าเป็นความรับผิดชอบของตน เราเป็นเจ้าของปัญหาต้องหาทางแก้ไขให้ได้ ไม่ผลักภาระความรับผิดชอบ

ลักษณะของผู้ที่มีมิติด้านสาเหตุและความรับผิดชอบสูง ได้แก่ ผู้ที่มีแนวคิดว่าสาเหตุของอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากสาเหตุใด โดยหาจากตัวเองคือพิจารณาตนเองก่อน และจากสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งในการพิจารณาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกนี้เป็นการมองโลกในแง่ดีแต่การพิจารณาตนเองจะเป็นการกล่าวตำหนิตนเองเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเองจากความสำเร็จที่เกิดขึ้น แต่ไม่โทษตัวเองพร่ำเพรื่อเพราะจะทำให้หมดกำลังใจ

มิติที่ 3 ผลกระทบที่จะมาถึง (R = Reach) หมายถึง การวัดผลกระทบของปัญหาความยุ่งยากที่มีต่อการดำเนินชีวิตของแต่ละคนว่ามีมากน้อยเพียงใดพร้อมระวังและมีสติว่าอีกนานเท่าไรปัญหาหรืออุปสรรคกำลังจะเข้ามาในชีวิต

ลักษณะของผู้ที่มีมิติด้านการคุกคามต่อชีวิตสูง ได้แก่ คนที่สามารถควบคุมอารมณ์ด้านลบ และควบคุมผลกระทบและความเสียหายต่อการดำเนินชีวิตเมื่อมีปัญหาความยุ่งยากเกิดขึ้นเป็นผู้ที่พร้อมรับกับความยากลำบากทุกสถานการณ์ ไม่หวั่นไหว ไม่เก็บมาคิดมากจนจมอยู่กับความทุกข์ แต่คิดได้ว่าอุปสรรคเป็นเพียงเหตุการณ์หนึ่งที่ผ่านเข้ามาในชีวิตและจะผ่านไป

มิติที่ 4 ความอดทน (E = Endurance) หมายถึง การรับรู้ถึงความคงทนของอุปสรรคและการรับมือกับความยืดเยื้อของปัญหา และพยายามจัดให้หมดไปอย่างถูกวิธี

ลักษณะของผู้ที่มีมิติด้านความอดทนสูง ได้แก่ ผู้ที่รับรู้ว่าคุณอุปสรรคจะคงทนอยู่ในระยะเวลาชั่วคราวเท่านั้นเราสามารถแก้ไขได้ด้วยการฝึกฝนทักษะและความรู้ความสามารถมีความหวังในชีวิตพยายามที่จะหาหนทางแก้ไขให้อุปสรรคในชีวิตถูกขจัดออกไปโดยเร็ว ซึ่งจะต่างจากผู้ที่มีมิติด้านความคงทนต่ำ ซึ่งจะเป็นคนที่สิ้นหวังในชีวิต คิดแต่ว่าไม่มีใครหรืออะไรช่วยแก้ไขได้ ไม่พยายามหาทางแก้ปัญหารับปัญหาให้ยังคงเป็นปัญหาของตนตลอดไป

2.6 เทคนิคในการช่วยพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค

สโตรทซ์ (Stoltz. 1997 : 154) ได้เสนอแนะหนทางในการช่วยพัฒนาความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฝ่าอุปสรรค ที่เรียกว่า The LEAD Sequence ดังนี้

L = Listen to your adversity response ซึ่งเป็นการพูด หรือบอกให้ตัวเองได้รู้ว่าขณะนี้ปัญหาหรืออุปสรรคใดเกิดขึ้นกับตัวเอง และตอบสนองต่ออุปสรรคนั้นด้วยความเข้มข้นระดับใดจึงจะแก้ไขได้

E = Explore all origins and your ownership of the result เป็นการค้นหาว่าสิ่งใดคือต้นตอสาเหตุของอุปสรรคที่เกิดขึ้น ระบุให้ชัดเจนว่าตนเองต้องทำอะไรที่เฉพาะเจาะจงลงไป เพื่อให้สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้น ตัดสินลงไว้ว่าสิ่งใดที่อยู่ในความรับผิดชอบของเรา และสิ่งที่ยอยู่นอกเหนือความรับผิดชอบหรือการตัดสินใจของเรา

A = Analyze the evidence คือ การวิเคราะห์ให้ให้เกิดความชัดเจนโดยการค้นหาหลักฐานหรือภาวะแวดล้อมมาสนับสนุนว่าสิ่งที่ยื่อนอกเหนือการควบคุมจริงๆ แล้วมีอะไรบ้าง อุปสรรคจะเยื้องย่างมาสู่ชีวิตอีกนานเท่าใด ทำอย่างไรจึงจะไม่ทำให้ปัญหาอยู่ในชีวิตนานเกินควร พร้อมทั้งวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ในการแก้ไขและศักยภาพของตนเอง

D= Do something ! เป็นการเลือกวิธีการและลงมือดำเนินการเพื่อให้อุปสรรคอยู่กับเราให้นานน้อยที่สุด ด้วยการหาข้อมูลที่เป็นเพิ่มเติม และวิธีที่จะสามารถควบคุมไม่ให้อุปสรรคเข้ามาบีบคั้นต่อชีวิต

จากการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ว่าอุปสรรคและความทุกข์ในชีวิตสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ อุปสรรคระดับสังคม (Societal Adversity) อุปสรรคและความไม่มั่นคงในการทำงาน (Workplace Adversity) และอุปสรรคหรือความทุกข์ในระดับบุคคล (Individual Adversity)

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู

3.1 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู

พูนสุข ช้วยทอง (2540: 33) ได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูไว้ดังนี้

การเลี้ยงดู หมายถึง การให้การดูแลเอาใจใส่และจัดสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของเด็กทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างเหมาะสมกับวัย

การฝึกวินัยหรือการอบรม (Discipline) หมายถึง การสอน แนะนำ หรือฝึกอบรมเพื่อให้เด็กสามารถควบคุมตนเองได้

จตุพร เพ็งชัย (2534: 99) ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูว่าเป็นการอบรมเลี้ยงดู หมายถึงการที่ผู้ใหญ่ในครอบครัวซึ่งประกอบด้วยบิดามารดาและบุคคลอื่นๆ ปฏิบัติต่อเด็ก เพื่อสนองความต้องการที่จำเป็นของเด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เด็กมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี และยังให้การแนะนำสั่งรอบคุณ ฝึกอบรมให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม

ยาใจ จุลพงษ์ (2524 : 20) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็ก หมายถึง การบำรุงรักษาเด็กให้มีชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย อันหมายถึงความต้องการทางกาย เช่น การให้อาหารและยังหมายถึงการฝึกหัดเด็กในสิ่งที่เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด ความประพฤติและมารยาททางสังคม เช่น ฝึกให้เด็กรู้จักรักษาความสะอาด ฝึกให้รู้จักรับผิดชอบ หรือการที่พ่อแม่ได้อยู่ใกล้ชิดกับเด็ก คอยให้การดูแลรักษาคู่มือครอง ให้ความรัก ความอบอุ่น ให้คำแนะนำสั่งสอน และให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ เพื่อให้เด็กได้มีชีวิตอยู่และเจริญเติบโตขึ้นเป็นสมาชิกของสังคมตามลักษณะผู่อบรมเลี้ยงดูให้ความมุ่งหวัง

เกรก (สมคิด อิศระวัฒน์. 2541: 20; อ้างอิงจาก Craig.1979: 91) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดู คือ กระบวนการที่บุคคลได้เรียนรู้ในการพัฒนา ทักษะคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้และความหวังของสังคม ตลอดจนการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาทของคนในสังคมนั้นๆ ด้วย

จากความหมายดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองปฏิบัติต่อดูก โดยให้คำแนะนำสั่งสอน ดูแลให้ความช่วยเหลือ ค้ำครองให้ความรักความอบอุ่น และตอบสนองความต้องการทางกายและใจ เพื่อให้เด็กได้มีชีวิตอยู่และเจริญเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตามความมุ่งหวัง นอกจากนี้ การอบรมเลี้ยงดูยังเป็นกระบวนการในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล เป็นเรื่องของการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ และวิธีการปฏิบัติของแต่ละครอบครัว

3.2 ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู

ได้มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายท่านได้เน้นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูโดยบิดามารดา มีความสำคัญต่อการพัฒนาการของบุตร ฟรอยด์ (Freud. 1949 : 26-29) เห็นความสำคัญของการปลูกฝังบุคลิกภาพในวัยเด็กเล็กในช่วงอายุ 0 - 6 ปีเป็นช่วงที่สำคัญอีริกสัน (นิภา ทองไทย. 2525 : 11-12 ; อ้างอิงจาก Erickson.1950) ได้เน้นถึงการปฏิบัติของบิดามารดาต่อบุตรว่าเด็กวัย 0-6 ปี เป็นวัยกำลังเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กเป็นสิ่งแปลกใหม่ และน่าตื่นเต้น ถ้าสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ทำให้เด็กมีความสุขจะทำให้เด็กมองโลกในแง่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง และเกิดความพอใจในทางตรงกันข้ามถ้าสิ่งแวดล้อมที่เด็กประสบอยู่ไม่เพียงพอ จะทำให้เด็กขาดความสุข ไม่ไว้วางใจมองโลกในแง่ร้ายทำให้ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง การที่เด็กจะเรียนรู้ต่างๆ ได้นั้นขึ้นอยู่กับเด็กเคยได้รับการตอบสนองความต้องการในขั้นพัฒนาการต่างๆ มากน้อยเพียงใด

เซียร์ส และคนอื่นๆ (Sears, et al. 1957: 1-4, 372) ได้กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งเป็นหน้าที่ของทุก ๆ คนในครอบครัว ไม่ใช่เป็นเรื่องของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง บิดามารดาเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาจริยธรรมในตัวเด็ก เด็กที่ได้รับการรัก ความอบอุ่นจะเกิดความพอใจและมีความสุขและเด็กจะเริ่มเลียนแบบผู้ที่อยู่ใกล้ชิดโดยไม่รู้สึกตัว ถ้าเด็กไม่ได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดจากผู้เลี้ยงดู จะรู้สึกเหงาเหว่ เกิดความวิตกกังวล

มุสเสน (Mussen. 1963 : 193) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูในระยะต้นของชีวิตควรมีพื้นฐานในการให้ความรัก ความอบอุ่นเป็นสำคัญ เมื่อเด็กโตขึ้น จำเป็นต้องได้รับสิ่งแวดล้อมที่จะส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้กว้างออกไป ซึ่งสภาพที่แวดล้อมเด็ก โดยเฉพาะแบบแผนของครอบครัวและวิธีการอบรมเลี้ยงดูรวมทั้งพฤติกรรมที่บิดามารดาปฏิบัติต่อดูกมีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กทั้งทางด้านสุขภาพและจิตใจทั้งในปัจจุบันและอนาคต

การอบรมเลี้ยงดูมีความสำคัญเป็นอย่างมากในแต่ละช่วงวัยของชีวิตโดยเฉพาะในวัยเด็ก มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการต่าง ๆ โดยเฉพาะความเชื่อมั่นในตัวของตัวเองเนื่องจากไม่ใช่เป็นคุณลักษณะที่ติดตัวมาแต่กำเนิด แต่เป็นลักษณะที่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นในตัวเด็กได้โดยอาศัยการอบรมเลี้ยงดูและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับสิ่งแวดล้อม (มุสตี กุญอินทร์. 2526: 48-52) ทั้งนี้ เพราะมารดาเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับเด็กอย่างใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ

ของเด็ก ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของครอบครัวกับลักษณะพฤติกรรมของเด็กได้มีนักการศึกษาจำนวนไม่น้อยที่สนใจศึกษาเรื่องอิทธิพลของลักษณะครอบครัวที่มีต่อการปรับตัวและการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก โดยเฉพาะลักษณะความสัมพันธ์ภายในครอบครัวระหว่างบิดา มารดา กับบุตร รวมทั้งวิธีการอบรมเลี้ยงดูและทำที่ที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตร ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ครอบครัวที่บิดามารดาไม่ปรองดองกัน ใช้อำนาจในการบังคับเด็ก ระเบียบวินัยทางบ้านบกพร่อง เด็กถูกทอดทิ้ง ขาดการเอาใจใส่ดูแล ลักษณะพฤติกรรมของเด็ก คือ เป็นเด็กที่เชื่อฟังและยอมตาม ปรับตัวได้ยาก ดื้อรั้น ขัดขืน ก้าวร้าว มีความรู้สึกไม่อบอุ่นและปลอดภัย

ครอบครัวที่บิดามารดาปรองดองรักใคร่ กลมเกลียวกัน สนับสนุนเล่นกับเด็ก อบรมเด็กด้วยเหตุผลให้รู้จักหน้าที่รับผิดชอบและมีระเบียบวินัยทางบ้านเคร่งครัดอย่างสม่ำเสมอ ลักษณะพฤติกรรมของเด็ก เป็นเด็กที่เชื่อฟังตาม ปรับตัวได้ดี รักอิสระ ให้ความร่วมมือและรับผิดชอบ มีความเชื่อมั่นในตนเองกล้าเผชิญอนาคตอย่างมั่นใจเป็นที่ยอมรับของสังคม

ครอบครัวที่บิดามารดาตามใจเด็ก รักเด็กให้การทะนุถนอมแบบทารก ลักษณะพฤติกรรมของเด็กจะเป็นเด็กไม่เชื่อฟัง ก้าวร้าว ปรับตัวได้ยาก ไม่ทำตัวให้สอดคล้องกับผู้อื่นมีความมั่นใจในตนเอง มีความกล้าในการคบหาสมาคม

การศึกษาของแรดด์ (นิภา นิธยาน. 2530: 135-136; อ้างอิงจาก Radke. 1946) สรุปความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของครอบครัวแบบต่างๆ กับพฤติกรรมของเด็ก ดังตาราง 3

ตาราง 3 ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะครอบครัวกับพฤติกรรมของเด็ก

ลักษณะครอบครัว	ลักษณะพฤติกรรมที่สัมพันธ์กัน
1. เด็กถูกทอดทิ้ง ขาดการดูแลเอาใจใส่	- เชื่อฟังและยอมตาม ก้าวร้าวปรับตัวยาก มีความรู้สึกไม่อบอุ่นและปลอดภัย จิตใจโหดร้าย มีอาการทางประสาท ชี้อารมณ์ ดื้อรั้น ไม่ทำตัวให้สอดคล้องกับผู้อื่น
2. เด็กที่ได้รับการทะนุถนอมแบบทารก	- ลักษณะคล้ายทารกและชอบถดถอย เชื่อฟังและยอมตาม มีความรู้สึกไม่อบอุ่นและปลอดภัย ก้าวร้าว ชี้อัจฉา ปรับตัวยาก
3. บิดามารดาใช้อำนาจบังคับ	- ต้องฟังผู้อื่น ชี้อาย เชื่อฟังและยอมตาม สุขภาพอ่อนโยน ระมัดระวัง ไม่ร่วมมือ เคร่งเครียด กล้าหาญ ชอบวิวาท ขาดความกระตือรือร้น

ตาราง 3 (ต่อ)

ลักษณะครอบครัว	ลักษณะพฤติกรรมที่สัมพันธ์กัน
4. บิดามารดาชอบตามใจแต่เด็ก	- ก้าวร้าว เลินเล่อ ไม่เชื่อฟัง รักอิสระ เชื่อมั่นในตนเอง มีความกล้าในการคบหาสมาคม ไม่ทำตัวให้สอดคล้องกับผู้อื่น
5. บิดามารดาไม่ปรองดองกัน	- ก้าวร้าว มีอาการทางประสาทชู้ฉ้อฉล ประพฤติผิด ไม่ร่วมมือ
6. ระเบียบวินัยทางบ้านบกพร่อง	- ปรับตัวไม่ค่อยดี ก้าวร้าว ต่อต้าน ขัดขืน ชู้ฉ้อฉล ประพฤติผิด มีอาการทางประสาท
7. ครอบครัวปรองดองกัน	- เชื่อฟังและยอมตาม ปรับตัวได้ดี
8. ครอบครัวปรองดองกันและมีการปรับตัวดี	- ร่วมมือปรับตัวได้ดีมาก รักอิสระ
9. ครอบครัวยอมรับเด็ก	- มีลักษณะเป็นที่ยอมรับของสังคม และกล้าเผชิญอนาคตอย่างมั่นใจ
10. บิดามารดาสนิทสนมและเล่นกับเด็ก	- ความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย ไว้วางใจ และเชื่อถือในตนเอง
11. การอบรมเด็กด้วยเหตุผลตามหลักวิทยาศาสตร์	- ไว้วางใจ และเชื่อมั่นในตนเอง ร่วมมือ และรับผิดชอบ
12. ระเบียบวินัยทางบ้านเคร่งครัดสม่ำเสมอ	- ปรับตัวได้ดี
13. การฝึกให้เด็กรู้จักหน้าที่รับผิดชอบ	- ปรับตัวได้ดี ไว้วางใจในตนเอง และมีความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย

จากการศึกษาเอกสารดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการอบรมเลี้ยงดูเป็นเรื่องสำคัญมากในแต่ละช่วงวัยของชีวิต ซึ่งบิดามารดาเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของเด็ก และเด็กจะเริ่มเลียนแบบผู้ที่อยู่ใกล้ชิดโดยไม่รู้สึกตัว ถ้าเด็กไม่ได้รับการดูแลจากผู้เลี้ยงดูจะรู้สึกว่าเหว่เกิดความวิตกกังวลซึ่งสภาพที่แวดล้อมเด็ก โดยเฉพาะแบบแผนของครอบครัวและวิธีการอบรมเลี้ยงดู รวมทั้งพฤติกรรมที่บิดา มารดาปฏิบัติต่อเด็กมีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กทั้งทางด้านสุขภาพกายและจิตใจทั้งในปัจจุบันและอนาคต

3.3 รูปแบบของการอบรมเลี้ยงดู

รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์ (2531 : 57-60) ได้แบ่งรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 4 แบบ คือ

1. ลักษณะการเลี้ยงดูแบบไม่ยอมรับ (The Pattern of Rejection) เนื่องจากบางครอบครัวยังไม่พร้อมที่จะมีบุตร จึงไม่ต้องการลูก พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความไม่ต้องการลูกของพ่อแม่

คือทิ้งให้ลูกอดอยาก กักขังในห้อง หรือพ่อแม่บางคนอาจทิ้งลูกให้อยู่กับคนเลี้ยงนาน ๆ โดยไม่ห่วงหรือสนใจ บางรายนำลูกไปฝากไว้โรงเรียนประจำหรือฝากเลี้ยงตามสถานเลี้ยงเด็ก เป็นต้น

2. ลักษณะการเลี้ยงดูแบบรักลูกเกินไป (The Pattern of Over-Protection) สาเหตุของการเลี้ยงดูแบบนี้ หรืออาจเป็นเพราะต้องการชดเชยความรักที่ตนเองขาดไป จึงพยายามชดเชยความรักให้ลูก

3. ลักษณะการเลี้ยงดูแบบควบคุมเกินไป (The Pattern of Domination) พ่อแม่จะตั้งข้อกำหนดวางกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้ลูกต้องทำ เพื่อให้ได้ประสิทธิผลสำเร็จในชีวิตอย่างที่พ่อแม่คิด ซึ่งบางครั้งความหวังเหล่านั้นก็เกินความสามารถที่เด็กจะกระทำได้ พ่อแม่ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้จะเป็นบุคคลที่มีความหวังสูงและต้องการความสมบูรณ์แบบของชีวิต

4. ลักษณะการเลี้ยงดูแบบปล่อย (The Pattern of Over-indulgence) พ่อแม่จะให้อิสระแก่ลูกมากเกินไป

สุวดี ศรีเลณวัติ (2530 : 31-35) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูเป็น 8 ลักษณะ ได้แก่

1. การเลี้ยงดูแบบให้ความรักและการยอมรับ ครอบครัวจะมีบรรยากาศที่แสดงถึงทัศนคติและการกระทำที่เต็มไปด้วยความรักและการยอมรับจะส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็ก

2. การเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เป็นการเลี้ยงดูแบบให้ความรักมากการเลี้ยงดูแบบควบคุมปานกลางถึงค่อนข้างน้อย และการใช้เหตุผลในการฝึกอบรมวินัย มักใช้วิธีการชมเชยมากกว่าการลงโทษ และเมื่อจำเป็นต้องลงโทษมักใช้วิธีการลงโทษทางจิตมากกว่าการลงโทษทางกาย ไม่มีอารมณ์ผูกพันกับเด็กจนเกินไป

3. การเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล การใช้เหตุผลประกอบด้วยการอธิบายให้เห็นผลตามมาที่ไม่พึงปรารถนาของพฤติกรรมที่ผิดพลัดของเด็กมีการอธิบายตัวอย่างพฤติกรรมที่พึงปรารถนา แนะนำรายละเอียดของการปฏิบัติตนในสภาพการณ์ต่างๆ มีการอธิบายเหตุผลของการจำกัดหรือควบคุมพฤติกรรมให้เด็กทราบ

4. การเลี้ยงดูแบบฝึกให้พึ่งตนเอง เป็นการฝึกให้เด็กสามารถทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเองเช่น ตักอาหารรับประทานเอง ถอดเสื้อเอง ผูกมิตรกับเพื่อนรุ่นเดียวกันด้วยตนเองตลอดจนช่วยงานบ้านเล็กๆ น้อยๆ ในบ้านตั้งแต่อายุ 2-4 ขวบ จะให้ผลดีที่สุดเพราะจะทำให้เด็กมีลักษณะใฝ่สัมฤทธิ์

5. การเลี้ยงดูแบบลงโทษ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

การลงโทษทางกาย เป็นการลงโทษโดยใช้วาจาว่ากล่าวสั่งสอนน้อยหรือไม่ใช้เลย เด็กจะทราบแต่เพียงว่า ขณะนี้ตนได้ทำในสิ่งที่ผู้เลี้ยงดูไม่พอใจ แต่ไม่ทราบเหตุผลว่าทำไมการกระทำของตนจึงก่อให้เกิดความไม่พอใจ

การลงโทษทางจิต ประกอบด้วยการว่ากล่าวอบรมสั่งสอน มีการอธิบายให้เด็กเห็นถึงความเหมาะสมของพฤติกรรม จึงทำให้เด็กได้รับรู้เกี่ยวกับลักษณะจริยธรรมมากกว่าการลงโทษทางร่างกาย นอกจากนี้จะทำให้เด็กได้หลักในการประพฤติปฏิบัติตนด้วย

6. การเลี้ยงดูแบบประคบประหงม เป็นการเลี้ยงดูที่ไม่ยอมรับและไม่เข้าใจธรรมชาติของเด็กบิดามารดารักและห่วงใยบุตรมากเกินไป คอยปกป้องคุ้มครองเด็กทุกฝั้ว

7. การเลี้ยงดูแบบควบคุมมาก บิดามารดาจะกำหนดกฎเกณฑ์ และมาตรฐานที่เข้มงวด กวดขันและควบคุมอย่างเต็มที่ เด็กมีโอกาสเป็นตัวของตัวเองน้อยมาก มีการลงโทษเมื่อเด็กไม่ปฏิบัติตามกฎ

8. การเลี้ยงดูแบบตามใจมาก บิดามารดาจะให้เวลากับเด็กเป็นอย่างมาก ให้ความสนใจ ให้ความสนุกสนานกับเด็กในทุกขณะ แต่ไม่ได้สอนหรือเสริมแรงพฤติกรรมที่พึงปรารถนาให้เด็กมี โอกาสแสดงพฤติกรรมได้ตามอำเภอใจ

โสมรส์มี จันทรประภา (2530: 82-84) กล่าวถึงลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเด็กแบ่งเป็น ประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1. เลี้ยงให้เป็นผู้ใหญ่มาตั้งแต่เกิด คือ จะถูกอบรมกวดขันให้ประพฤติตนอย่างผู้ใหญ่โดยเคร่งครัดมาตั้งแต่วัยยังไม่สมควร ไม่มีโอกาสได้คิดหรือทำอย่างเด็กตามธรรมชาติ

2. เลี้ยงอย่างเทวดา คือจะคอยเอาใจตามใจเด็ก อยากทำอะไรก็ทำได้ไม่มีการห้ามปราม

3. เลี้ยงอย่างผู้ร้าย คือ ผู้ปกครองจะเข้มงวดกวดขัน คอยจับผิด ทำอะไรก็ไม่ถูกไม่ควรไปเสียหมด ต้องคอยป้องกันตัวเองอยู่ตลอดเวลา เด็กที่ถูกเลี้ยงแบบนี้มักจะเป็นเด็กบ้านแตก พ่อแม่แยกกันอยู่ หย่า หรือตายจากกันแล้วอาจมีพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยง เด็กเป็นกำพร้า

4. เลี้ยงอย่างเป็นของเล่น คือ การเลี้ยงไว้เซยชม เช่น ชอบให้แต่งตัวสวยๆ เวลาไปงานในโอกาสต่างๆ ชอบให้แสดง เช่น แสดงละคร เพื่อเป็นหน้าเป็นตาแก่ผู้เลี้ยงเอาไปคุยอวดได้ว่า “ลูกหลานของฉันเอง”

5. เลี้ยงอย่างเป็นสัตว์เลี้ยง คือ ผู้เลี้ยงจะเป็นคนเจ้าอารมณ์ เมื่อชอบใจก็เอาใจใส่เป็นอย่างดี ฝืนเซยชมเมื่อไม่ชอบใจก็ทอดทิ้งเกรี้ยวกราด

6. เลี้ยงอย่างเป็นคน คือ เลี้ยงให้เติบโตตามพัฒนาการของคน ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมโดยการอบรมให้เป็นไปในสิ่งที่ถูกที่ควร เมื่อโตขึ้นจะเป็นคนที่สมบูรณ์ตามฐานะของตน

พูนสุข ช่วยทอง (2540: 53-54) ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 5 แบบคือ

1. แบบรักมากและปกป้องจนเกินควร หมายถึง พ่อแม่ที่รักลูกมากจนกระทั่งไปสร้างบรรยากาศที่ขัดขวางการตัดสินใจด้วยตนเองของเด็ก โดยการบริหาร ปฏิบัติ หรือทำทุกอย่างให้แก่ลูกแม้กระทั่งการเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อลูกทุกอย่าง ปฏิบัติต่อลูกไม่เหมาะสมกับวัยของเด็ก ไม่ให้โอกาสเด็กได้ฝึกหัดช่วยเหลือตัวเองแม้แต่เรื่องเล็กๆ น้อยๆ ก็คอยระแวดระวังให้ตลอดเวลา การรักลูกมาแบบนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1.1 รักและปกป้องอย่างบริสุทธิ์ใจ พ่อแม่จะให้ความรักโดยการแสดงออกช่วยเหลือเด็กอย่างมากมาตลอดเวลา ชอบปรนนิบัติลูก

1.2 รักและปกป้องเพื่อเป็นการชดเชย หรือกลบเกลื่อนความรู้สึกผิดที่มีอยู่ในใจ พ่อแม่จะให้การเลี้ยงดูแบบไม่เสมอต้นเสมอปลายบางครั้งก็ปรนนิบัติหรือให้มากมาย บางครั้งก็ทอดทิ้งไม่เหลียวแลหรือเอาใจใส่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอารมณ์หรือความรู้สึกของพ่อแม่ในขณะนั้น

2. แบบตามใจมากเกินไปไม่มีขอบเขต ลูกจะได้ทุกอย่างตามต้องการภายใต้การสนับสนุนจากพ่อแม่โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจโดยพ่อแม่ไม่เคยให้การอบรมสั่งสอนเลยว่ากฎ กติกา ระเบียบปฏิบัติของสังคมทำเช่นไร ทุกอย่างเป็นไปตามความต้องการของลูก

3. แบบวิตกกังวลหวาดกลัวมากเกินไป พ่อแม่เลี้ยงลูกด้วยความวิตกกังวลเป็นห่วงลูกมากเกินไปเหตุทำให้เรื่องเล็กกลายเป็นเรื่องใหญ่ พ่อแม่มักจะหวาดระแวงกลัวเหตุร้ายหรือภัยอันตรายต่าง ๆ ที่จะมาถึงลูกมากเกินไป

4. แบบไม่ต้องการลูก พ่อแม่มีปัญหาจากการมีลูก อาจเป็นลูกที่เกิดมาในช่วงระยะที่ยังไม่มีความพร้อมในสภาพจำยอม การเลี้ยงลูกโดยใช้อารมณ์นอกเหนือเหตุผล ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักจะเป็นอารมณ์ในทางไม่ดีอันก่อให้เกิดความรุนแรงในการเลี้ยงดูไม่ว่าจะเป็นสีหน้าท่าทางรวมถึงการกระทำทุกอย่างต่อเด็กจะเต็มไปด้วยความรุนแรง แข็งกร้าว หงุดหงิด ขุนมัว

5. แบบเจ้าระเบียบ พ่อแม่มีระเบียบจัด บรรยากาศของการอบรมเลี้ยงดูลูกจึงเต็มไปด้วยระเบียบวินัยจัดไม่มีการยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ เด็กจะได้รับฟังแต่คำบ่น จู้จี้ คำตำหนิตติเตียน และว่ากล่าวให้แก้ไขซ้ำซากอยู่ตลอดเวลา

วรารณ รักริฉัย (2527: 11-16) ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูเป็น 4 แบบดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักความอบอุ่นแบบประชาธิปไตย เป็นการอบรมเลี้ยงดูโดยให้ความรัก ความเอาใจใส่ และความเข้าใจ และใช้เหตุผลกับลูก ให้ความสำคัญแก่ลูกโดยถือว่าลูกคือส่วนที่มีความสำคัญต่อครอบครัว พ่อแม่จะให้ในสิ่งที่ลูกต้องการจริงๆ จัดประสบการณ์ต่างๆ ให้ตรงกับพัฒนาการของลูกตามความเหมาะสมกับความสามารถทางกาย อารมณ์ สังคม และทักษะของลูก ไม่บังคับให้ลูกทำในสิ่งที่ไม่อยากทำหรือไม่สามารถทำได้ ให้การยอมรับและยกย่องซึ่งจะสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้ลูก ให้อิสระแก่ลูกในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ เอาใจใส่และช่วย แนะนำลูกตามความเหมาะสม ยอมรับความสามารถและให้สิทธิลูกในการตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเอง พ่อแม่จะคอยให้กำลังใจ คำปรึกษาความมั่นคงปลอดภัยแก่ลูก ตลอดจนแนะแนวทางการดำเนินชีวิตในแต่ละวัยแก่ลูก เพื่อลูกจะได้เกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบคาดหวังเอาากับเด็ก เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่เรียกร้องเอาจากลูก โดยพ่อแม่มีความต้องการเคี่ยวเข็ญให้ทำตามตามที่พ่อแม่หวังไว้ พ่อแม่จะกำหนดวิถีชีวิตให้กับลูก ต้องทำตามจุดประสงค์หรือความต้องการของพ่อแม่ ลูกมีหน้าที่ทำตามทุกอย่างแม้ว่าจะไม่ชอบก็ตาม

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ไม่สนใจที่จะอบรมสั่งสอนลูก ปล่อยให้ลูกทำตามอำเภอใจ ไม่มีใครคอยชี้แนะหรือชี้แนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมให้ ไม่สนใจความเป็นอยู่ ไม่ดูแลยามเจ็บป่วย ให้ความรักแบบลำเอียงหรือดูต่ำลงโทษแรงเกินกว่าเหตุ บางครั้งก็ปล่อยหน้าที่เลี้ยงดูให้เป็นของคนอื่นเลี้ยงดูแบบตามมีตามเกิด ซึ่งอาจจะเป็นเพราะฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวหรือเป็นลูกที่เกิดมาโดยที่พ่อแม่ไม่ได้ตั้งใจจะให้เกิด หรือเป็นครอบครัวที่แตกแยก

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักถนอมมากเกินไป เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่คอยปกป้องดูแลลูกมากเกินไป ไม่ให้ลูกได้รับความลำบากหรืออันตราย คอยให้ความช่วยเหลือลูกทุกอย่าง จนลูกไม่

รู้จักวิธีช่วยเหลือตนเอง ไม่รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีเรื่องอะไรขัดข้อง พ่อแม่จะเป็นคนช่วยเหลือ ให้หมดโดยลูกไม่ต้องทำอะไรหรือเรียกว่าเป็นการถนอมไขว่ในหิน ดูแลเอาใจใส่ลูกทุกเรื่องไม่ให้ พลาดสลายตา คอยให้ความช่วยเหลือลูกทุกฝั้ว

เลขา ปิยะอัจฉริยะ (2524: 138 - 140) แบ่งแบบแผนการอบรมเลี้ยงดูเด็กออกเป็น 5 แบบ ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน หมายถึง การเลี้ยงดูที่ให้ความเป็นเองกับเด็ก และ แสดงให้เด็กเห็นว่าผู้เลี้ยงดูรักและหวังดีต่อเด็ก ทั้งยอมรับและยกย่องเด็กในโอกาสอันควร

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล หมายถึง การเลี้ยงดูที่ผู้เลี้ยงดูหลีกเลี่ยงการใช้อารมณ์ใน การลงโทษ และให้รางวัลในโอกาสที่เด็กทำดี การให้รางวัลและการลงโทษเป็นไปโดยสม่ำเสมอ เหมาะสมกับการกระทำของเด็ก ผู้เลี้ยงดูคอยให้คำชี้แนะถึงผลดีผลเสียที่เกิดจากการกระทำของ เด็กแทนการใช้อำนาจข่มขู่

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ การควบคุมมากผู้เลี้ยงดูจะบังคับ ให้เด็กทำตาม โดยการข่มขู่เมื่อเด็กไม่ปฏิบัติตามก็จะลงโทษ ส่วนแบบการควบคุมน้อยคือ ผู้เลี้ยงดู จะให้อิสระแก่เด็กมาก ตามใจ และไม่มีการลงโทษเด็ก

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษ แบ่งออกเป็น 2 แบบคือ การลงโทษทางใจ เช่น การใช้วาจา ว่ากล่าว การแสดงความไม่พอใจ การแสดงความรู้สึกผิดหวังหรือเสียใจ เมื่อเด็กกระทำผิด หรือการ ทำสีหน้าเพิกเฉยไม่สนใจเด็ก นอกจากนี้ก็มีการตัดสินโทษบางอย่างที่เด็กเคยได้รับ อีกแบบหนึ่งคือ การลงโทษทางกาย เช่น การเขย่งตีเมื่อเด็กกระทำผิด หรือมีการลงโทษที่เด็กไม่ทราบเหตุผล จะยัง ทำให้เด็กได้แบบอย่างที่ไม่ดี

5. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่นำหลักการเลี้ยงดูแบบ ควบคุมน้อย การเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล และการเลี้ยงดูแบบลงโทษทางใจมาผสมผสานกัน

ชูศรี หลักเพชร (2517: 32) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 3 แบบแผนคือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน คือ การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าจะตนเองไม่ค่อย ได้รับอิสระเท่าที่ควรต้องอยู่ในระเบียบวินัยที่บิดามารดากำหนดไว้ เช่น ด้านการเรียน การแต่งกาย มารยาทต่างๆ หรือถูกควบคุมไม่ให้ได้รับความสะดวกในการกระทำตามที่ตนต้องการ บิดามารดา ยึดความพอใจของตนเป็นสำคัญ ผลการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ จะทำให้บุตรขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีความวิตกกังวล ฝืนตนเองได้น้อย

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย คือ การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าจะตนเองได้รับการ ปฏิบัติด้วยความยุติธรรม โดยบิดามารดาให้ความรัก ความอบอุ่น มีเหตุผล ยอมรับความสามารถ และความคิดเห็นของบุตร ให้ความร่วมมือตามโอกาสที่เหมาะสม ผลของการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ทำ ให้เด็กมีลักษณะทางอารมณ์ที่มั่นคง มีความอบอุ่น เป็นมิตรกับคนทั่วไปมีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีระเบียบวินัย

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย คือ การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าจะตนเองถูก ทอดทิ้ง ขาดความรักเอาใจใส่ หรือปล่อยให้ทำอะไรต่างๆ ได้ตามใจชอบ บิดามารดาไม่ได้ให้

คำแนะนำช่วยเหลือไม่ค่อยให้ความอบอุ่นเท่าที่ควรทำให้เด็กรู้สึกหวาดกลัว ขาดความอบอุ่นเป็นเด็กเกรง และประพฤติดีศีลธรรม

เฟา และ เบลคิน (ดุชฎี โยเหลา. 2535 : 18-19 ; อ้างอิงจาก Faw & Belkin. 1989 : 384-7) แบ่งแบบแผนการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาเป็น 4 แบบคือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (Democratic Pattern) เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาให้ความอบอุ่นและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นกับเด็ก จะทำให้เด็กมีบุคลิกคล่องแคล่วเป็นอิสระและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความอบอุ่นแต่ควบคุมอย่างเข้มงวด (Warmth but Restrictive Pattern) โดยบิดามารดาให้ความรักความอบอุ่นแก่เด็ก แต่มีการควบคุมสูง ลักษณะของเด็กจะช่วยตัวเองได้น้อย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ต่ำกว่าเด็กอื่น

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปฏิเสธและควบคุม (Rejecting and Controlling Pattern) โดยบิดามารดาให้ความรักความอบอุ่นน้อย แต่มีการควบคุมสูง ลักษณะของเด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเองลงโทษตนเอง จิตใจไม่มั่นคง และหนีห่างจากสังคม

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบปฏิเสธและปล่อยตามใจ (Rejecting and Autonomous Patterns) โดยบิดามารดาให้ความรักความอบอุ่นน้อย ไม่สนใจจะควบคุมหรือให้การอบรมแก่เด็กลักษณะของเด็กมีความก้าวร้าว ควบคุมตัวเองได้น้อย

เฮิร์ลอค (Hurlock. 1984 : 402-403) ได้แบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูเป็น 3 แบบดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (Democratic Rearing) หมายถึงการอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าเป็นบิดามารดาปฏิบัติตนอย่างยุติธรรม บิดามารดามีความอดทนไม่ตามใจจนเกินไป และเข้มงวดกวดขันจนเกินไป ยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของบุตรให้ความร่วมมือแก่บุตรตามโอกาสอันควร

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน (Autocratic Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่า บิดามารดาก้าวท้าวเรื่องส่วนตัวของตน ยับยั้งก้าวร้าวทำให้ตนเอง รู้สึกผิดเมื่อแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ถูกบังคับให้ทำตามความต้องการของบิดามารดา และบิดามารดาใช้คำพูดที่ทำให้ตนเองรู้สึกอับอาย

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (Permissive Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าตนเองได้รับการตามใจ และไม่ได้รับการเอาใจใส่ คำแนะนำช่วยเหลือจากบิดามารดาเท่าที่ควร

จตุพร เฟิงชัย (2534 : 99-100) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 3 ลักษณะ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก หมายถึง พฤติกรรมที่บิดามารดาปฏิบัติต่อลูกของตนเองในลักษณะต่าง ๆ เช่น ให้ความดูแลเอาใจใส่ ให้ความรักความห่วงใย ให้คำแนะนำ สนับสนุน และช่วยเหลือมีความยินดีที่จะอยู่กับลูก ให้การยกย่องให้การคุ้มครองตลอดจนใกล้ชิดสนิทสนม

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย หมายถึง พฤติกรรมที่บิดามารดาปฏิบัติต่อลูก

แบบทอดทิ้งปล่อยให้งูตรจัดการกับตนเอง ขาดการแนะนำขาดการดูแลเอาใจใส่ ไม่มีกฎเกณฑ์ให้ปฏิบัติ เมื่อเด็กซักถามในเรื่องต่าง ๆ พ่อแม่จะไม่สนใจอธิบายให้เด็กหายข้องใจ

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด หมายถึง พฤติกรรมที่บิดามารดาปฏิบัติต่อลูก คอยบังคับใจลูกให้ทำตามความต้องการของตนเอง ชอบใช้คำพูดที่ทำให้ลูกรู้สึกอาย ชอบก้าวก่ายในเรื่องส่วนตัวของลูก ลงโทษลูกโดยที่ลูกยังไม่รู้เหตุผลที่ต้องถูกลงโทษ

บาวน์ราวด์ (Baumrind. 1976:291-328) ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 3 แบบคือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่และใช้เหตุผลกับเด็ก ตลอดจนรับฟังความคิดเห็นของเด็ก
2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเผด็จการเข้มงวดกวดขันและไม่ฟังความคิดเห็นของเด็ก ใช้เหตุผล

ของพ่อแม่ฝ่ายเดียว

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยตามสบาย พ่อแม่ไม่กวดขันเด็ก ปล่อยให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ ได้ตามใจชอบ ไม่ให้ความสนใจ ไม่มีการให้เหตุผลในการอบรมเลี้ยงดู

เฮิร์ลอค (Hurlock. 1956: 504-512) ได้ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาผู้ปกครองพบว่า มี 6 ประเภท คือ

1. ประเภทประคบประหม่ลูกเกินไป (Over-Protectiveness) หมายถึง พ่อแม่ผู้ปกครองที่ให้ความรักความเอาใจใส่ต่อเด็กมากเป็นพิเศษ ยอมตามใจ ให้สิทธิพิเศษแก่เด็กคอยปกป้องภัยอันตรายทำทุกสิ่งทุกอย่างให้แม้ว่าเด็กจะโตพอที่จะทำสิ่งนั้น ๆ ได้เองแล้วก็ตาม

2. ประเภทตามใจ (Permissiveness) หมายถึง พ่อแม่ที่เลี้ยงดูแบบฝึกให้เด็กได้รู้จักคิด รู้จักหัดทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง มุ่งให้เด็กมีความอดทนและความพยายาม

3. ประเภทละทิ้งปฏิเสธ (Rejection) หมายถึง พ่อแม่ปล่อยปละละเลย เฉื่อยชาไม่สนใจ ไม่เอาใจใส่ในสวัสดิภาพของเด็ก หรือทำตนเป็นศัตรูกับเด็กโดยแสดงความโกรธเกลียด เด็กออกมาในรูปของการบังคับ ควบคุม และลงโทษ

4. ประเภทที่ยอมรับเด็ก (Acceptance) หมายถึง พ่อแม่ที่แสดงความรัก ให้ความสนใจ ให้ความอบอุ่นแก่ลูก รวมทั้งยกย่องชมเชยเด็ก

5. ประเภทที่มีอำนาจเหนือลูก (Domination) หมายถึง พ่อแม่ที่มีความต้องการและคาดหวังให้เด็กเชื่อฟังตนอย่างเคร่งครัด โดยมุ่งให้เด็กประสบผลสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ ถ้าเด็กทำผิดกฎเกณฑ์ที่พ่อแม่วางไว้ เด็กจะถูกลงโทษทันที พ่อแม่จะบอกให้เด็กรู้ถึงความรู้สึกนึกคิดและความต้องการของตน โดยจะไม่คำนึงถึงความคิดหรือความต้องการของเด็ก

6. ประเภทที่ยอมจำนนต่อลูก (Submission to Child) หมายถึง พ่อแม่ที่อยู่ใต้อำนาจของลูก ยอมให้เด็กเป็นศูนย์กลางความสำคัญ เด็กได้รับความรักและการตามใจเกินสมควร

โดโรธี (รัตนวดี รอดภิรมย์. 2533: 29; อ้างอิงจาก Dorothy.1968) ได้แบ่งการอบรมเลี้ยงดูเป็น 3 แบบได้แก่

1. แบบประชาธิปไตย (Democracy) เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่เด็กมีความรู้สึกรู้ว่าตนเองได้รับความยุติธรรม พ่อแม่จะมีความอดทน ไม่ตามใจหรือเข้มงวดจนเกินไป พ่อแม่ยอมรับนับถือความสามารถและความคิดเห็นของเด็ก และยังให้ความร่วมมือในโอกาสอันควรอีกด้วย

2. แบบปล่อยปละละเลย (Rejection) เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ปล่อยให้เด็กทำอะไรก็ตามใจตนเองโดยพ่อแม่ไม่เอาใจใส่แนะนำช่วยเหลือ และเด็กมีความรู้สึกที่ตนถูกเกลียดชัง

3. แบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป (Over - Protection) เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่คอยคุ้มครองป้องกันภัยและให้ความช่วยเหลือตลอดเวลา ทำให้บุตรมีความรู้สึกที่ตนเองไม่ได้รับความสะดวกให้กระทำในสิ่งที่ตนต้องการ

โรและซีเกลแมน (Roe and Siegelman. 1963: 357) แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 6 แบบ ได้แก่

1. แบบทะนุถนอม เป็นการเลี้ยงดูแบบพ่อแม่เอาใจใส่ต่อเด็กเป็นพิเศษ ยอมตามใจให้สิทธิพิเศษ และคอยทำทุกอย่างให้

2. แบบเข้มงวดกวดขัน เป็นการเลี้ยงดูแบบให้เด็กทำตามคำสั่งของตนเองอย่างเคร่งครัดถ้าหากเด็กทำสิ่งที่นอกเหนือจากคำสั่งก็จะลงโทษทันที ไม่เปิดโอกาสให้เด็กคิดด้วยตนเอง

3. แบบปล่อยปละละเลย พ่อแม่จะเลี้ยงดูแบบไม่เอาใจใส่ต่อสวัสดิภาพของเด็ก ทำตนเป็นศัตรูกับเด็กอย่างเปิดเผย แสดงความโกรธและเกลียดเด็กออกมาอย่างชัดเจน

4. แบบเพิกเฉย เป็นการเลี้ยงดูแบบที่พ่อแม่ไม่ยินดียินร้ายต่อพฤติกรรมของเด็ก ไม่ดู ไม่ว่ากล่าวหรือไม่ตักเตือนใดๆ ทั้งนั้นเมื่อทำผิด หรือไม่แสดงความยินดีเมื่อเด็กประพฤติดี

5. แบบตามสบาย เป็นการเลี้ยงดูที่ให้เสรีภาพแก่เด็กในการทำสิ่งต่างๆ ได้ตามสบาย ไม่คอยระแวดระวังให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของตน แต่เมื่อพบว่าลูกทำไม่ถูกต้องก็ให้คำแนะนำอบรมตักเตือนตามแต่โอกาส

6. แบบให้ความรัก การเลี้ยงดูแบบนี้พ่อแม่จะให้การอบรมตักเตือนสั่งสอนบนพื้นฐานของความรัก การเลี้ยงดูจะเป็นลักษณะของการชี้แจงเหตุผลและอธิบายให้เด็กเข้าใจถึงเหตุผลของการทำโทษหรือการยกย่องชมเชย

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูมีการแบ่งแยกที่แตกต่างกัน แต่มีบางส่วนที่คล้ายคลึงกัน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัยการอบรมเลี้ยงดูตามแนวคิดของเฮิร์ลอค (Hurlock. 1984 : 402-403) ที่ประกอบด้วยแบบการอบรมเลี้ยงดู 3 แบบ คือ 1) การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย 2) การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน 3) การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

3.4 อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดู

การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อบุคลิกภาพของบุตรในด้านต่าง ๆ เช่น การปรับตัวตนเอง ความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นในตนเอง และความมีวินัยในตนเอง เป็นต้น ดังที่เฮิร์ลอค (Hurlock. 1974) นักจิตวิทยาพัฒนาการผู้มีชื่อเสียงดีเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ได้แยกบุคลิกภาพของบุคคลออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมของครอบครัว จะเป็นพฤติกรรมของเด็กซึ่งเด็กจะเลียนแบบโดยการสังเกต การพฤติกรรมของบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง

2. การแสดงความคิดเห็นในลักษณะที่เห็นชอบด้วย และไม่เห็นชอบด้วย การได้รับรางวัลหรือการลงโทษนั้น ครอบครัวจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สั่งสอนเด็กให้มีพฤติกรรมตามที่สังคมยอมรับและต้องการ

3. ครอบครัวจะต้องมีการวางแผนในการลงโทษที่แน่นอน ถ้าเด็กกระทำผิด เพื่อเด็กจะได้จดจำพฤติกรรมที่ถูกลงโทษนั้นได้แน่นอน

4. ครอบครัวจะต้องพยายามให้เด็กเกิดแรงจูงใจ เพื่อให้เด็กทำในสิ่งที่ถูกต้องตามวัฒนธรรม และฝึกให้เด็กยึดคุณค่าที่ดีตามวัฒนธรรม

เฮอรัลลอค (Hurlock, 1978) ยังได้กล่าวถึงเจตคติของบิดามารดาที่มีผลต่อการอบรมเลี้ยงดูซึ่งจะมีผลต่อบุคลิกภาพของบุตร ดังนี้

1. การปกป้องบุตรเกินไป (Overprotection) บิดามารดาที่มีเจตคติแบบนี้ จะให้ความดูแลเอาใจใส่ และควบคุมบุตรมากเกินไป ซึ่งจะทำให้บุตรเป็นคนที่ต้องพึ่งผู้อื่น ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความคับข้องใจ

2. การผ่อนปรน (Permissiveness) บิดามารดาจะให้โอกาสแก่บุตรได้ทำในสิ่งที่บุคคลต้องการควบคุมบ้างเล็กน้อย บิดามารดาใช้เหตุผล ซึ่งจะทำให้บุตรเป็นคนเจ้าความคิด มีความเชื่อมั่นในตนเอง ปรับตัวได้ดี และมีความคิดสร้างสรรค์

3. การตามใจ (Indulgence) เป็นการปล่อยตามสบายมากเกินไป ซึ่งจะทำให้บุตรเห็นแก่ตัว เรียกร้องความสนใจ ชอบเรียกร้องและมีความบกพร่องในการปรับตัว

4. การไม่ยอมรับ (Rejection) บิดามารดาไม่ให้ความสนใจในความเป็นอยู่ของบุตร หรือเรียกร้องจากบุตรมากเกินไปและเกลียดชังบุตร จะทำให้บุตรขุ่นเคืองไม่มีความสุขคับข้องใจ หงุดหงิด และเกลียดชังบุคคลอื่น

5. การยอมรับ (Acceptance) บิดามารดาให้ความสนใจและความรักแก่บุตรอย่างชัดเจน มีการจัดเตรียมสิ่งต่างๆ สำหรับการพัฒนาความสามารถของบุตร พิจารณาถึงความสนใจของบุตร ซึ่งจะทำให้บุตรปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี ให้ความร่วมมือ เป็นมิตร มีอารมณ์มั่นคง เชื่อสัตย์ ร่าเริง

6. การควบคุมจนเกินไป (Domination) บุตรที่ถูกควบคุมจนเกินไปจะเป็นคนเชื่อสัตย์สุภาพ และตระหนี่ถี่ถ้วน แต่มักจะเป็นคนขี้อาย หัวอ่อน เป็นคนยอมจำนน อ่อนไหว และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาความรู้สึกผิดและความรู้สึกทรมาน

7. การยอมตามบุตร (Submission to child) บิดามารดาประเภทนี้จะยอมให้บุตรใช้อำนาจกับตนและบุคคลในบ้าน บุตรจะทำตัวเป็นเจ้านายของบิดามารดา บุตรจะเรียนรู้ที่จะต่อต้านอำนาจและพยายามที่จะทำตัวเป็นนายของคนอื่นๆ ไป

8. การให้ความสำคัญ (Favoritism) บิดามารดาจะตามใจและรักบุตรคนที่ตนเองให้ความสำคัญมากกว่าบุตรคนอื่นบุตรมักจะป้อยบิดามารดา แต่จะก้าวร้าวและใช้อำนาจกับพี่น้อง

9. การตั้งความหวังหรือทะเยอทะยานในตัวบุตร (Parental Amation) บิดามารดาที่คาดหวังในตัวบุตรสูงเมื่อบุตรทำไม่ได้ตามความคาดหวัง ก็จะทำให้บุตรเป็นคนขุ่นเคือง ไม่ยอมรับความสามารถ

ของการดำเนินชีวิตของบิดามารดาเกี่ยวกับความไม่ประสบความสำเร็จของบุตร จะทำให้บุตรรู้สึกทุกข์ทรมาน ซึ่งจะส่งผลให้บุตรพัฒนาความรู้สึกไม่เพียงพอ

เดโช สวานนท์ (2520: 3) ได้กล่าวถึง การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาที่มีต่อบุตรในลักษณะต่างๆ ซึ่งจะมีผลต่อบุคลิกภาพของบุตร ดังนี้

1. บิดามารดาละเลยไม่เอาใจใส่ต่อบุตร ย่อมทำให้บุตรมีความรู้สึกไม่ปลอดภัยทางอารมณ์ รู้สึกว่าชีวิตว่าเหวไม่มั่นคง และมักจะส่งผลให้มีพฤติกรรมออกมาในรูปของการปฏิเสธ เป็นบุคคลที่ขาดความรัก ทั้งยังให้ความรักแก่ใครไม่เป็นอีกด้วย

2. บิดามารดาที่ปกป้องคุ้มครองด้วยการบังคับออกคำสั่งอยู่ตลอดเวลา จะทำให้บุตรขาดความริเริ่ม ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีแนวโน้มที่จะพึ่งบุคคลอื่นอยู่ตลอดเวลาและเป็นผู้ที่ยอมบุคคลอื่นอยู่ตลอดเวลา บิดามารดาที่ใช้ระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด ย่อมทำให้บุตรเป็นคนที่มีความละอายตนเอง และมักจะมีพฤติกรรมรุนแรงในทางลบ

3. บิดามารดาที่ทะเลาะเบาะแว้งกันเป็นประจำหรือหย่าร้างกัน จะทำให้บุตรมีความกระวนกระวายใจ มีความเครียด มีความรู้สึกไม่ปลอดภัย ไม่มั่นใจในตนเอง มองโลกในแง่ที่ไม่ร่าเริง และขาดแบบฉบับในการสร้างเสริมลักษณะของตนด้วย

4. บิดามารดาเข้มงวดและเคร่งครัดในศีลธรรมจรรยาอย่างมาก ย่อมมีผลให้บุตรมีโอกาสสร้างความมีสติสัมปชัญญะอย่างสูงสุดขึ้นได้ และมีแนวโน้มที่จะเกิดความขัดแย้งทางใจอย่างรุนแรงขึ้นได้ และอาจทำให้กลายเป็นบุคคลหลงตัวเอง ไม่เห็นคุณค่าของตนเอง

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้เลือกรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูตามแนวคิดของ เฮิร์ลอค (Hurlock. 1984 : 402-403) ที่ประกอบด้วยแบบการอบรมเลี้ยงดู 3 แบบคือ 1) การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย 2) การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และ 3) การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ว่ามีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหา และฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อย่างไร

4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในครอบครัว

4.1 ความหมายของสัมพันธภาพ

ศรีทัฬหิม พานิชพันธ์ (2527: 115 – 116) ได้ให้ความหมายของสัมพันธภาพว่า หมายถึง ความเกี่ยวข้อง ความผูกพันรักใคร่ ความสนิทสนมกลมเกลียวกัน ความคุ้นเคยใกล้ชิดกันฉันท์มิตร สัมพันธภาพเกิดจากการติดต่อระหว่างบุคคลสองคนซึ่งมีความในใจบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน มีการสนทนาติดต่อใกล้ชิดกัน สัมพันธภาพนี้ อาจจะเป็นไปในทางที่ดี คือเป็นมิตร หรืออาจจะเป็นไปในทางที่ไม่ดีคือเป็นศัตรูก็ได้ ถ้าเป็นไปในทางที่เป็นมิตร ก็จะก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี แต่ในทางตรงข้าม ถ้าการแสดงออกเป็นไปในทางที่เป็นศัตรูและผู้ตอบสนองมีความรู้สึกเป็นศัตรูย่อมก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ไม่ดี

ปุ๋ย โรจน์บุรานนท์ (2515: 106) กล่าวว่า บิดามารดา ควรให้ความรักที่ถูกต้องโดยการช่วยเหลือตามความสามารถ รู้จักชมเชย ให้กำลังใจ ยอมรับสภาพของตน ยกย่องในความสามารถและเห็นใจเมื่อผิดพลาด ไม่เยาะเย้ยถากถาง ถ้าเด็กได้รับความรักจะรู้จักสร้างความรักให้กับครอบครัวของตนต่อไป ถ้าบิดามารดาไม่สนใจปรับปรุงความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ปล่อยให้เด็กเจริญเติบโตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ผิดปกติ ย่อมนำไปสู่ความแปรปรวนในสภาพจิตใจของเด็กต่อไป

ตติยา ทุมเสน (2542: 12) กล่าวว่าความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวและการดำเนินชีวิตในครอบครัว หมายถึง ภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์และมีการดำเนินชีวิตของบุคคลในครอบครัว คือ บิดามารดา หรือผู้ปกครอง บุตร ญาติพี่น้อง อยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความอบอุ่น มีความสุข ความสอดคล้อง หรือความขัดแย้ง และรวมถึงความรู้สึกของนักเรียน ต่อบุคคลในครอบครัวโดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับดี ระดับดีพอใช้ และระดับไม่ดี

1. ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวและการดำเนินชีวิตในครอบครัวระดับดี หมายถึง บุคคลในครอบครัว มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ร่วมกันคิดแก้ไขปัญหาในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ

2. ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวและการดำเนินชีวิตในครอบครัวระดับดีพอใช้ หมายถึง บุคคลในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ร่วมกันคิดแก้ไขปัญหาในครอบครัวในบางครั้ง

3. ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวและการดำเนินชีวิตในครอบครัวระดับไม่ดี หมายถึง บุคคลในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีต่อกันและไม่ช่วยกันคิดแก้ไขปัญหาในครอบครัว

ยิ่งยง ยุทธศักดิ์ (2539 :8) และ กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ (2526 : 5 – 7) ได้ให้คำจำกัดความของ “สัมพันธภาพในครอบครัว” ว่าหมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ แม่กับลูก และเด็กกับสมาชิกในครอบครัว ส่วน สุรีย์ วิภาประทีป (2534 : 25) กมลลา แสงสีทอง (2526 : 8) และ นางเยาว์ จุลชาติ (2535 : 4) ได้มองว่า ความสัมพันธ์หรือสัมพันธภาพในครอบครัวนั้น นอกจากจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ - แม่ , พ่อแม่กับลูกแล้ว ยังเป็นความสัมพันธ์ตามบทบาทที่คนเรามีต่อสมาชิกคนอื่นในครอบครัว นั่นก็จะหมายถึง การอยู่ร่วมกันของสมาชิกภายในครอบครัวนั่นเอง ซึ่ง จวี เบาทรวง (2538 : 3) ก็มีความคิดเห็นเหมือนกับ สมพร สุทัศน์ย์ (2537 : 317) ซึ่งได้ให้ความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัวว่าเป็นลักษณะที่เกี่ยวข้องผูกพันกันเป็นความใกล้ชิดคุ้นเคยสนิทสนมของสมาชิกในครอบครัว ซึ่ง ศรีทัตทิมา พานิชพันธ์ กล่าวว่า สัมพันธภาพนี้เป็นเรื่องที่สามารถก่อให้เกิดผลดีหรือก่อให้เกิดปัญหาและเป็นมูลเหตุแห่งปัญหานั้นนาประการ ตรงกับ กมลลา แสงสีทอง ที่เห็นว่า ถ้าความสัมพันธ์เป็นความปรองดองรักใคร่กลมเกลียวในครอบครัวก็ถือว่าเป็นสัมพันธภาพที่ดี แต่ถ้าเป็นความขัดแย้งถือว่าเป็นลักษณะของสัมพันธภาพที่ไม่ดีภายในครอบครัว

ในด้านความหมายของสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวนั้น กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ (2526 : 5-7) มองเพียงว่าเป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติต่อกันในด้านต่าง ๆ ระหว่างบิดามารดาและบุตร ส่วน ยิ่งยง ยุทธศักดิ์ (2539 : 8) และ ก่อ สวัสดิพานิชย์ (2519 : 166-171) ได้มีความเห็นในแนวเดียวกันว่าเป็นการที่สมาชิกในครอบครัวมองเห็นความสำคัญของบ้านของครอบครัว มีความสัมพันธ์ปรองดอง

กลมเกลียวในครอบครัว เด็กได้รับความอบอุ่นจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองนั้นก็คือ การที่บุคคลในครอบครัวอยู่ด้วยกันอย่างอบอุ่น เป็นที่พึ่งของกันและกัน

สรุป สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวเป็นลักษณะที่เกี่ยวข้องผูกพันกัน เป็นความใกล้ชิดสนิทสนมกัน สัมพันธภาพนี้เป็นเรื่องที่สามารถก่อให้เกิดผลดี หรืออาจก่อให้เกิดปัญหาได้ ซึ่งถ้าก่อให้เกิดผลดีก็จะก่อให้เกิดความสุขความราบรื่นในครอบครัวและถ้าหากความสัมพันธ์นั้นเป็นความขัดแย้งก็อาจเป็นต้นเหตุให้เกิดปัญหาต่างๆ ได้

4.2 องค์ประกอบที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพในครอบครัว

จันทิรา ปัทมินทรและอมรกุล อินโชนนท์ (2537 : 9 – 18) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลที่สำคัญที่สุดต่อครอบครัว คือสายสัมพันธ์อันดีระหว่างบิดามารดา และบุตร มีความรัก ความอบอุ่นต่อกัน และภายในครอบครัวต้องมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีเวลา มีความอดทน มีการสร้างความผูกพันที่กระชับและมั่นคง มีความเข้าใจต่อกันและกัน

อัมเบอร์สัน (Umberson .1992 : 664) ให้ความเห็นว่า สัมพันธภาพในครอบครัวจะมั่นคงได้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังนี้

1. สัมพันธภาพในครอบครัวจะต้องยั่งยืนและขยายใหญ่
2. บุตรควรมีความสัมพันธ์ต่อบิดามารดา
3. สังคมจะยกย่องครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี
4. ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี สมาชิกในครอบครัวจะเกิดความรู้สึกมีคุณค่าและเจตคติที่ดี

ต่อสังคม

5. ความผูกพันระหว่างบิดามารดาและบุตร ต้องมีความเกี่ยวข้องกันตลอดเวลา

กุลวรรณ วิทยาวงศรุจิ (2526 : 5 – 7) กล่าวถึงความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัว ไว้ว่าสัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่พ่อ และ/หรือ แม่ ปฏิบัติต่อลูก พฤติกรรมที่ลูกปฏิบัติต่อพ่อ และ/หรือ แม่ และพฤติกรรมที่พ่อและแม่ปฏิบัติต่อกัน โดยได้จำแนกพฤติกรรมที่แสดงถึงสัมพันธภาพในครอบครัว ได้ดังนี้

1. การพักผ่อนร่วมกันในครอบครัว หมายถึง การที่พ่อแม่และลูกได้มีกิจกรรมร่วมกันในการพักผ่อนหย่อนใจเมื่อมีเวลาว่าง
2. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ หมายถึง การที่ลูกได้มีส่วนร่วมกับพ่อแม่ในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เกี่ยวกับทุกข์สุข ความลับในเรื่องต่าง ๆ ของพ่อแม่ เช่น ปัญหาการเงิน ปัญหาการงาน
3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่บุตรหลานได้มีส่วนร่วมกับพ่อแม่ในการตัดสินใจกระทำการต่าง ๆ ภายในบ้าน เช่น การจัดระเบียบกฎเกณฑ์ภายในบ้าน
4. การเห็นชอบของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อลูกในลักษณะของการเห็นด้วยกับการกระทำ และความคิดเห็นของลูก เช่น การไม่ปฏิเสธข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นหรือการกระทำต่าง ๆ ของบุตร

5. ความรักความห่วงใยของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่ลูกรับรู้ว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงความรัก ความห่วงใยที่มีต่อบุตร เช่น การช่วยเหลือคลายปัญหาต่าง ๆ การให้ความเป็นกันเองกับลูก

6. ความไว้วางใจของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงความไว้วางใจในตัวลูกว่า สามารถปฏิบัติตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตัวเอง

7. การที่พ่อแม่เห็นด้วยกับกิจกรรมของเพื่อน ๆ ของลูก หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงการเห็นด้วยกับการที่ลูกไปมีกิจกรรมกับเพื่อน ๆ โดยที่ไม่ขัดขวาง หรือเป็นอุปสรรคหรือแสดงออกถึงความไม่ไว้วางใจในการไปร่วมกิจกรรม

8. การที่บุตรยอมรับเกณฑ์มาตรฐานของพ่อแม่ หมายถึง การที่ลูกแสดงพฤติกรรมยอมรับมาตรฐานพฤติกรรม และมาตรฐานการดำรงชีวิตของพ่อแม่ เช่น เห็นด้วยกับความคิดเห็นของพ่อแม่ ในด้านการเรียน การทำงาน ค่านิยม ทศนคติ และยินยอมกระทำตามเกณฑ์ที่พ่อแม่กำหนดด้วยความยินดี

9. ความรักและความเคารพของลูกที่มีต่อพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของลูกที่แสดงต่อพ่อแม่ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความรัก ความเคารพต่อพ่อแม่ โดยการเชื่อฟังพ่อแม่ ไม่ขัดใจ ไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ

10. การไม่มีข้อกำหนดมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่ไม่แสดงพฤติกรรมที่เป็นการกำหนด หรือจำกัดความประพฤติของลูกมากเกินไป

11. การไม่เข้มงวดกวดขันเกี่ยวกับระเบียบวินัยมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่ไม่แสดงการกระทำใด ๆ ที่สื่อแสดงถึงความเข้มงวดในระเบียบวินัย เช่น การลงโทษอย่างรุนแรง การไม่ยืดหยุ่นในระเบียบวินัย การบังคับให้ลูกปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดโดยไม่คำนึงถึงความพร้อม

12. การไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อลูกอย่างไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หรือไม่แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เหมือนหนึ่งลูกไม่มีความสามารถดูแลตนเองได้ หรือ เหมือนลูกเป็นเด็กเล็ก ๆ

13. การที่พ่อแม่ไม่คอยย้าเตือนถึงความสำเร็จมากเกินไป หมายถึง พ่อแม่ไม่คอยย้าเตือนหรือรบเร้าให้ลูกได้รับความสำเร็จในการทำงานมากเกินไป เช่น ไม่เคี่ยวเข็ญให้ลูกกระทำการสิ่งต่าง ๆ มากเกินไป

14. การยินดีให้กำลังใจเพื่อความสำเร็จ หมายถึง การที่พ่อแม่ให้กำลังใจ ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ลูกประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน ทั้งการกระทำและด้วยคำพูด

15. ความกลมเกลียวของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่กระทำต่อกันในลักษณะที่ไม่มี ความขัดแย้งซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีความรักใคร่สามัคคี ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

ลักษณะของสัมพันธภาพที่มั่นคงในครอบครัวนั้น จรูญ ทองถาวร (2533 : 107 – 111) ได้กล่าวว่า ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่มั่นคงคือครอบครัวที่ประกอบไปด้วยความรักความเมตตาและ

หลักคุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติต่อกัน โดยความอบอุ่นในจิตใจอันเกิดจากความรัก ความเมตตา หรือความหวังดีต่อกันด้วยความจริงใจนั้น เป็นสิ่งที่มนุษย์เราต้องการมากที่สุดในการพัฒนาความเป็นบุคคลที่พึงปรารถนาของชุมชนและสังคมนอกเหนือจากปัจจัย 4 ที่มนุษย์ต้องการ แต่ลำพังความรักความเมตตาและความหวังดีต่อกันภายในครอบครัวอย่างเดียวนั้นยังไม่เพียงพอ ยังต้องมีสิ่งอื่นประกอบด้วย สิ่งนั้นคือ ความดีงาม ความถูกต้อง และความเหมาะสม อันจะเรียกว่า คุณธรรมก็คงไม่ผิดคุณธรรมเป็นเสมือนหางเสือที่คอยกำหนดทิศทางขณะที่ความรัก ความเมตตา และความหวังดี เป็นพลังงานผลักดันขับเคลื่อนและเมื่อครอบครัวมีทั้งความรักความเมตตา และหลักคุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติต่อกันสัมพันธภาพในครอบครัวย่อมเกิดขึ้นถาวร ไม่ว่าเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมอะไรมาคุกคามก็ไม่อาจทำลายสัมพันธภาพอันดีนี้ให้แตกสลายลงได้

วิทยา นาควัชระ (2537 : 258 – 259) ได้สรุปลักษณะของความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในครอบครัวไว้ว่า ต้องประกอบไปด้วย การมีความสัมพันธ์กันอย่างมั่นคง มีศรัทธาต่อกัน รักกัน มีวินัย รับผิดชอบและรู้จักบทบาทและหน้าที่ของแต่ละคน มีความปรารถนาดีต่อกัน และสามารถแสดงความรู้สึกผสมผสานทั้งหมดนี้ออกมาได้ในปริมาณที่พอเหมาะ

การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพ่อแม่ – ลูกในครอบครัวนั้น สมพร สุทัศน์ีย์ (2537 : 318 – 320) กล่าวว่า ควรยึดหลักการปฏิบัติหน้าที่ต่อกัน และยึดคุณธรรมเป็นสำคัญ โดย

1. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก หมายถึง การที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อลูก ดังนี้

1.1 ทำหน้าที่ของพ่อแม่ให้สมบูรณ์ เช่น เลี้ยงดูลูกให้เจริญเติบโตแข็งแรงสมบูรณ์ ให้การศึกษาตามกำลังความสามารถของพ่อแม่กำลังสติปัญญาของลูก แบ่งทรัพย์สินมรดกแก่ลูกด้วยความยุติธรรม

1.2 สนองความต้องการให้สอดคล้องกับหลักการพัฒนาเด็ก เช่น ถ้าลูกยังเล็กอยู่ (3 – 5 ปี) ต้องดูแลใกล้ชิด ส่วนวัยรุ่นนั้นต้องการอิสระมากขึ้น พ่อแม่ต้องคอยดูแลอยู่ห่าง ๆ และเปิดโอกาสให้ลูกได้ตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองบ้าง

1.3 ให้ความรัก ความเมตตา ด้วยการพูดจาสุภาพอ่อนโยน ไม่ใช้วาจาหยาบคายหรือขู่กรรโชกให้เกิดความหวาดกลัว อับอาย หรือเจ็บช้ำน้ำใจ

1.4 เมื่อลูกทำผิดพลาดควรใช้เหตุผลในการลงโทษ และควรให้อภัยถ้าหากความผิดไม่ร้ายแรง

1.5 ให้ความยุติธรรมในการดูแลลูก ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่ว่าในเรื่องเพศ ผิวดำ หรือลำดับการเกิด เช่น ไม่รังเกียจว่าลูกเป็นชายหรือหญิง ผิวดำหรือขาว เป็นลูกคนหัวปี คนกลางหรือคนสุดท้องก็ต้องให้ความรักเท่าเทียมกัน

1.6 ใช้วิธีประชาธิปไตยในการอบรมเลี้ยงดูลูก ประชาธิปไตยในที่นี้หมายถึง การที่บุคคลมีเสรีภาพโดยไม่รุกล้ำเอกสิทธิ์ส่วนบุคคล เช่น ลูกไม่สมควรจะไปรื้อค้นตู้เสื้อผ้าของพ่อแม่ โดยไม่ได้รับอนุญาต ในทำนองเดียวกัน พ่อแม่ก็ไม่ควรจะไปรื้อค้นตู้เสื้อผ้าของลูกโดยถือสิทธิว่าเป็นพ่อแม่ หากพ่อแม่อบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย พ่อแม่ยอมรับในความคิดเห็นของลูก การลงโทษอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล จะทำให้เติบโตเป็นคนมีเหตุผล มีความเชื่อมั่น และรักเพื่อนมนุษย์

2. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างลูกกับพ่อแม่ หมายถึง การที่ลูกปฏิบัติตนต่อพ่อแม่ ดังนี้

2.1 แสดงความเคารพเชื่อฟัง พ่อแม่ย่อมรักและหวังดีต่อลูก ปรารถนาที่จะให้ลูกมีความสุข ความเจริญ พ่อแม่จึงให้คำแนะนำในเรื่องต่าง ๆ เสมอ ลูกควรเชื่อฟัง แม้บางครั้งพ่อแม่จะห้ามทำในสิ่งที่ลูกต้องการ ลูกที่ดีควรเชื่อฟัง หรือมิฉะนั้นก็เสี่ยงเสีย ไม่ควรโต้เถียงหรือใช้วาจาก้าวร้าว แสดงการดูหมิ่นพ่อแม่ หรือพูดจาให้พ่อแม่เสียใจ

2.2 แสดงความกตัญญูกตเวที คือ สำนึกในบุญคุณและตอบแทนพระคุณ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้ความปรารถนาของพ่อแม่สัมฤทธิ์ผล

2.3 ไม่สุรุษสุร้าย รู้จักประหยัดและเก็บออมทั้งเงินของพ่อแม่ และเงินที่หามาได้ด้วยตนเอง เพื่อจะได้มีฐานะที่มั่นคงในอนาคต

2.4 ไม่ประพฤติตนเกเร หรือเป็นนักเลงการพนันจนทำให้พ่อแม่เสียใจ

2.5 ช่วยเหลืองานในบ้านเท่าที่จะทำได้ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ แม้มีอาชีพเป็นปึกแผ่นแล้ว หากมีงานที่ช่วยได้ก็ควรช่วย เช่น เมื่อเป็นเด็กก็ช่วยปัดกวาดบ้าน เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็ควรช่วยซ่อมแซมบ้านถ้าบ้านผุพัง เป็นต้น

2.6 มีความเกรงใจพ่อแม่ เช่น ไม่หยิบสิ่งของของพ่อแม่ไปใช้โดยพลการ

2.7 รักษาความดี เกียรติยศชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล

2.8 พอใจในทรัพย์สมบัติที่พ่อแม่มอบให้ และรักษาทรัพย์นี้ไว้ให้พอผูกพันหากพ่อแม่ปฏิบัติต่อลูก และ ลูกปฏิบัติต่อพ่อแม่ ได้ตามที่กล่าวมาข้างต้นได้ ย่อมทำให้สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับลูกเป็นไปด้วยดี ทุกคนมีความสุข และเป็นครอบครัวที่มีคุณภาพ

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า พื้นฐานในการสร้างสัมพันธภาพนั้น องค์ประกอบในการติดต่อสื่อสารก็เป็นสิ่งสำคัญ การรู้จักตนเองและเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นก่อให้เกิดความเข้าใจกัน และกัน การไม่สามารถรับรู้ถึงอารมณ์ที่ซ่อนเร้นอยู่ของผู้อื่น อาจทำให้การรับรู้และการตีความผิดพลาดได้ สัมพันธภาพที่ดีก็อาจจะไม่เกิดขึ้น ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ ไม่สามารถเข้ากับคนอื่นได้

5. การถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว (Multivariate Multiple Regression

Analysis: MMR)

5.1 การถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว

การถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว หมายถึง การจัดกลุ่มเทคนิคทางสถิติพรรณนาและสถิติอนุมาน ซึ่งได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในสถานการณ์วิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์กลุ่มตัวแปรตามตั้งแต่สองตัวขึ้นไปและไม่จำกัดจำนวนตัวแปรอิสระ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าการวิเคราะห์ระดับมัลติแวกีเยวกับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหรือกลุ่มตัวแปรอิสระกับกลุ่มตัวแปรตาม ซึ่งบางสถานการณ์วิจัยไม่จำเป็นต้องกำหนดว่ากลุ่มใดเป็นกลุ่มตัว

แปรอิสระหรือกลุ่มใดเป็นตัวแปรตาม (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2535: 2 - 3; อ้างอิงจาก Kerlinger and Pedhazur. 1973 : 372)

การวิเคราะห์ระดับมัลติแวกเรียทได้เริ่มมีบทบาทและความสำคัญต่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์มากขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งบทบาทและความสำคัญของการวิเคราะห์มัลติแวกเรียทจะยิ่งเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพราะนักวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์จำนวนไม่น้อยได้เริ่มตระหนักถึงความซับซ้อนของปรากฏการณ์ที่มุ่งศึกษาว่าบ่อยครั้งที่ปรากฏการณ์เหล่านี้มีหลายมิติหรือเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์อื่นๆ มากมาย จนทำให้ไม่สามารถแยกปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งออกมาศึกษาได้โดยลำพัง ถ้าประสงค์ผลการวิจัยที่ลึกซึ้งและครอบคลุม (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2535: 6)

5.2 การถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว

การถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว (Multivariate Multiple Regression : MMR) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ประกอบด้วยกลุ่มตัวแปรอิสระและกลุ่มตัวแปรตาม ตั้งแต่ 2 ตัวแปรขึ้นไป โดยดำเนินการวิเคราะห์หลายตัวพร้อมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวแปรอิสระและกลุ่มตัวแปรตาม ทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มรวมหรือกลุ่มย่อยของตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามแต่ละตัวหรือกลุ่มย่อยของตัวแปรตามได้อีกด้วย นอกจากนั้นแล้วยังสามารถควบคุมความคลาดเคลื่อนมาตรฐานได้ (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2535 : 13 -14)

การวิเคราะห์ข้อมูล ตัวแปรที่จะนำมาหาค่าการถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว มีลักษณะคล้ายคลึงกับการหาค่าถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression : MR) หรือ การถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามตัวเดียว (Univariate Multiple Regression) สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ตัวเกณฑ์ (Criteria)

เป็นตัวแปรที่ต้องการทราบว่าค่าของความเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงเนื่องมาจากตัวแปรใดบ้าง ตัวเกณฑ์นี้ก็คือ ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

2. ตัวพยากรณ์ (Predictor)

เป็นตัวแปรที่ต้องการทราบว่ามอิทธิพลต่อตัวเกณฑ์หรือไม่ หรือเป็นตัวแปรที่มีผลทำให้ค่าของตัวเกณฑ์เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้หรือไม่ ตัวพยากรณ์นี้ก็คือ ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ซึ่งมักมีค่ามากกว่า 1 ตัวขึ้นไป

นอกจากนั้นแล้ว ข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณจะต้องอยู่ในมาตราอันตรภาคชั้น (Interval Scale) หรือ มาตราอัตราส่วน (Ratio Scale)

ในกรณีที่มีตัวพยากรณ์ และตัวแปรเกณฑ์หลายตัวจะใช้สูตรในการคำนวณ ดังนี้ (Stevens, James. 1992 : 130)

$$Y = X\beta + E$$

$$Y = X \beta + E$$

$$\begin{bmatrix} Y_{11} & Y_{12} & \dots & Y_{1p} \\ Y_{21} & Y_{22} & \dots & Y_{2p} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ Y_{n1} & Y_{n2} & \dots & Y_{np} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} X_{11} & X_{12} & \dots & X_{1k} \\ X_{21} & X_{22} & \dots & X_{2k} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ X_{n1} & X_{n2} & \dots & X_{nk} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} b_{11} & b_{12} & \dots & b_{1p} \\ b_{21} & b_{22} & \dots & b_{2p} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ b_{k1} & b_{k2} & \dots & b_{kp} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} e_{11} & e_{12} & \dots & e_{1p} \\ e_{21} & e_{22} & \dots & e_{2p} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ e_{n1} & e_{n2} & \dots & e_{np} \end{bmatrix}$$

เมื่อ Y แทน เมตริกขนาด $(n \times p)$ ของตัวแปรตาม

X แทน เมตริกขนาด $(n \times k)$ ของตัวแปรอิสระ

β แทน เมตริกขนาด $(k \times p)$ ของค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย

E แทน เมตริกขนาด $(n \times p)$ ของค่าความคลาดเคลื่อน

สมมติว่าข้อมูลที่จะดำเนินการวิเคราะห์ประกอบด้วยตัวแปรตาม จำนวน p ตัวแปรและตัวแปรอิสระ จำนวน q ตัวแปร แบบจำลองเส้นตรงที่เชื่อมโยงตัวแปรทั้งสองกลุ่มย่อยเข้าด้วยกัน ประกอบด้วยสมการถดถอยแบบตัวแปรตามหลายตัว จำนวน q สมการ ดังปรากฏตามสมการต่อไปนี้ (บุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2535 : 14)

$$\begin{aligned}
[Y_{11} Y_{12} Y_{13} \cdots Y_{1p}] &= [\alpha_1 \alpha_2 \alpha_3 \cdots \alpha_p] \\
&+ X_{i1} [\beta_{11} \beta_{12} \beta_{13} \cdots \beta_{1p}] \\
&+ X_{i2} [\beta_{21} \beta_{22} \beta_{23} \cdots \beta_{2p}] \\
&+ X_{i3} [\beta_{31} \beta_{32} \beta_{33} \cdots \beta_{3p}] \\
&\vdots \\
&\vdots \\
&\vdots \\
&+ X_{iq} [\beta_{q1} \beta_{q2} \beta_{q3} \cdots \beta_{qp}] \\
&+ [e_{i1} e_{i2} e_{i3} \cdots e_{ip}]
\end{aligned}$$

เมื่อ	Y_{ik}	แทน	ตัวแปรตามลำดับที่ k ของตัวการที่ i
	X_{ii}	แทน	ตัวแปรอิสระลำดับที่ j ของตัวการที่ i
	e_{ik}	แทน	ตัวแปรผิดพลาดลำดับที่ k ของตัวการที่ i
	α	แทน	ตัวคงที่
	β	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย

ตัวแปรตาม Y และตัวแปรผิดพลาด e สัญลักษณ์ฟาง (Subscript) ตัวที่สองถูกระบุไว้สำหรับการแสดงลำดับที่ของตัวแปรตาม นอกจากนี้ทั้ง α และ β จะมีขนาดแตกต่างกัน สำหรับแต่ละสมการถดถอยแบบตัวแปรตามหนึ่งตัว

สมการรูปปกติ

$$\begin{bmatrix} Y_{11} & Y_{12} & \cdots & Y_{1p} \\ Y_{21} & Y_{22} & \cdots & Y_{2p} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ Y_{n1} & Y_{n2} & \cdots & Y_{np} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1x_{11} & x_{12} & \cdots & x_{1k} \\ 1x_{21} & x_{22} & \cdots & x_{2k} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 1x_{n1} & x_{n2} & \cdots & x_{nk} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} \alpha_1 & \alpha_2 & \cdots & \alpha_p \\ \beta_{11} & \beta_{12} & \cdots & \beta_{1p} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ \beta_{k1} & \beta_{k2} & \cdots & \beta_{kp} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} e_{11} & e_{12} & \cdots & e_{1p} \\ e_{21} & e_{22} & \cdots & e_{2p} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ e_{n1} & e_{n2} & \cdots & e_{np} \end{bmatrix}$$

สมการรูปเมตริก

$$\begin{matrix} \mathbf{Y} & = & \mathbf{X} & \mathbf{B} & \mathbf{E} \\ \sim & & \sim & \sim & \sim \\ (N \times P) & & [N \times (q + 1)] & [(q + 1) \times p] & (N \times p) \end{matrix}$$

เมื่อ	N	แทน	จำนวนตัวการ
	p	แทน	จำนวนตัวแปรตาม
	q	แทน	จำนวนตัวแปรอิสระ
	(q + 1)	แทน	จำนวนตัวแปรอิสระบวกด้วยตัวคงที่ (α)
	$\mathbf{Y}$	แทน	เมตริกขนาด (N x P) ของตัวแปรตาม
	$\mathbf{X}$	แทน	เมตริกขนาด [N x (q + 1)] ของตัวแปรอิสระ
	$\mathbf{B}$	แทน	เมตริกขนาด [(q + 1) x p] ของค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย
	$\mathbf{E}$	แทน	เมตริกขนาด (N x p) ของค่าความคลาดเคลื่อน

ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยจะต้องกำหนดค่ากำลังสองต่ำสุด (Lest Square Principle) ให้ครอบคลุมทั้ง error sum of square error และ sum of cross product

ในการถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหนึ่งตัว ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย ($\hat{\mathbf{B}}$) ได้รับการเลือกภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดให้ SEE เป็นค่าต่ำสุด

$$c = \sum e_i^2$$

เมื่อค่าผิดพลาด (C) มีค่าต่ำสุด จะปรากฏสมการปกติ (Normal Equation) ดังนี้

$$[X'X] \hat{B} = [X'Y]$$

ในที่นี้ Y คือ คอลัมน์เวกเตอร์ของตัวแปรตามตัวหนึ่ง ขึ้นต่อมาคูณตลอดด้วยสมการ $[X'X]$ เพื่อหาค่าของ $(\hat{B})$

$$[X'X]^{-1} [X'X] \hat{B} = [X'X]^{-1} [X'Y]$$

เนื่องจาก $[X'X]^{-1} [X'X]$ เท่ากับ 1 เพราะฉะนั้น $\hat{B}$ จึงปรากฏตามสมการ

$$\hat{B} = [X'X]^{-1} [X'Y]$$

กล่าวได้ว่า $\hat{B}$ เป็นตัวประมาณค่าที่ดีที่สุดของ B ทั้งนี้เพราะ $\hat{B}$ สามารถให้ค่าผลบวกกำลังสองต่ำสุดของค่าผิดพลาด (C) ในกลุ่มตัวอย่าง

ในการถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว การประมาณค่า B สามารถกระทำได้โดยการลดค่า Square Sample ของตัวแปรผิดพลาด สำหรับตัวแปรตามทุกตัวแปรให้ที่ขนาดค่าต่ำสุด ผลบวกกำลังสองของค่าผิดพลาดสำหรับตัวแปรตามตัวใดตัวหนึ่งจะปรากฏเป็นค่าในเส้นทะแยงมุมของเมตริก $\hat{E} \hat{E}$ การลดค่าผิดพลาด (C) ต่ำสุด จำเป็นต้องกำหนดค่า Partial Derivatives ซึ่งเกี่ยวข้องกับ Elements ของค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (B) ให้เท่ากับศูนย์ก่อนแก้สมการ ผลที่ได้รับ คือ สมการปกติดังนี้

$$[X'X] \hat{B} = [X'Y]$$

สมการปกติในการถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับในกรณียูนิแวกเรียท เว้นแต่ว่าในการถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว เมตริก $\hat{B}$ และ $\underline{Y}$ จะประกอบด้วยหลายคอลัมน์ แทนที่จะเป็นคอลัมน์เดียว ต่อมาคุณตลอดสมการ

$$\hat{B} = \left[\begin{matrix} \underline{X}'\underline{X} \end{matrix} \right]^{-1} \left[\begin{matrix} \underline{X}'\underline{Y} \end{matrix} \right] \text{ ด้วย } \left[\begin{matrix} \underline{X}'\underline{X} \end{matrix} \right]^{-1} \text{ เพื่อหาค่าของ } \hat{B}$$

$$\left[\begin{matrix} \underline{X}'\underline{X} \end{matrix} \right]^{-1} \left[\begin{matrix} \underline{X}'\underline{X} \end{matrix} \right] \hat{B} = \left[\begin{matrix} \underline{X}'\underline{X} \end{matrix} \right]^{-1} \left[\begin{matrix} \underline{X}'\underline{Y} \end{matrix} \right]$$

$$\hat{B} = \left[\begin{matrix} \underline{X}'\underline{X} \end{matrix} \right]^{-1} \left[\begin{matrix} \underline{X}'\underline{Y} \end{matrix} \right]$$

ในที่นี้ $\hat{B}$ ซึ่งเป็นตัวประมาณค่าของ B จัดเป็นเมตริกขนาด $[(q + 1) \times p]$ นอกจากนี้ ถ้ากำหนดให้ $\left[\begin{matrix} \underline{X}'\underline{X} \end{matrix} \right]^{-1}$ เท่ากับ G ซึ่งหมายถึงปัจจัยความแปรปรวนร่วม (Covariance Factor) สามารถเขียนเป็นสมการใหม่ได้ ดังนี้

$$\hat{B} = G \left[\begin{matrix} \underline{X}'\underline{Y} \end{matrix} \right]$$

ข้อที่ควรสังเกต คือ ทราบใดที่จำนวนตัวแปรอิสระและจำนวนตัวแปรตามคงเดิม การเปลี่ยนตำแหน่งของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ย่อมไม่ทำให้ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดค่า แต่มีผลเพียงการเปลี่ยนตำแหน่งของค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยให้อยู่ในระดับที่ถูกต้องตรงกับตัวแปรอิสระหรือตัวแปรตามที่ย้ายตำแหน่งตามไปเท่านั้น นอกจากนี้การเพิ่มหรือการลดตัวแปรตาม ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยแต่ประการใด อย่างไรก็ตาม การเพิ่มหรือการลดตัวแปรอิสระย่อมส่งผลที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งค่าคงที่ (α) และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยทั้งหมด (β)

นอกจากนี้ เมตริกขนาด $(p \times p)$ ของผลบวกรวมของผลคูณ (Total Sum of Product) $(\underline{Y}'\underline{Y})$ หรือที่ใช้สัญลักษณ์ว่า (s_T) ในกรณีการถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว ก็สามารถแยกส่วนเป็นค่าผลบวกได้ เช่นเดียวกับในกรณีการถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหนึ่งตัว เช่นกัน กล่าวคือ

$$\text{กรณีการถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหนึ่งตัว} \quad SST = SSR + SSE$$

กรณีการถดถอยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว
$$\tilde{S}_T = \tilde{S}_R + \tilde{S}_E$$

หรือ
$$\tilde{Y}'\tilde{Y} = [\tilde{Y}'\tilde{X}\tilde{G}\tilde{X}'\tilde{Y}] + [\tilde{Y}(1 - \tilde{X}\tilde{G}\tilde{X}')\tilde{Y}]$$

เมื่อ $\tilde{G}$ แทน เมตริกของปัจจัยความแปรปรวนร่วม หรือ $(\tilde{X}'\tilde{X})^{-1}$
 $\tilde{I}$ แทน เมตริกลำดับ N ไอนเดนติตี้ (Order – N Identity Matrix)

$\tilde{S}_R$ หรือ $[\tilde{Y}'\tilde{X}\tilde{G}\tilde{X}'\tilde{Y}]$ แทน Sum of Product ที่ได้รับการอธิบาย

$\tilde{S}_T$ หรือ $[\tilde{Y}(1 - \tilde{X}\tilde{G}\tilde{X}')\tilde{Y}]$ แทน Sum of Product ของตัวแปรผิดพลาด

อนึ่ง ค่าต่างๆ บนเส้นทะแยงมุมของ $\tilde{S}_T$ คือ ผลบวกกำลังสองของค่าสังเกตการณ์ (Sum of Square of the Observed Scores) สำหรับแต่ละตัวแปรตาม ขณะที่ค่าต่างๆ นอกเส้นทะแยงมุมก็คือผลบวกคูณตรงข้าม (Sum of Cross Product) สำหรับค่าต่างๆ ของ $\tilde{S}_T$ คือ ผลบวกกำลังสองของค่าพยากรณ์ (Sum of Square of the Predicted Scores) สำหรับแต่ละตัวแปรตาม กล่าวได้ว่า $(s_{T/ks})$ มีขนาดใกล้เคียงกับ $(s_{T/ks})$ ยิ่งขึ้นเพียงใด หรือยิ่งขนาดค่า $(s_{e/ks})$ เล็กลงเพียงใดการพยากรณ์ตัวแปรตาม โดยอาศัยข้อมูลจากตัวแปรอิสระจะยิ่งมีความแม่นยำสูงขึ้นเพียงนั้น

การทดสอบสมมติฐานสามารถกระทำได้โดยใช้

1. สถิติเกณฑ์อัตราส่วนไลลิฮูด (Likelihood Ratio Criterion)
2. สถิติเอฟของราวว์ หรือ ราวว์ – เอฟ (Rao's F statistics)

เกณฑ์อัตราส่วนไลลิฮูด ใช้แทนด้วยสัญลักษณ์ Λ หมายถึง อัตราส่วนระหว่างการวัดไลลิฮูดของข้อมูลภายใต้สมมติฐานปฏิเสธ (H_0) เทียบกับการวัดไลลิฮูดของข้อมูลภายใต้สมมติฐานแย้ง (H_1) ดังสมการ

$$\Lambda = \frac{|\hat{\Sigma}|}{|\hat{\Sigma}_0|}$$

เมื่อ $\hat{\Sigma}_0$ แทน ตัวประมาณค่าของเมตริกความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วม (Variance – Covariance Matrix) ของความผิดพลาด (Error) ภายใต้สมมติฐานปฏิเสธ

$\hat{\Sigma}$ แทน ตัวประมาณค่าของเมตริกความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วม (Variance – Covariance Matrix) ของความผิดพลาด (Error) ภายใต้สมมติฐานแย้ง

หากขนาดของสถิติอัตราส่วนไคลสตุคมีขนาดเล็กลงเพียงใด โอกาสที่จะหักล้างสมมติฐานปฏิบัติก็ยังมีเพิ่มสูงขึ้นเพียงนั้น ในทางกลับกันยิ่งขนาดค่าของ $\left| \sum^{\wedge} \right|$ และ $\left| \sum_o \right|$ ใกล้กันมากขึ้นเท่าใด โอกาสที่สมมติฐานปฏิบัติจะเป็นจริงก็ยังมีมากขึ้นเท่านั้น

สถิติเอฟของราวี หรือ ราวี – เอฟ (Rao's F statistics)

$$F = \frac{1 - \Lambda^{1/s}}{\Lambda^{1/s}} \bullet \frac{ms + 1 - qp/2}{qp}$$

เมื่อ s แทน $\sqrt{(p^2 q^2 - 4)/(p^2 + q^2 - 5^2)}$

m แทน $|ne - (p + 1 - q)/2|$

p แทน จำนวนตัวแปรตาม

q แทน จำนวนตัวแปรอิสระ

ne แทน องศาความเป็นอิสระของค่าผิดพลาด

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย และอุสา สุทธิสาคร (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2542 : 118-119) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านชีวประวัติของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 464 คน กับความสามารถด้านความฉลาดทางอารมณ์ 7 ด้าน การรู้จักอารมณ์ของตน การตระหนักรู้ภาวะอารมณ์ของผู้อื่น ความเอื้ออาทร วุฒิภาวะทางอารมณ์ การควบคุมอารมณ์ของตนเอง การมีแรงจูงใจที่ดี และทักษะทางสังคม พบว่า

1. เพศหญิงโดยภาพรวมมีความสามารถด้านความเอื้ออาทร วุฒิภาวะทางอารมณ์และการควบคุมด้านอารมณ์ตนเองสูงกว่าเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านความเอื้ออาทร
2. สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว มีผลต่อความสามารถทางความฉลาดทางอารมณ์ด้านความเอื้ออาทร การตระหนักรู้ถึงภาวะอารมณ์ของผู้อื่น การรู้จักอารมณ์ของตนเอง การมีแรงจูงใจที่ดี
3. การปรึกษาหารือกับพี่น้องและครูอาจารย์ เมื่อเวลามีปัญหา มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับทักษะทางความฉลาดทางอารมณ์
4. สภาพความสัมพันธ์กับบิดามารดา มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อความเอื้ออาทร การมีแรงจูงใจที่ดี การควบคุมอารมณ์ของตนเอง และทักษะทางสังคมของนักศึกษา
5. การประเมินตนเองเป็นคนมุ่งความสำเร็จ ใฝ่สัมพันธ์ และมุ่งสู่อำนาจ มีผลต่อความ

สามารถในด้านความเอื้ออาทร และการมีแรงจูงใจที่ดี

6. เมื่อพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างที่มากขึ้น พบว่า อายุมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ทุกด้าน ยกเว้นด้านความเอื้ออาทร (.194 ถึง .254) ที่ระดับ .01 อายุมีความสัมพันธ์กับคะแนนรวมของความฉลาดทางอารมณ์เท่ากับ .144 ณ ระดับนัยสำคัญ .01 ซึ่งถือว่าต่ำมาก

7. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่พิจารณาได้จากเกรด มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับ .01 กับคะแนนความฉลาดทางอารมณ์รวมเป็น .191 โดยที่เกรดมีความสัมพันธ์กับการมีแรงจูงใจที่ดีสูงสุดในบรรดาทั้ง 7 ด้าน มีค่าเท่ากับ .314

ฉัตรฤดี สุกปลั่ง (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาถึงผลของบุคลิกภาพและความฉลาดทางอารมณ์ที่มีต่อคุณภาพการให้บริการตามการรับรู้ของหัวหน้างานของพนักงานส่วนหน้าของโรงแรมชั้นหนึ่งในกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบทดสอบความฉลาดทางอารมณ์ที่พัฒนาขึ้นตามแนวคิดของโกลแมน กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 252 คน พบว่าพนักงานส่วนหน้าของโรงแรมชั้นหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานครมีองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ด้านการจูงใจตนเองสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการตระหนักรู้ในตนเอง ด้านการร่วมรับรู้ความรู้สึก ด้านการจัดระเบียบอารมณ์ตนเอง และทักษะทางสังคม

เสริมศรี กาญจนสินธุ์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบปฏิกิริยาจริยธรรมของพยาบาลที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูงและต่ำต่อพฤติกรรมการดูแลรักษาผู้ติดเชื้อเอดส์ พบว่าพยาบาลที่มีคะแนนวุฒิภาวะทางอารมณ์สูง จะมีคะแนนปฏิกิริยาจริยธรรมต่อการพยาบาลผู้ติดเชื้อเอดส์สูงกว่าพยาบาลที่มีคะแนนวุฒิภาวะทางอารมณ์ต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับน้อยกว่า .01

เดือนเพ็ญ ทองน่วม (2534 : 51) ได้ศึกษาการตระหนักในตนเองและการรับรู้สาเหตุของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2533 จากโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 800 คน พบว่าในกลุ่มที่ตระหนักในตนเองสูง เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบทางบวกรับรู้สาเหตุเข้าสู่ตนเองมากกว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในกลุ่มที่ตระหนักในตนเองต่ำ ผู้ที่ได้รับผลกระทบทางบวกรับรู้สาเหตุเข้าสู่ตนเองมากกว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มที่ตระหนักในตนเองสูงรับรู้สาเหตุเข้าสู่ตนเองมากกว่ากลุ่มที่ตระหนักในตนเองต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กิตติศักดิ์ เชื้ออาษา (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวุฒิภาวะทางอารมณ์กับตัวแปรสิ่งแวดล้อมบางประการ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู การศึกษาของพ่อแม่ ฐานะทางเศรษฐกิจของพ่อแม่ และลำดับการเกิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 435 คน ผลการศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับวุฒิภาวะทางอารมณ์ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เทอดศักดิ์ เดชคง (2542 : 59 – 60) ได้ศึกษาระดับ EQ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในกรุงเทพมหานคร จำนวนมากกว่า 200 คน วัด 3 ส่วนดังนี้ ส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 เป็นการประเมินโดยให้เด็กทำเอง ส่วนที่ 3 เป็นการประเมินโดยครูประจำชั้น พบว่า เด็กห้องเก่งมี EQ เฉลี่ยต่ำกว่าเด็กห้องธรรมดา เด็กห้องเก่งมีแนวโน้มที่จะมองตนเองว่ามีความสามารถทางอารมณ์ (ความพึงพอใจ ความคิดแง่บวก ความรับผิดชอบ น้ำใจ เป็นต้น) และครูมีแนวโน้มที่จะให้คะแนนความสุขและการเป็นคนดีแก่เด็กห้องเก่งสูงกว่าเด็กห้องธรรมดาอย่างเห็นได้ชัดเจน

เปรมใจ บุญประสพ (2545 : 50) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านบางกะปิ สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเองสูงขึ้นหลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการตระหนักรู้ตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภาณุ โคตรพิลา (2545 : 84) ได้ศึกษาผลการฝึกการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนนักเรียนมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นสูงขึ้นหลังจากได้เข้าร่วมโปรแกรมการฝึกการวิเคราะห์ติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชวนจิตร ฐระทอง (2544 : 80) ได้ศึกษาเชาวน์ปัญญา เชาวน์อารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของหัวหน้าแผนกขายในธุรกิจสรรพสินค้า ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า หัวหน้าแผนกขายมีระดับเชาวน์ปัญญาโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 60 คืออยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง และมีค่ามัธยฐานเลขคณิตของระดับเชาวน์อารมณ์อยู่ในระดับที่สูงทุกองค์ประกอบตามแนวคิดของโกลแมน (1999) โดยมีองค์ประกอบด้านการสร้างแรงจูงใจสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ด้านการกำกับควบคุมตนเอง ด้านการตระหนักรู้ตนเอง ด้านทักษะทางสังคมและด้านการร่วมรับรู้ความรู้สึก

ชนนาด สืบศรี (2533 : 70) ได้ศึกษากระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน ตัวอย่างประชากรคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 456 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบวัดกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกันมีกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสามารถในการกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย แบบปกป้องคุ้มครองมากเกินไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยและแบบปกป้องคุ้มครองมากเกินไปมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ทัศน ทอภักดี (2539 : บทคัดย่อ) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู ความเชื่ออำนาจภายในตน และความคิดเกี่ยวกับตนของเด็กในเมืองและชนบท กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาประเภทสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน 349 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคือแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู แบบสอบถามเกี่ยวกับความเชื่อในอำนาจตน แบบสอบถามความคิดเกี่ยวกับตน บวกกับการศึกษาปัจจัยเรื่องเพศ ระดับการศึกษาของบิดามารดา ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ลักษณะของครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดู พบว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างเขตที่อยู่อาศัยกับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนส่งผลต่อความเชื่ออำนาจภายในตนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ระดับการศึกษาของบิดาและเขตที่อยู่อาศัยกับปริมาณการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผลส่งผลต่อความคิดเกี่ยวกับตนรวมทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บัณฑิต ศักดิ์อุดม (2532 : 52-53) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูเด็กกับการมีวินัยในตนเอง ตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนประถมศึกษา เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา และแบบวัดความมีวินัยในตนเอง พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีวินัยในตนเองมากกว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันและแบบปล่อยปละละเลยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันมีวินัยในตนเองมากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ประพันธ์ สุทธาวาส (2519 : 38-39) ได้ศึกษาความก้าวร้าวกับการอบรมเลี้ยงดูตัวอย่างประชากรคือ นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาชั้นปีที่ 1 ของวิทยาลัยครูเชียงใหม่ จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู แบบวัดความก้าวร้าว พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้งมีความก้าวร้าวมากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบคุ้มครองมากเกินไป มีความก้าวร้าวมากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้งและแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไปมีความก้าวร้าวไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

พรทิพย์ อินธนู (2530 : 64-66) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน ตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์และแบบทดสอบการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกันมีความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเสมอภาคในครอบครัว และแบบใช้เหตุผลมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์สูงกว่า

นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน แบบยอมตามใจบุตร แบบปล่อยปละละเลยและแบบละทิ้งปฏิเสธอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

มารศรี จันทรชลอ (2534: 118) ได้ศึกษาเปรียบเทียบเจตคติและปัจจัยที่เอื้อต่อความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบของนักเรียนศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนคาทอลิกของสังฆมณฑล กรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักมีแนวโน้มในความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบดีกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม แบบทอดทิ้งและแบบปกป้องเกินไป

สารภี ยืนยง (2541 : 42) ทำการศึกษาโดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความวิตกกังวลในการสอบของวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามการรับรู้ของตนเองในรูปแบบที่แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในเขตจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 120 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นและแบบสอบถามความวิตกกังวล SIAI. Form Y ผลการวิจัยพบว่าวัยรุ่นที่รับรู้ว่าคุณค่าของตนเองได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่ มีคะแนนความวิตกกังวลในการสอบต่ำกว่าวัยรุ่นที่รับรู้ว่าคุณค่าของตนเองได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม แบบรักตามใจและแบบปล่อยปละละเลยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และวัยรุ่นที่รับรู้ว่าคุณค่าของตนเองได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม แบบรักตามใจและแบบปล่อยปละละเลยมีคะแนนความวิตกกังวลในการสอบไม่ต่างกัน

อรชума พุ่มสวัสดิ์ (2539: 50-51) ศึกษาเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่แตกต่างกันตามการรับรู้ของตนเอง ผลการวิจัยพบว่าวัยรุ่นที่รับรู้ว่าคุณค่าของตนเองได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าวัยรุ่นที่รับรู้ว่าคุณค่าของตนเองได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตย รักตามใจและปล่อยปละละเลย วัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิงมีการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกันในทุกรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู

อรนุช สุธีสังข์ (2542 : 4-5) ศึกษาผลของเพศ รายได้ของครอบครัว การศึกษาของบิดามารดา และการอบรมเลี้ยงดูที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาพบว่านักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีคะแนนเฉลี่ยการตัดสินใจเลือกอาชีพไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่ครอบครัวมีรายได้สูง มีคะแนนการตัดสินใจเลือกอาชีพสูงที่สุด และสูงกว่านักเรียนที่ครอบครัวมีรายได้ปานกลางและต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักเรียนที่บิดามีการศึกษาสูง มีคะแนนเฉลี่ยการตัดสินใจเลือกอาชีพสูงที่สุด และสูงกว่านักเรียนที่บิดามีการศึกษาปานกลางและต่ำอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 นักเรียนที่มารดามีระดับการศึกษาสูง มีคะแนนเฉลี่ยการตัดสินใจเลือกอาชีพสูงที่สุด และสูงกว่านักเรียนที่มารดามีระดับการศึกษาปานกลางและต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีคะแนนเฉลี่ยการตัดสินใจเลือกอาชีพสูงที่สุดและสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุม แบบให้ควมคุ้มครอง และแบบปล่อยปละละเลยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในการศึกษาปฏิสัมพันธ์

ระหว่าง เพศ รายได้ การศึกษาของบิดา การศึกษาของมารดา และการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาของมารดากับการอบรมเลี้ยงดูเท่านั้นที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ถวิล รักชลธี (2526 : บทคัดย่อ) ด้านศึกษาพัฒนาการทางด้านนิยส่วนบุคคลและสังคม และเปรียบเทียบพัฒนาการทางด้านนิยส่วนบุคคลและสังคมของเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน พบว่า (1) เด็กที่มีระดับอายุต่างกัน จะมีพัฒนาการทางด้านนิยส่วนบุคคลและสังคมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกันจะมีพัฒนาการทางด้านนิยส่วนบุคคลและสังคมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อัจฉรา สุขารมณ และ คณะ (2532 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การอบรมเลี้ยงดูความคิดสร้างสรรค์ และพฤติกรรมกล้าแสดงออก พบว่า 1) การอบรมเลี้ยงดูจาก บิดามารดาแบบมีเหตุผล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมกล้าแสดงออกในทั้งสองประเภท โรงเรียน 2) ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมกล้าแสดงออกของนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ 1 เมื่อจำแนกตามลักษณะทางชีวสังคมภูมิหลังทางครอบครัว ในแต่ละประเภท โรงเรียน พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 สังกัดกรมสามัญศึกษาที่มีเพศแตกต่างกัน มีพฤติกรรมกล้าแสดงออกแตกต่างกัน โดยที่นักเรียนหญิงจะมีพฤติกรรมกล้าแสดงออกมากกว่า นักเรียนชาย สำหรับนักเรียนโรงเรียนมัธยมสาธิต ไม่พบว่ามี ความแตกต่างระหว่างเพศในการ แสดงพฤติกรรมกล้าแสดงออก 3) ส่วนการศึกษาและอาชีพของบิดา มารดา ในแต่ละประเภท ของโรงเรียน ไม่พบว่ามี ความแตกต่างระหว่างเพศในการ แสดงพฤติกรรมกล้าแสดงออก

สุมาลี จันทรชลอ (2539 : 56 – 57) ได้ศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรมนักเรียน พบว่า 1) วิธีการเลี้ยงดูโดยแบ่งเป็น 4 ลักษณะ คือ การเลี้ยงดูแบบให้ ความรัก แบบประชาธิปไตยมากกว่าการเลี้ยงดูแบบควบคุม และแบบทอดทิ้ง 2) การเลี้ยงดูแบบรัก มาก-ควบคุมมาก พบว่า พฤติกรรมด้านความรับผิดชอบของนักเรียนในชุมชนแออัดสูงกว่าใน ชนบทและในเมือง 3) การศึกษาอิทธิพลของตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบ ความ เอื้อเฟื้อ พบว่า พฤติกรรมตามรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูในลักษณะตัวแปรทำนายทั้งหมด 10 ตัวร่วมกันทำนายความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อ และสามารถในการคิดหาเหตุผลได้ร้อยละ 7 ถึง ร้อยละ 27.41 ผลการศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดู จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียนที่มี พฤติกรรมดี พบว่า การให้การอบรมเลี้ยงดูบุตร การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว และการ ให้ความรัก ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเป็นสิ่งจำเป็น โดยให้เหตุผลว่า การสร้างสัมพันธ์ ทำให้ เกิดความรัก ความผูกพันในครอบครัว ความเคารพและสร้างนิสัยที่อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข วิธีการสร้างสัมพันธ์อาจทำได้ด้วยการทำกิจกรรมร่วมกัน หรือมีกิจกรรมพิเศษเป็นครั้งคราว แนวทางในการให้ความรักและสนับสนุนของผู้ปกครองโดยการพูดคุย มีการชมเชยหรือให้รางวัล เมื่อลูกทำความดี ควรดุหรือลงโทษบ้างเมื่อทำผิด แต่ต้องชี้แจงเหตุผล ส่วนมากผู้ปกครองส่งเสริม

และสนับสนุนในสิ่งที่ถูกต้องโดยไม่บังคับ คอยแนะนำช่วยเหลือ และอธิบายเหตุผลเพื่อตอบปัญหาข้อข้องใจ

นนุช โรจนเลิศ (2533 : บทคัดย่อ) ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเองของนักเรียนวัยรุ่นต้นอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 4 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2532 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 400 คน ผลการศึกษา พบว่า วิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ส่งผลต่อการควบคุมตนเอง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีการควบคุมตนเองสูงกว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป มีการควบคุมตนเองไม่แตกต่างกับนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ (2526 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถภาพในครอบครัวกับการปรับตัว กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-5 (ม.1 – ม.5) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 5 ของโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า สมรรถภาพภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถภาพในครอบครัว พบว่า วัยรุ่นเพศหญิงมีสมรรถภาพภายในครอบครัวดีกว่าวัยรุ่นเพศชาย ส่วนวัยรุ่นที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีสมรรถภาพในครอบครัวดีกว่าวัยรุ่นที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำและวัยรุ่นที่เรียนในระดับชั้นต่างกัน จะมีสมรรถภาพในครอบครัวแตกต่างกัน โดยมีแนวโน้มว่า สมรรถภาพในครอบครัวจะดีขึ้นเมื่อวัยรุ่นเรียนสูงขึ้น

ปรีดา เปี่ยมวารี (2543:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะครอบครัวและสมรรถภาพในครอบครัวกับประสิทธิภาพการทำงานของ พนักงาน บริษัท ไทยเรยอน จำกัด (มหาชน) จำนวน 245 คน ผลการศึกษาปรากฏว่า สมรรถภาพในครอบครัวอยู่ในระดับดี ประสิทธิภาพอยู่ในระดับดี และจากการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานบริษัท ไทยเรยอน จำกัด (มหาชน) ไม่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงาน of พนักงาน ส่วนสมรรถภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ กับประสิทธิภาพการทำงาน of พนักงาน บริษัท ไทยเรยอน จำกัด (มหาชน) อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 และลักษณะครอบครัวที่แตกต่างกัน สมรรถภาพในครอบครัวไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นุชลดา โรจนประภาพรรณ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถภาพในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดากับความรู้สึก มีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้น ศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 192 คน เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 ผลการศึกษาพบว่า สมรรถภาพใน ครอบครัว และการได้รับการยอมรับจากเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่า

ในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.2288$, $r = 0.1216$ $p\text{-value} < 0.05$ ตามลำดับ) นอกจากนี้ยังพบว่ากรอบเลี้ยงดูของบิดามารดา อายุ และระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ควรส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของ วัยรุ่นตอนต้น โดยเน้นการสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัว ส่งเสริมการอบรม เลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยให้มากยิ่งขึ้น และการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับเพื่อนเพื่อให้เกิดการยอมรับ

พัชรา พันธุ์พัฒนกุล (2527 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบความสำคัญในบทบาทของตนเอง และสัมพันธภาพภายในครอบครัวของนักเรียนวัยรุ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดพะเยา โดยในแต่ละจังหวัดจะแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามระดับการศึกษาเป็น 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับละ 200 คน นักเรียนชาย 100 คน และนักเรียนหญิง 100 คน นำมาเปรียบเทียบกันโดยใช้แบบทดสอบสัมพันธภาพภายในครอบครัว ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดพะเยา มีสัมพันธภาพในครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยสัมพันธภาพในครอบครัวของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร จะต่ำกว่านักเรียนวัยรุ่นในจังหวัดพะเยา และเมื่อเปรียบเทียบตามระดับการศึกษา เพศ และการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน พบว่า วัยรุ่นที่กำลังศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย มีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่แตกต่างกัน ทางด้านเพศ นั้นพบว่า วัยรุ่นเพศชายและเพศหญิงมีสัมพันธภาพในครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยของสัมพันธภาพในครอบครัวของวัยรุ่นหญิงสูงกว่าวัยรุ่นเพศชาย ส่วนทางด้านการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนในระดับสูงจะมีสัมพันธภาพในครอบครัวสูงกว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มณีรัตน์ ฤกษ์ณพันธุ์ และทัศนีย์ ประสบกิตติคุณ (2532 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องภูมิหลังของครอบครัวในเรื่องเพศ สภาพร่างกาย สภาพของสุขภาพจิตและการขาดเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีปัญหาในการขาดเรียนในกรุงเทพมหานคร และศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรดังกล่าวกับความสำเร็จในการเรียน ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่มีปัญหาการเรียน พักอยู่กับบิดามารดา แต่บิดามารดาทะเลาะกันบ่อย บิดามีการศึกษาระดับกลาง รับราชการและทำงานด้านธุรกิจ มารดามีการศึกษาต่ำ และทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน และยังพบว่า ภาวะสุขภาพจิตของนักศึกษาที่มีผลกระทบต่อการเรียนของเด็กมากที่สุด

ยิ่งยง ยุทธศักดิ์ (2539:132-137) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีลักษณะทางครอบครัวและสัมพันธภาพในครอบครัวที่ต่างกัน ผลการศึกษา พบว่า ครอบครัวที่สมบูรณ์มีผลต่อลักษณะพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์ มากกว่าครอบครัวแตกแยก เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากกว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวสัมพันธภาพไม่ดี

เนาวรัตน์ เหลืองรัตนเจริญ (2541:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อเอกลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน สัมพันธภาพในครอบครัวเป็นตัวแปรที่นำมาศึกษา หมายถึง พฤติกรรมที่บิดามารดาและบุตรปฏิบัติต่อกัน แบ่งเป็น 15 ด้าน คือ การพักผ่อนร่วมกันในครอบครัว การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจความเห็นชอบของบิดามารดา ความรักใคร่ห่วงใย ความไว้วางใจ บิดามารดาเห็นด้วยกับกิจกรรมของเพื่อน ๆ บุตร การที่บุตรยอมรับเกณฑ์มาตรฐานของบิดามารดา ความรักความเคารพของบุตรที่มีต่อบิดามารดา การตั้งข้อกำหนดที่เหมาะสม การควบคุมระเบียบวินัยที่เหมาะสมต่อการปกป้องคุ้มครองบุตร การย้ำเตือนถึงความสำเร็จของบุตร การให้กำลังใจเพื่อความสำเร็จความกลมเกลียวของบิดามารดา และเอกลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ คือ เอกลักษณ์แห่งตนในด้านการรับรู้เวลา เป็นความสามารถในการรับรู้ผลที่จะเกิดจากการกระทำในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต สามารถปฏิบัติตนเพื่อให้อดได้รอได้และมีความพากเพียรเพื่ออนาคต และในด้านความมั่นใจในตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถควบคุมพฤติกรรมการแสดงออกของตนเอง แสดงอารมณ์ที่เหมาะสม ไม่ใช้วาจาหยาบคายการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับบิดาดีมีเอกลักษณ์แห่งตนรวมทุกด้านลบในด้านย่อยแต่ละด้านสูงกว่านักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับบิดาไม่ดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสัมพันธภาพกับมารดา เป็นตัวแปรแรกที่เข้าไปทำนายเอกลักษณ์แห่งตนรวมทุกด้าน และในด้านย่อยแต่ละด้านมากที่สุด

กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ (2526: 60) ได้ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ในครอบครัว พบว่าวัยรุ่นเพศหญิงมีสัมพันธภาพในครอบครัวดีกว่า วัยรุ่นเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากลูกที่เป็นหญิงมีความอ่อนโยนและเอาอกเอาใจพ่อแม่มากกว่าลูกที่เป็นผู้ชาย พ่อแม่ไทยยังมีความห่วงใยลูกที่เป็นผู้หญิงมากกว่าที่เป็นผู้ชาย เป็นผลให้พ่อแม่มีความเข้าใจลูกที่เป็นผู้หญิงได้ดี สัมพันธภาพระหว่างกันจึงดีไปด้วย

งานวิจัยในต่างประเทศ

โกลแมน (Golemen. 1995 : 35) พบว่า ความสามารถทางเชาวน์ปัญญาสามารถอธิบายความสำเร็จของบุคคลได้สูงสุดเพียง 20 เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่เหลืออีก 80 เปอร์เซ็นต์นั้นสามารถอธิบายได้ด้วยความสามารถอื่น รวมทั้งความฉลาดทางอารมณ์ด้วย ซึ่งไม่มีใครบอกได้ชัดเจนว่าความสามารถเหล่านั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง รู้แต่เพียงว่าความสามารถเหล่านี้มีความสำคัญมากกว่าเชาวน์ปัญญา นอกจากนี้โกลแมน (Golemen. 1995 : 319-320) ยังแสดงความเชื่อมั่นว่าความฉลาดทางอารมณ์มีความสำคัญ ส่งผลต่อความสำเร็จในชีวิตเหนือกว่าเชาวน์ปัญญา และความชำนาญการด้านต่าง ๆ ถึง 2 เท่า ในสาขาที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์โกลแมนเชื่อว่า ความฉลาดทางอารมณ์มีความสำคัญเหนือกว่าเชาวน์ปัญญาถึง 4 เท่า ที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในวิชาชีพ

สตีเวน สเตน (Steven Stein. 1997) ได้วิจัยเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ของคนอายุต่างๆ (Emotional Intelligence (EQ) Gets Better with Age) โดยได้ทำการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของคนทั่วไป จำนวน 3,831 คนที่อาศัยอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาและแคนาดา จากแบบทดสอบ EQ-I ของบาร์ออน โดยแบ่งช่วงอายุของคนออกเป็น 5 ช่วง คือ 16-19 ปี, 20-29 ปี, 30-39 ปี 40-49 ปี และ 50 ปีขึ้นไป พบว่าช่วงอายุมีนัยสำคัญ ซึ่งคะแนนรวมของความฉลาดทางอารมณ์จะสูงที่สุดในช่วงปลายอายุ 40 ปี และต้นอายุ 50 ปี ส่วนระดับเชาวน์ปัญญา (IQ) จะสูงที่สุดเมื่ออยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย และจะค่อยๆ ลดลงจนกระทั่งปลายอายุ 50 ปี ผลการศึกษาแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 แสดงระดับความฉลาดทางอารมณ์ของคนทั่วไปแบ่งตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	คะแนน EQ เฉลี่ย
16-19	95.3
20-29	96.8
30-39	101.8
40-49	102.7
50 ขึ้นไป	101.5

หมายเหตุ : เกณฑ์ปกติของคะแนน EQ เท่ากับ 100

ที่มา: (<http://eqi.mhs.com/press 4.html>)

จากผลการศึกษาทำให้ยืนยันได้ว่าวุฒิภาวะทางอารมณ์ (Emotional Maturity) นั้นแปรผันตามอายุและประสบการณ์ นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบ EQ-I ของบาร์ออน ยังแสดงให้เห็นว่าคนที่มีความรู้สึกลึกซึ้งกับความสำเร็จในงาน และไม่คำนึงเพศและชาติกำเนิด มีการค้นพบว่า โดยทั่วไปคนที่มีอายุมากกว่าจะสามารถควบคุมความต้องการของสภาพแวดล้อมและความกดดันได้ดีกว่าคนที่อายุน้อยกว่า นอกจากนี้ยังพบอีกว่าคนที่อายุมากกว่าจะมีลักษณะดังต่อไปนี้มากกว่าคนที่อายุน้อยกว่า

1. มีอิสระในการคิดและการกระทำมากกว่า (More independent in their thinking and actions)
2. ตระหนักถึงความรู้สึกของผู้อื่นมากกว่า (More aware of other's feelings)
3. มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากกว่า (More socially responsible)
4. สามารถปรับตัวได้ดีกว่า (More adaptable)

5. สามารถประเมินสถานการณ์เฉพาะหน้าและแก้ไขปัญหาได้ดีกว่า (Better at sizing up the immediate situation and solving problems)

6. สามารถจัดการกับความเครียดได้ดีกว่า (Able to manage stress better than younger people) และองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ใน 4 ด้านต่อไปนี้ สามารถมีความแปรผันตามช่วงอายุที่เปลี่ยนแปลงไป คือ

1. Social Responsibility คือ ความสามารถแสดงตนให้มีส่วนร่วม, ให้ความช่วยเหลือสมาชิกในสังคม (Richman, 1994)

2. Reality Testing คือ ความสามารถในการประเมินความเกี่ยวข้องกันระหว่างประสบการณ์และสิ่งที่เกิดขึ้น

3. Problem Solving คือ ความสามารถในการตระหนักถึงและระบุปัญหา รวมทั้งหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิผล

4. Optimism คือ ความสามารถในการมองเห็นด้านดีของชีวิตและมีทัศนคติด้านบวกแม้ว่า จะต้องเผชิญกับความยากลำบาก

สตีเวน (Steven , 1997) ยังได้ศึกษาถึงความแตกต่างระดับความฉลาดทางอารมณ์ของเพศชายและเพศหญิงที่มีต่อการประสบความสำเร็จในการทำงาน (Men and women Have Different Kinds and Levels of Emotional Intelligence, EQ for Both Sexes is Key to Workplace Success) โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชายจำนวน 4,500 คน และหญิงจำนวน 3,200 คน ที่อาศัยในประเทศสหรัฐอเมริกาและแคนาดา พบว่า เพศหญิงจะมีความสามารถในการร่วมรับรู้ถึงความรู้สึกของผู้อื่น (Empathy) ได้มากกว่า และมีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) มากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งถือว่าเพศหญิงมีทักษะระหว่างบุคคลดีกว่าเพศชาย ในขณะเดียวกันพบว่าเพศชายมีความนับถือตนเอง (Self-Regard) และความสามารถจัดการกับปัญหาเฉพาะหน้า (Problem Solving) และความเครียด (Stress Tolerance) ได้ดีกว่าเพศหญิง ซึ่งในอดีตนั้นเพศชายมักมีอำนาจการปกครองเหนือกว่าหญิงเนื่องจากมีความอดทนต่อความเครียด (Stress Tolerance) สูงกว่า แต่ปัจจุบันทักษะด้านเก่งคน (People Skills) เข้ามามีบทบาทสำคัญมากขึ้น ดังนั้นเพศหญิงที่มีทักษะระหว่างบุคคลสูงจึงมีโอกาสนในการเข้ามารับตำแหน่งหน้าที่ในระดับสูงขององค์กรได้ และยังพบว่า คะแนน EQ เฉลี่ยของเพศหญิงเท่ากับ 98 และเพศชายเท่ากับ 100 โดยองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ที่พบแตกต่างกันอย่างเด่นชัดในเพศชายและหญิงแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของคนทั่วไปในแต่ละองค์ประกอบด้านที่แตกต่างกัน
โดยแบ่งตามเพศ

องค์ประกอบ	คะแนน EQ	คะแนน EQ
	ของเพศหญิง	ของเพศชาย
การนับถือตนเอง(Self-Regard)	97	(+5)102
สัมพันธภาพระหว่างบุคคล(Interpersonal Relationship)	(+4)101	97
ความรับผิดชอบต่อสังคม(Social Responsibility)	(+6)102	96
ความเข้าใจผู้อื่น(Empathy)	(+9)103	94
ความทนทานต่อความเครียด(Stress Tolerance)	97	(+7)103

หมายเหตุ: เกณฑ์ปกติของคะแนน EQ เท่ากับ 100

ที่มา: (<http://eqi.mhs.com/press5.html>)

การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ในแต่ละวัฒนธรรมทั่วโลก ได้ผลออกมาเช่นเดียวกันก็คือ เพศหญิงตระหนักถึงอารมณ์ของผู้อื่น, มีความเข้าใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากกว่า เพศชาย ในขณะที่เพศชายสามารถจัดการกับความเครียด การยอมรับนับถือตนเองมากกว่า

คาร์รอล เวคค์ (Stoltz. 1998 : 58 ; citing Dueck. n.d.) ศาสตราจารย์แห่งภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยอิลลินอย ได้ทำการศึกษาถึงพัฒนาการทางอารมณ์ (Emotional Development) พบว่ารูปแบบการตอบสนองต่ออุปสรรคและความยากลำบากของมนุษย์มีพื้นฐานและได้รับอิทธิพลมาจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู กลุ่มเพื่อน และบุคคลที่ใกล้ชิดกับบุคคลผู้นั้นในช่วงวัยเด็ก นอกจากนี้ยังค้นพบว่าครุมีอิทธิพลต่อความคิดเด็กด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อความล้มเหลวเมื่อเด็กต้องเผชิญกับอุปสรรคหรือปัญหาที่เกิดขึ้น กล่าวคือ สำหรับเด็กผู้หญิงจะถูกสอนมาว่าสาเหตุของความล้มเหลวจะเกิดขึ้นเพราะขาดแรงจูงใจ ดังนั้นจึงควรมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบความคิดนี้เพื่อเสริมสร้างให้คนมีแนวคิดที่ถูกต้องในการประสบความสำเร็จในอนาคตต่อไป

นักวิชาการพบว่าความสามารถในการขจัดอุปสรรคและความยากลำบากของคนเราเกี่ยวข้องกับสุขภาพกายและสุขภาพจิตของตนเองโดยตรง บางคนแม้ป่วยด้วยโรคมะเร็งแต่ก็ยังสามารถมีชีวิตยืนยาวอยู่ต่อมาได้เป็น 10 ปี ส่วนคนที่ไม่อยากมีชีวิตอยู่ก็มักจะเจ็บป่วยจนถึงแก่ชีวิตได้ง่ายๆ ความเข้มแข็งทางจิตใจและการควบคุมตนเองจะส่งผลต่อภูมิคุ้มกันโรคภัยไข้เจ็บของร่างกาย ในกรณีของผู้สูงอายุหากได้รับการกระตุ้นให้กำลังใจ เข้าร่วมกิจกรรมรวมหมู่ เช่น เดินรำ ร้องเพลง เล่นหมากรุก เล่นปิงปอง จะทำให้จิตใจกระปรี้กระเปร่า ลดอัตราการป่วยลง หาก

เปรียบเทียบกับผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่กับบ้านจะเห็นว่ากลุ่มแรกอายุยืนยาวกว่าและเจ็บป่วยน้อยกว่า (นัยพินิจ คชภักดี. 2543: 55)

โรโต (ญาดา หลาวเพชร. 2544 : 49 ; อ้างอิงจาก Roto.1996) ได้ศึกษาผลของเพศเกรตเฉลี่ยกับเชาวน์ปัญญาทางอารมณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนวิทยาลัยจำนวน 138 คน ใช้แบบวัดเชาวน์ปัญญาทางอารมณ์ (Emotional Intelligence Inventory) โดยวิเคราะห์องค์ประกอบเชาวน์ปัญญาทางอารมณ์ซึ่งแบ่งเป็น 3 องค์ประกอบใหญ่ คือ ความกรุณาสงสาร ความตระหนักรู้ในตนเอง ความสามารถในการปรับตัว ผลการศึกษาพบว่า เพศหญิงมีความกรุณาสงสาร ความตระหนักรู้ในตนเองสูงกว่าเพศชาย แต่สามารถด้านการปรับตัวเพศหญิงกับเพศชายไม่แตกต่างกัน ส่วนเกรตเฉลี่ย พบว่า เกรตเฉลี่ยต่างกันเชาวน์ปัญญาทางอารมณ์ไม่แตกต่างกัน

จอห์นสัน (ญาดา หลาวเพชร. 2544 : 49 ; อ้างอิงจาก Johnson. 1997) ได้ศึกษาความสามารถในการรับรู้สถานการณ์ต่อผลกระทบและการควบคุมอารมณ์ของวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนหญิงอายุ 16 – 17 ปี โดยฝึกทักษะการปรับเปลี่ยนทางอารมณ์ในการควบคุมตนเอง พบว่า วัยรุ่นจะมีการปรับเปลี่ยนการรับรู้ทางอารมณ์หรือมีความสามารถในการเรียนรู้ที่จะรับรู้สถานการณ์ต่างๆ และมีผลกระทบต่ออารมณ์ได้น้อยลงมาก ถ้าวัยรุ่นได้รับการฝึกและมีกิจกรรมทางอารมณ์ในการฝึกอยู่เสมอ

สเติร์น (ญาดา หลาวเพชร. 2544 : 49 ; อ้างอิงจาก Stein.1997) ได้ศึกษาลักษณะความแตกต่างระหว่างเพศกับเชาวน์ปัญญาทางอารมณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นชาย 4,500 คน เป็นหญิง 3,200 คน เป็นชาวแคนาดาและอเมริกัน โดยใช้แบบวัดบาร์ออน (Bar-on : EQ-I) ผลการศึกษาพบว่า เพศหญิงมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีความรับผิดชอบต่อสังคม ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ การเอาใจเขามาใส่ใจเราสูงกว่าเพศชาย ส่วนเพศชายมีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ อดทนต่อความเครียด การนับถือตนเองสูงกว่าเพศหญิง

บาร์ออน (Goleman. 1998 :318 ; citing Bar-on.1997) ได้วิเคราะห์เชาวน์ปัญญาทางอารมณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นชายและหญิงในประเทศ ไนจีเรีย ศรีลังกา เยอรมัน อิสราเอล และอเมริกา จำนวน 1,500 คน ผลการศึกษาพบว่า ชายและหญิงมีเชาวน์ปัญญาทางอารมณ์แตกต่างกัน ผู้หญิงมีการตระหนักรู้ในอารมณ์ตนเอง การเห็นอกเห็นใจผู้อื่นและการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นสูงกว่าผู้ชาย ส่วนผู้ชายมีความเชื่อมั่นในตนเอง การมองโลกในแง่ดี การปรับตัวและจัดการกับความเครียดสูงกว่าผู้หญิง

โกลแมน (Goleman. 1998 :7) ได้ศึกษาเชาวน์ปัญญาทางอารมณ์ของผู้หญิงและผู้ชายจำนวน 1,000 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้หญิงมีความตระหนักรู้ในอารมณ์ตนเอง การเห็นอกเห็นใจและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสูงกว่าผู้ชาย ส่วนผู้ชายมีความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถในการเผชิญปัญหา การควบคุมความเครียดดีกว่าผู้หญิง แต่พบว่า องค์ประกอบโดยรวมของผู้ชายกับผู้หญิงไม่แตกต่างกัน

แซนดา เมเยอร์ ดินาเทล (Sanda Mayer, DiNatale. 2000. www.umi.com.) ได้ศึกษาอิทธิพลของหลักสูตรการเรียนรู้อารมณ์ที่มีผลต่อเชาวน์ปัญญาทางอารมณ์ของเด็กวัยรุ่น กลุ่ม

ตัวอย่างเป็นเด็กวัยรุ่น เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวัดเชาว์ปัญญาทางอารมณ์ของ เมเยอร์และชาโลเวย์ โดยทำการฝึกเชาว์ปัญญาทางอารมณ์ 7 สัปดาห์ ผลการศึกษาพบว่า เชาว์ปัญญาทางอารมณ์ของเด็กหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง

แอนดรู จิน (Audrey Jean. 2001. www.umi.com.) ได้ศึกษาเชาว์ปัญญาทางอารมณ์ รูปแบบการเรียนรู้และพฤติกรรมทางการศึกษาของนักเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารงาน กลุ่มตัวอย่างเป็นลูกจ้าง จำนวน 150 คน ผลการศึกษา พบว่า เชาว์ปัญญาทางอารมณ์กับ พฤติกรรมทางการศึกษาไม่สามารถทำนายนักเรียนที่ประสบความสำเร็จได้ ในการทดลองได้ศึกษา การรู้จักตนเองกับระดับของอารมณ์มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่การรู้จักตนเองกับรูปแบบการเรียนรู้ความสัมพันธ์ทางลบ

ชอร์แบน (อุลย์ บุญโล. 2544 ; อ้างอิงจาก Shoban.1950 : 148) ศึกษาพบว่า บิดามารดาที่ เข้มงวดกับบุตรจะทำให้บุตรขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความกล้าแสดงความคิดเห็น ไม่กล้าตัดสินใจ

มุลเสน (อุลย์ บุญโล. 2544 ; อ้างอิงจาก Mussen.1969 : 261) ศึกษาพบว่าพ่อแม่ที่ให้ เด็กมีโอกาสและได้รับการสนับสนุนความต้องการในด้านความอยากรู้อยากเห็น จะทำให้เด็กมีความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองพึงตนเองได้ มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าคิดกล้าตัดสินใจ กล้าพูดกล้า แสดงออก สามารถเผชิญสถานการณ์ใหม่โดยไม่วิตกกังวล และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

ชอร์แบน (วาสนา พรหมทอง. 2545 ; อ้างอิงจาก shorban.1980 : 148) สรุปได้ว่า บิดา มารดาที่เข้มงวดกับบุตร จะทำให้บุตร ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นและ ตัดสินใจด้วยตนเอง

เฮอร์ลอค (วาสนา พรหมทอง.2545 ; อ้างอิง Hurlock. 1982 : 66) สรุปได้ว่าผลของการ อบรมเลี้ยงดูเด็กโดยใช้วิธีประชาธิปไตย กล่าวคือ ให้ความรักความสนใจและเห็นความสำคัญของ เด็กจะทำให้เด็กรู้จักรับผิดชอบ มีความรับผิดชอบ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีเพื่อนมาก เป็นมิตร ซื่อสัตย์ คล่องแคล่ว ร่าเริง มีอารมณ์มั่นคง มีความคิดริเริ่ม พึ่งตนเอง และสามารถเผชิญชีวิต ด้วยความมั่นใจ ส่วนการเลี้ยงดูโดยวิธีอัตตาธิปไตย ทำให้เด็กขาดความใกล้ชิดกับพ่อแม่ และขาด ความอบอุ่นมั่นคงปลอดภัย มีความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ต้องทำตามอย่างเคร่งครัด ทำให้ขาดความคิดริเริ่ม ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เพราะไม่เคยฝึกตัดสินใจแก้ปัญหาเอง มุลเสน (Mussen. 1969 : 261) ได้ศึกษาพบว่า พ่อแม่ที่ปล่อยให้เด็กเป็นอิสระในการช่วยเหลือตนเอง และสนองความต้องการใน ด้านความอยากรู้อยากเห็นจะทำให้เด็กมีความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองพึงตนเอง มีความริเริ่ม สร้างสรรค์ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าพูดกล้าแสดงออก และสามารถเผชิญสถานการณ์ใหม่โดยไม่ วิตกกังวล มีความเชื่อมั่นในตนเอง

ซาปิโร (อัจฉรา สุขารมณ. 2530 : 2; อ้างอิงจาก Sharpiro. 1997) ได้ทำการศึกษารูปแบบ การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก โดยแบ่งการอบรมเลี้ยงดู ออกเป็น 3 แบบ คือ

แบบที่ 1 แบบใช้อำนาจ คือ บิดามารดาจะตั้งกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่เข้มงวด เพื่จัดการมีความคาดหวังในตัวลูกสูง ส่งผลให้บุตรมีอารมณ์กดดันสูง ไม่ไว้วางใจใคร มองโลกในแง่ร้ายไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้

แบบที่ 2 แบบตามใจ คือ บิดามารดาจะทะนุถนอมจนเกินเหตุ ไม่มีการตั้งกฎระเบียบใดๆ ทั้งสิ้น ไม่มีการดุ หรือลงโทษเมื่อบุตรทำความผิด บิดามารดาจะทุ่มเททุกสิ่งทุกอย่างให้ตามที่ปรารถนา ส่งผลให้เด็กเป็นคนเอาแต่ใจตนเอง มีอารมณ์ก้าวร้าว อารมณ์อ่อนไหว ขาดความมั่นคงทางอารมณ์ รู้จักแต่การรับไม่รู้จักการให้ ทำให้มีปัญหาในการปรับตัว

แบบที่ 3 แบบให้เหตุผลในการเลี้ยงดู คือ พ่อแม่ รู้จักการยืดหยุ่น ไม่เข้มงวดหรือปล่อยเด็กจนเกินไป มีการชี้แจงเหตุผลเมื่อเด็กทำผิด ไม่ควบคุมหรือออกคำสั่ง ให้คำแนะนำเมื่อเด็กมีปัญหา ส่งผลให้บุตรเป็นเด็กที่มีความมั่นคงในอารมณ์ มีความหนักแน่นควบคุมอารมณ์ได้ดี รู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สามารถปรับตัวได้ดี

อัลเมเดีย (Almedia. 1969 : 3836A) ได้ศึกษาความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจและแบบให้ความรักของบิดามารดา ตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนจำนวน 180 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงปานกลางและต่ำ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความรู้สึกต่อการอบรมเลี้ยงดู พบว่า นักเรียนทั้ง 3 กลุ่มรู้สึกว่าบิดามารดารักตน แต่นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงรู้สึกว่าบิดามารดาใช้อำนาจกับเขามากกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำรู้สึกว่าบิดามารดาให้ความรักเขาน้อยกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

บาลด์วิน (Mussen. 1969 : 250-254 ; citing Baldwin n.d : 251) ได้ศึกษาพฤติกรรมของเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบให้ความอบอุ่น และแบบตามใจตัวอย่างประชากร คือ เด็กอนุบาลจำนวน 56 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบประเมินพฤติกรรมของบิดามารดา พบว่าเด็กที่มีบิดามารดาอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สูงกว่าเด็กที่ไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

บัมรินด์ (สารภี ยืนยง. 2541 : 19 ;อ้างอิงจาก Baumrind. 1991.) ได้ศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดู 4 แบบ คือ แบบดูแลเอาใจใส่ แบบใช้อำนาจควบคุม แบบรักตามใจและแบบปล่อยปละละเลย กับพัฒนาการของวัยรุ่น พบว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่จะทำให้วัยรุ่นมีพัฒนาการดีที่สุด คือ เด็กจะมีความมั่นใจในตนเองมากที่สุดมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่สุด และแสดงให้เห็นว่ามีความสามารถทางพุทธิปัญญาดีที่สุด โดยเฉพาะพัฒนาการทางสังคมและบุคลิกภาพ วัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่สามารถปรับตัวตามสถานการณ์ได้ดี ควบคุมตนเองได้ดี มีลักษณะเป็นมิตร และแม้ว่าวัยรุ่นมักมีปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนหลายอย่าง แต่วัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่มีปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนน้อยที่สุด ตรงกันข้ามกับวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจหรือแบบใช้อำนาจควบคุมเด็กก็จะมีอาการวิตกกังวลและมีลักษณะพึ่งพิงสูง ขาดความมั่นใจในตนเอง ตัดสินใจเองไม่ได้ นอกจากนี้ผลของการอบรมเลี้ยงดูทำให้วัยรุ่นมี

พัฒนาการแตกต่างกันในเรื่องความสามารถในการใช้เหตุผลวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่ทำให้เด็กรู้จักคิดพิจารณาเหตุการณ์โดยใช้เหตุผล สามารถประเมินได้ว่าจะตอบสนองต่อสถานการณ์ไหนอย่างไร จึงสามารถปรับตัวและใช้ชีวิตทั้งด้านส่วนตัวและสังคมได้ดี เพราะการอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่เป็นพื้นฐานสอนให้วัยรุ่นเป็นผู้ที่มีลักษณะการใช้เหตุผลในการคิด ในขณะที่เด็กซึ่งขาดลักษณะการใช้เหตุผลในการคิดเนื่องจากได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ นอกจากจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวสูงแล้ว ยังขาดความสามารถในการประเมินสถานการณ์ทำให้ไม่สามารถกำหนดการตอบสนองได้โดยพิจารณาเหตุผล จึงมักมีความวิตกกังวลและรู้สึกผิดเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ขาดโครงสร้างที่มั่นคงทางบุคลิกภาพ ส่วนวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย จะมีปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนมากที่สุด รวมทั้งมีความวิตกกังวลสูงด้วย ทั้งนี้เนื่องจากเด็กขาดที่พึ่งทางด้านจิตใจไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ใด ๆ แม้แต่ในเรื่องสำคัญ จึงกดดันทำให้เด็กกลุ่มนี้มีความวิตกกังวลสูงด้วย

โบรดี (อรุมา พุ่มสวัสดิ์. 2539 : 28 ; อ้างอิงจาก Brody. 1994 : 80) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กและการรับรู้รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ในเด็กเกรด 5 และ เกรด 6 จำนวน 72 คน พบว่าเด็กที่รับรู้ว่ามีบิดามารดาอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าเด็กที่รับรู้ว่ามีบิดามารดาอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัยยังแสดงอีกว่าในเด็กเอเชียจะรับรู้ว่ามีบิดามารดาอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันมากกว่าคนอเมริกันผิวดำและผิวขาวอย่างมีนัยสำคัญ และพบว่าคนอเมริกันผิวขาวจะรับรู้ว่ามีบิดามารดาอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมากกว่าคนอเมริกันผิวดำอย่างมีนัยสำคัญ

ฟินและรอก (อรนุช ฐีรังษ์. 2542 : 44 ; อ้างอิงจาก Finn and Rock. 1996) ได้ศึกษาเด็กอเมริกันผิวดำ และเด็กเชื้อสายอเมริกันผิวดำ และเด็กเชื้อสายอเมริกันกลางพบว่าเด็กที่เรียนสำเร็จและมีผลการเรียนดี มักจะมีพฤติกรรมที่สนิทสนมใกล้ชิดกับบิดามารดาของตน (engagement behaviors) นอกจากนี้เขายังพบว่าเด็กจะมีลักษณะให้ความร่วมมือกับกฎเกณฑ์ที่โรงเรียนตั้งขึ้น มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง ส่วนใหญ่จะอยู่กับบิดามารดาของตนเอง ครอบครัวมีฐานะปานกลาง ค่อนข้างดี บิดามารดามีความคาดหวังในการศึกษาของบุตรค่อนข้างสูง นักวิจัยได้ให้ความสำคัญกับพฤติกรรมการใกล้ชิดสนิทสนมกับลูกของบิดามารดามากกว่า เพราะมีผลโดยตรงต่อการที่เด็กใส่ใจในการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งถ้าพ่อแม่อยากให้ลูกมีนิสัยใฝ่เรียนก็อาจเสริมสร้างให้เกิดขึ้นได้ไม่ยาก

เจอร์ดและชิมิซุ (พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. 2541 : 71-72; อ้างอิงจาก Gjerd and Shimizu. 1995) อ้างถึงทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์ในครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของวัยรุ่น โดยทดสอบวัยรุ่นอายุ 14 ปี เพศชาย 46 คน หญิง 38 คน พร้อมด้วยมารดาและครูของวัยรุ่น ผลการวิจัยพบว่าเด็กหญิงและเด็กชายที่บิดาและมารดาที่มีความคิดเห็นร่วมกันในการอบรมเลี้ยงดูจะมีบุคลิกภาพที่อบอุ่นเข้าใจมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาไม่เจตคติในการอบรมเลี้ยงดูไม่สอดคล้องกันโดยเฉพาะในวัยรุ่นเพศหญิง

ลิโทฟสกี และดุษเตด (อรนุช ฐริสังข์.2542:46 ; อ้างอิงจาก Litovsky and Dusek 1985 : 373-387) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้วิธีการอบรมเลี้ยงดูกับการพัฒนาอัตมโนทัศน์ในเด็กวัยร่นเกรด 7-9 ซึ่งเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของการรับรู้วิธีการอบรมเลี้ยงดูของเด็กวัยร่นกับอัตมโนทัศน์โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัยร่นจำนวน 130 คน ชาย 6 คน หญิง 74 คน ผลจากการวิจัยยืนยันในเรื่องการพัฒนาอัตมโนทัศน์ของวัยร่น มีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูแบบที่พ่อแม่ให้เด็กได้อ่านาจอของตนในการทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่และเปิดโอกาสให้เรียนรู้ความสามารถของตน

แลมเบอรันและคณะ (Lamborn ; et al. 1991 : 1049) ศึกษารูปแบบของความ สามารถและการปรับตัวของวัยร่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ (Authoritative) การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อ่านาจอควบคุม (Authoritarian) การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ (Indulgent) และการอบรมเลี้ยงดูแบบขาดการดูแลเอาใจใส่ (Neglectful) เพื่อศึกษาผลกระทบต่อเด็กวัยร่นทางด้านการพัฒนาการทางจิตใจ (psychological development) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (School achievement) ความเจ็บปวด (internalized distress) และพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (problem behavior) ผลการศึกษาพบว่า วัยร่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ (Authoritative) มีความสามารถทางจิตใจ (psychological competence) สูงที่สุด และมีความผิดปกติทางจิตใจและพฤติกรรม (psychological and behavior dysfunction) ต่ำที่สุด วัยร่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบขาดการดูแลเอาใจใส่ (Neglectful) มีความสามารถทั้งสี่ด้านต่ำสุด วัยร่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อ่านาจอควบคุม (Authoritarian) มีความเคารพเชื่อฟังสูง แต่มีอัตมโนทัศน์ (Self-concepts) ต่ำกว่าวัยร่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่น วัยร่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ (Indulgent) จะมีความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-confidence) สูง แต่ก็มีแนวโน้มที่จะติดยาเสพติดและความประพฤติไม่ดี

โอโลวู (อรนุช ฐริสังข์.2542: 46; อ้างอิงจาก Olowu. 1983: 131-134) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของวิธีการอบรมเลี้ยงดูกับอัตมโนทัศน์ โดยศึกษาในกลุ่มวัยร่นจำนวน 686 คน โดย 3 ใน 4 ของกลุ่มตัวอย่างเป็นวัยร่นชาวอังกฤษ โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่และตอบแบบวัดอัตมโนทัศน์ ซึ่งพบว่าวิธีการอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับอัตมโนทัศน์ของวัยร่น

ยัง (อรชุนมา พุ่มสวัสดิ์. 2539 : 28-29; อ้างอิงจาก Young. 1994 : 169) ศึกษารูปแบบในการอบรมเลี้ยงดูและพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กเป็นการศึกษาระยะยาว ข้อมูลได้จากการสำรวจภายในประเทศที่ต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ของเด็กและรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมและแบบให้ความช่วยเหลือ การเห็นคุณค่าในตนเองและพฤติกรรมที่เป็นปัญหา โดยเริ่มบันทึกข้อมูลในปี ค.ศ. 1976 เมื่อเด็กอายุ 7-12 ปี ค.ศ. 1981 เมื่อเด็กเริ่มเข้าสู่วัยร่นตอนต้น วัยร่นตอนกลางเมื่ออายุระหว่าง 12-16 ปี และ ค.ศ. 1987 เมื่อเข้าสู่วัยร่นตอนปลายหรือวัยผู้ใหญ่ตอนต้นอายุระหว่าง 17-22 ปี ตัวแปรที่จะนำไปวัดคือ การเห็นคุณค่าในตนเองและพฤติกรรมที่แสดงออกทั้งภายในและภายนอกที่เป็นปัญหาจากการวิเคราะห์เบื้องต้นแสดงให้เห็นว่า บิดามารดาที่เลี้ยงดูบุตรแบบให้ความช่วยเหลือจะมีความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองในทางบวก และพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในทางลบ ถึงแม้บิดามารดาที่เลี้ยงดูบุตรแบบควบคุมจะมีผลเพียงเล็กน้อยต่อการเห็นคุณค่า

ในตนเองและพฤติกรรมที่เป็นปัญหา และพบว่ากรอบมเลียงดูแบบเข้มงวดกวดขัน แบบทอดทิ้ง และแบบรักตามใจจะมีสัมพันธ์ทางลบกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ขณะที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ พฤติกรรมที่เป็นปัญหาทั้งภายในและภายนอก

กรีนเบิร์ก ซีเกล และเลท (Greenberg Siegel and Leitch. 1983 : 373-384) ได้ทำการศึกษา เปรียบเทียบอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนกับบิดามารดาที่มีต่อสุขภาพจิตวัยรุ่นในด้านการมองเห็นคุณค่า ในตนเองและความพึงพอใจในชีวิต โดยศึกษาในวัยรุ่นซึ่งกำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ในช่วงอายุ 12-19 ปี คัดเลือกได้เพศชาย 123 คน เพศหญิง 79 คน วัยรุ่นเหล่านี้อาศัยอยู่ใน ครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจและสังคมระดับปานกลาง ผลการวิจัย พบว่า สัมพันธภาพของวัยรุ่นกับ บิดามารดาและกลุ่มเพื่อนมีความสัมพันธ์กับการมองเห็นคุณค่าในตนเองและความพึงพอใจในชีวิต นอกจากนี้ยังพบว่า ความใกล้ชิดกับบิดามารดาสามารถทำนายความพึงพอใจในชีวิตได้มากกว่า ความใกล้ชิดกับเพื่อน แสดงว่าสัมพันธภาพที่ดีกับบิดามารดามีอิทธิพลต่อสุขภาพจิตวัยรุ่นมากกว่า กลุ่มเพื่อน

โจนส์ (Jones.1990 : Abstacet) ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความเครียด รายได้ เชื้อชาติ โครงสร้างของครอบครัวและสัมพันธภาพของพ่อแม่ในกลุ่มหัวก้าวหน้า กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มพ่อแม่หัวก้าวหน้าในเวอร์จิเนีย จำนวน 53 คน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเครียดสูงจะมีสัมพันธ์ภาพในระดับต่ำ ขณะที่พ่อแม่ที่มีรายได้สูงจะมีสัมพันธภาพในระดับสูง

โบว์เกอร์ (Bougers.1993:4082) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ในครอบครัวกับความซึมเศร้าของ วัยรุ่นและปัญหาในด้านอารมณ์ของวัยรุ่น โดยทำการศึกษา 55 ครอบครัว ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีความสำคัญต่อระดับอารมณ์ของวัยรุ่นและมีความสัมพันธ์กับครอบครัว ที่มีลักษณะแยกกันอยู่หรืออยู่ด้วยกันและยังมีผลต่อการปรับตัวของวัยรุ่นในระยะเติบโตต่อไปด้วย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง โดยมีขั้นตอนการดำเนินการศึกษาค้นคว้ายังรายละเอียด ต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง มีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 14 โรงเรียน จำนวน 2,166 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง จำนวน 976 คน ที่ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบสองขั้นตอน (Two-Stage Random Sampling)

ในการประมาณขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95% เมื่อยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ โดยการเทียบตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง สำหรับการศึกษาค่าเฉลี่ยของประชากร (ศิริชัย กาญจนวาสี, ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์ และ ดิเรก ศรีสุขโข. 2544 : 133) ต้องใช้ประชากรอย่างน้อย 976 คนโดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ทำการเลือกตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยมีขนาดโรงเรียนเป็นชั้น (Strata) มีโรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม (Sampling Unit)

จากการแบ่งโรงเรียนเป็น 4 ขนาด ตามเกณฑ์มาตรฐานของกรมสามัญศึกษา แบ่งโรงเรียนออกเป็น 4 ขนาด คือ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก จากการสำรวจพบว่า มีโรงเรียนขนาดใหญ่ 4 โรงเรียน ขนาดกลาง 4 โรงเรียน ขนาดเล็ก

6 โรงเรียน รวม 14 โรงเรียน สุ่มมาจำนวน 1 ใน 2 ด้วยวิธีจับฉลากได้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ ขนาดใหญ่ 2 โรงเรียน ขนาดกลาง 2 โรงเรียน ขนาดเล็ก 3 โรงเรียน รวม 7 โรงเรียน

ขั้นที่ 2 ทำการเลือกตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยมีขนาดโรงเรียนเป็นชั้น (Strata) มีนักเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม (Sampling Unit) ดังตาราง 6

ตาราง 6 จำนวนนักเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้จำแนกตามขนาดของโรงเรียน

ขนาดโรงเรียน	โรงเรียน	จำนวนนักเรียน
โรงเรียนขนาดใหญ่	สตรีอ่างทอง	407
	วิเศษชัยชาญตันติวิทยา	275
โรงเรียนกลาง	ปามอกข์วิทยาภูมิ	113
	สามโก้	91
โรงเรียนเล็ก	วิเศษชัยชาญวิทยาคม	47
	โพธิ์ทองพิทยาคม	25
	ไผ่ม่วงวิทยาคม	17
รวม		976

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วย

ฉบับที่ 1 แบบสอบถามวัดความฉลาดทางอารมณ์ ที่ผู้วิจัยนำมาจากกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2543.) มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่าสี่ระดับ (Rating Scale) จำนวน 52 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .36 ถึง .69 มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.78

ฉบับที่ 2 แบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองโดยยึดตามแนวคิดของ สโตลท์ (Stoltz : 1997.) มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่าห้าระดับ จำนวน 52 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.39 ถึง 0.67 และค่าความเชื่อมั่น 0.96

ฉบับที่ 3 แบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูที่ผู้วิจัยได้ปรับปรุงมาจากเกษร ภูมิดี (2546.) มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่าห้าระดับ มีค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่น ดังนี้

- การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจำนวน 15 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .36 ถึง .61 มีค่าความเชื่อมั่น 0.93

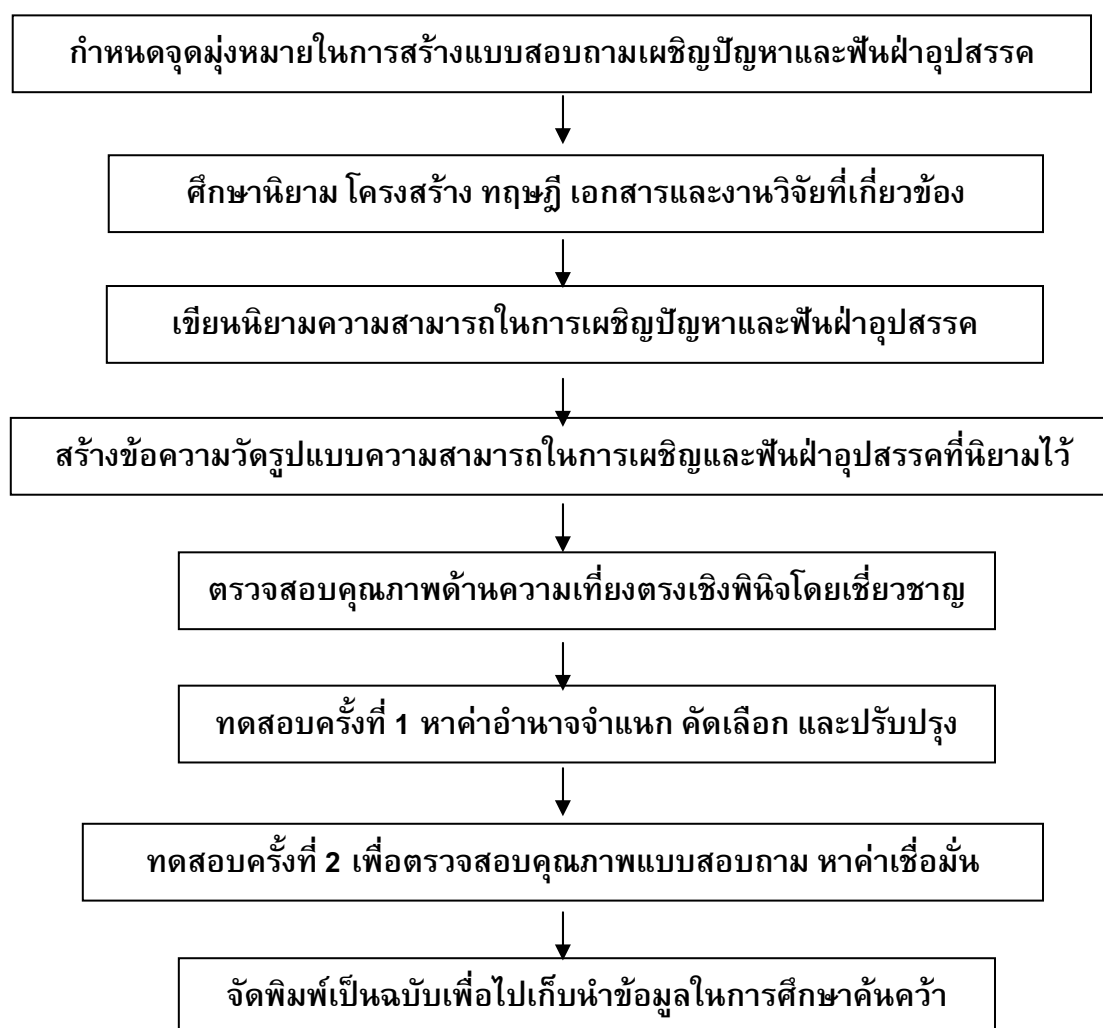
- การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันจำนวน 15 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .33 ถึง .61 ค่าความเชื่อมั่น 0.92

- การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยจำนวน 15 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .37 ถึง .64 ค่าความเชื่อมั่น 0.86

ฉบับที่ 4 แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัวที่ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแบบสอบถามจาก ปรียา บำรุงเสนา(2545) มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่าห้าระดับ จำนวน 30 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.23 ถึง 0.73 มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.90

วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ในการสร้างแบบประเมินความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) มีขั้นตอนการสร้างดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 ลำดับขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

1. แบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

ในการดำเนินการสร้างและหาคุณภาพของแบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (AQ) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

2. ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคตามแนวคิดของสโตรทซ์ (Stoltz.1997)

3. เขียนนิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ผู้วิจัยนำมาเขียนนิยามตามคุณลักษณะที่ต้องการวัดให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์ที่เขียนไว้

4. เขียนข้อคำถามตามนิยามปฏิบัติการที่กำหนดไว้ ให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์ที่เขียนไว้ โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราประเมินค่าห้าระดับ จำนวน 60 ข้อ

5. นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นของแบบสอบถามซึ่งเป็นการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงพิณิจ (Face Validity) เพื่อคัดเลือกและปรับปรุงให้สอดคล้องกับนิยามที่กำหนดไว้โดยคัดเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ .5 ขึ้นไป มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.6 - 1.0 และคัดเลือกไว้ 60 ข้อ

6. นำแบบสอบถามที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกในขั้นตอนที่ 5 ไปทดลองใช้ (Try Out) ครั้งที่ 1 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอ่างทองปัทมโรจน์วิทยาคม จำนวน 100 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก (r_{xy}) คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.2 ขึ้นไป คัดเลือกข้อคำถามไว้จำนวน 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .456 ถึง 0.673

7. ดำเนินการนำแบบสอบถาม ไปทดลองใช้ (Try Out) ครั้งที่ 2 กับนักเรียนโรงเรียนอ่างทองปัทมโรจน์วิทยาคม จำนวน 153 คน ที่ไม่ซ้ำกับกลุ่มทดลองใช้(Try Out) ครั้งที่ 1 และไม่ใช้กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของครอนบัค ผลการวิเคราะห์พบว่าในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.96 ซึ่งค่าความเชื่อมั่นดังกล่าวมีค่าสูงเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้

8. จัดทำแบบสอบถามเป็นรูปเล่ม เพื่อนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลในการวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ฉบับที่ 1 แบบสอบถามวัดความฉลาดทางอารมณ์ ที่ผู้วิจัยนำมาจากกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2543.) มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่าสี่ระดับ

คำชี้แจง พิจารณาข้อความแต่ละข้อ แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียนมากที่สุด

ตัวอย่างแบบสอบถามวัดความฉลาดทางอารมณ์

ข้อที่	ข้อความ	ไม่จริง	จริง บางครั้ง	ค่อนข้าง จริง	จริง มาก
0	เวลาโกรธหรือไม่สบายใจ ข้าพเจ้ารับรู้ได้ว่า เกิดอะไรขึ้นกับข้าพเจ้า(+)				
00	ข้าพเจ้าบอกไม่ได้ว่าอะไรที่ทำให้รู้สึกโกรธ(-).				
000	ข้าพเจ้าสามารถคอยเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ พอใจ(+)				
0000	ข้าพเจ้ามักมีปฏิกิริยาโต้ตอบรุนแรงต่อปัญหา เพียงเล็กน้อย(-)				
00000	เมื่อถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่ชอบ ข้าพเจ้าจะ อธิบายเหตุผลจนผู้อื่นยอมรับได้(+)				

เกณฑ์การให้คะแนน แบ่งเป็นสองลักษณะคือข้อความเชิงบวกและข้อความเชิงลบ

แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ มีเกณฑ์ในการให้คะแนนดังนี้

		ข้อความเชิงบวก	ข้อความเชิงลบ	
ตอบไม่จริง	ให้คะแนน	1	4	คะแนน
ตอบจริงบางครั้ง	ให้คะแนน	2	3	คะแนน
ตอบค่อนข้างจริง	ให้คะแนน	3	2	คะแนน
ตอบจริงมาก	ให้คะแนน	4	1	คะแนน

เกณฑ์การแปลความหมายคะแนน

เกณฑ์การจัดระดับคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิตสำหรับกลุ่มตัวอย่าง อายุ 12 – 17 ปีดังนี้ (กรมสุขภาพจิต. 2543)

คะแนนรวมสูงกว่า 170 คะแนน หมายถึงมีความฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าปกติ

คะแนนรวมตั้งแต่ 140 – 170 คะแนน หมายถึงมีความฉลาดทางอารมณ์ถึงปกติ

คะแนนรวมต่ำกว่า 140 คะแนน หมายถึงมีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำกว่าปกติ

ฉบับที่ 2 แบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองตามแนวคิดของสโตรทซ์ (Stoltz : 1997)

ตัวอย่างแบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

ข้อความ	ความสามารถในการเผชิญปัญหา และฟันฝ่าอุปสรรค				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านความสามารถในการควบคุมอุปสรรค					
0. เมื่อเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน ข้าพเจ้ามีวิธีการแก้ไข สร้างกำลังใจ ให้กับตนเองได้.....					
00. เมื่อข้าพเจ้าถูกครูตำหนิเนื่องจากผลงาน ไม่ดี ข้าพเจ้าสามารถปรับปรุงแก้ไข ผลงานให้ดียิ่งขึ้นได้.....					
ด้านต้นเหตุและความรับผิดชอบ					
0. ภายหลังจากที่ทะเลาะกับเพื่อน ข้าพเจ้า รู้สึกว่ามันผิด ต้องรับผิดชอบในผลที่ เกิดขึ้นทั้งหมด.....					
00. เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับข้าพเจ้าสามารถ บอกได้ว่าเกิดจากสาเหตุใด					

ข้อความ	ความสามารถในการเผชิญปัญหา และฟื้นฟ้อุปสรรค				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านที่แสดงผลกระทบที่จะมาถึง					
0. ข้าพเจ้าเชื่อว่าไม่มีอะไรที่เป็นไปไม่ได้ ถ้ามีความพยายาม.....					
00. เมื่อเกิดปัญหาและอุปสรรคขึ้นในชีวิต ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าสามารถจัดการกับ อุปสรรคและปัญหาเหล่านั้นได้.....					
ด้านที่แสดงถึงความอดทนต่อปัญหา					
0. ถ้าข้าพเจ้าถูกต่อต้านจากเพื่อนในกลุ่ม ข้าพเจ้าจะพยายามทำให้เพื่อนยอมรับ ให้ได้.....					
00. เมื่อพบกับอุปสรรคต่างๆ ข้าพเจ้ามักขอ คำปรึกษาและขอความช่วยเหลือจาก บุคคลอื่นๆ					

เกณฑ์การให้คะแนน

แบบสอบถามความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรค มีเกณฑ์ในการให้คะแนนดังนี้

ตอบน้อยที่สุด	ให้คะแนน	1	คะแนน
ตอบน้อย	ให้คะแนน	2	คะแนน
ตอบปานกลาง	ให้คะแนน	3	คะแนน
ตอบมาก	ให้คะแนน	4	คะแนน
ตอบมากที่สุด	ให้คะแนน	5	คะแนน

เกณฑ์การแปลคะแนนตามเกณฑ์ของสโตร์ทซ์ (Stoltz, 1997)

คะแนนเฉลี่ย 166-200 หมายถึง มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคระดับสูงมาก

คะแนนเฉลี่ย 135-165 หมายถึง มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคระดับค่อนข้างสูง

คะแนนเฉลี่ย 95-134 หมายถึง มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 60-94 หมายถึง มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคระดับค่อนข้างต่ำ

คะแนนเฉลี่ย 0-59 หมายถึง มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคระดับต่ำ

ฉบับที่ 3 แบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดู ผู้วิจัยได้ปรับปรุงและพัฒนามาจากแบบสอบถามของเกษร ภูมิดี (2546.) ลักษณะเป็นแบบมาตราประเมินค่าชนิดห้าระดับ

ตัวอย่างแบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดู

วิธีที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อท่าน	การปฏิบัติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย					
0. เมื่อมีปัญหาในครอบครัวพ่อแม่อนุญาตให้ข้าพเจ้ารับฟังและช่วยแก้ปัญหา					
การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย					
00. เมื่อข้าพเจ้าถามถึงสิ่งต่างๆพ่อแม่มักจะไม่สนใจตอบ					
การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน					
000. เมื่อพ่อแม่ต้องการให้ข้าพเจ้ากระทำสิ่งใดข้าพเจ้าต้องเชื่อฟังโดยปราศจากข้อโต้แย้งใดๆ.....					

เกณฑ์การให้คะแนน

แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู มีเกณฑ์ในการให้คะแนนดังนี้

ตอบน้อยที่สุด	ให้คะแนน	1	คะแนน
ตอบน้อย	ให้คะแนน	2	คะแนน
ตอบปานกลาง	ให้คะแนน	3	คะแนน
ตอบมาก	ให้คะแนน	4	คะแนน
ตอบมากที่สุด	ให้คะแนน	5	คะแนน

เกณฑ์การแปลความหมายคะแนน

วิธีการอบรมเลี้ยงดู ใช้เกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 61 – 75 หมายถึง มีการอบรมเลี้ยงดูในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 46 – 60 หมายถึง มีการอบรมเลี้ยงดูในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 31 – 45 หมายถึง มีการอบรมเลี้ยงดูในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 16 – 30 หมายถึง มีการอบรมเลี้ยงดูแบบนี้ในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 0 – 15 หมายถึง มีการอบรมเลี้ยงดูในระดับน้อยที่สุด

ฉบับที่ 4 แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัว ผู้วิจัยได้ปรับปรุงและพัฒนาจากแบบสอบถามของปรียา บำรุงเสนา (2545) ลักษณะเป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด ห้าระดับ

ตัวอย่างแบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัว

ข้อความ	การปฏิบัติ				
	จริงที่สุด	จริง	จริงบ้าง	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด
0. พฤติกรรมที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองปฏิบัติต่อข้าพเจ้า					
ในครอบครัวของข้าพเจ้าทุกคนเอาใจใส่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (+)					
00. พฤติกรรมที่ข้าพเจ้าปฏิบัติต่อบิดามารดาหรือผู้ปกครอง					
ข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อเมื่อต้องอยู่บ้านร่วมกับสมาชิกในครอบครัว (-).....					

เกณฑ์การให้คะแนน

แบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว มีเกณฑ์ในการให้คะแนนดังนี้

		ข้อความเชิงบวก	ข้อความเชิงลบ	
ตอบจริงน้อยที่สุด	ให้คะแนน	1	5	คะแนน
ตอบจริงน้อย	ให้คะแนน	2	4	คะแนน
ตอบจริงบ้าง	ให้คะแนน	3	3	คะแนน
ตอบจริง	ให้คะแนน	4	2	คะแนน
ตอบจริงที่สุด	ให้คะแนน	5	1	คะแนน

เกณฑ์การแปลความหมายคะแนน

สัมพันธภาพในครอบครัว ใช้เกณฑ์ในการแปลความหมาย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	121 – 150	หมายถึง มีสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับดีมาก
คะแนนเฉลี่ย	91 – 120	หมายถึง มีสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับดี
คะแนนเฉลี่ย	61 – 90	หมายถึง มีสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	31 – 60	หมายถึง มีสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย	0 – 30	หมายถึง มีสัมพันธภาพในครอบครัวอยู่ในระดับน้อยมาก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1. ติดต่อขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อขอความกรุณาในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง
2. ติดต่อโรงเรียนที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ขออนุญาตผู้บริหารโรงเรียนและนัดหมายวันเวลา และสถานที่ในการเก็บข้อมูล
3. จัดเตรียมแบบสอบถามให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่เข้าสอบในแต่ละครั้ง โดยผู้วิจัยเดินทางไปดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองระหว่างวันที่ 1 – 25 กุมภาพันธ์ 2547
4. ชี้แจงให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเข้าใจถึงวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่ได้รับ โดยขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเพื่อให้ได้ผลตรงตามความเป็นจริง
5. นำผลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อทำการวิเคราะห์หาค่าทางสถิติและทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. แบบสอบถามทั้งหมดที่ได้รับคืนมาตรวจความสมบูรณ์
2. กำหนดรหัสสำหรับข้อมูลและตรวจคะแนนแบบสอบถามตามเกณฑ์ที่กำหนด
3. นำข้อมูลไปวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1 หาค่าความเที่ยงตรงเชิงพื้นผิว (Face Validity) ของแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruency : IOC) (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2545 : 95)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน ดัชนีความสอดคล้อง
	$\sum R$	แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

1.2 หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคโดยสูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson Product Moment Correlation) (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2545 : 84)

$$r_{XY} = \frac{N \sum XY - (\sum X)(\sum Y)}{\sqrt{[(N \sum X^2) - (\sum X)^2][(N \sum Y^2) - (\sum Y)^2]}}$$

เมื่อ	r_{xy}	แทน	ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
	X	แทน	คะแนนของข้อคำถาม (Item)
	Y	แทน	คะแนนผลรวมของข้ออื่นๆ ที่เหลือทุกข้อ (Total)

1.3 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2545 : 131)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right]$$

เมื่อ	α	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม
	n	แทน	จำนวนของข้อของแบบสอบถาม
	$\sum S_i^2$	แทน	ผลรวมของความแปรปรวนของคะแนนแบบสอบถามเป็นรายข้อ
	S^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนของแบบสอบถามทั้งฉบับ

1.4 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัด (Standard Error of Measurement)
(บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2545 : 242)

$$SE_M = S_x \sqrt{1 - r_{tt}}$$

เมื่อ	SE_M	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัด
	S_x	แทน	คะแนนความเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบทดสอบ
	r_{tt}	แทน	ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทดสอบ

1.5 สัมประสิทธิ์การกระจาย (Coefficient of Variation ; CV.)(กัลยา วานิชปัญญา. 2544 : 54)

$$CV. = \frac{S.D.}{\bar{X}} \times 100$$

เมื่อ CV. แทน สัมประสิทธิ์การกระจาย
S.D. แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ยของข้อมูล

2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

2.1 ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.2 การวิเคราะห์ถ้อยเชิงพหุคูณแบบตัวแปรตามพหุคูณ(MMR) ในการวิเคราะห์ข้อมูล (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2535 : 24 – 25)

$$\Lambda = \frac{|\hat{\Sigma}|}{|\hat{\Sigma} \ 0|}$$

เมื่อ Σ_0 แทน ตัวประมาณค่าของเมตริกความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วม (Variance – Covariance Matrix) ของความผิดพลาด (Error) ภายใต้สมมติฐานปฏิเสธ

$\hat{\Sigma}$ แทน ตัวประมาณค่าของเมตริกความแปรปรวนและความแปรปรวนร่วม (Variance – Covariance Matrix) ของความผิดพลาด (Error) ภายใต้สมมติฐานแย้ง

2.3 สถิติเอฟของราวี (Rao's F statistics)

$$F = \frac{1 - \Lambda^{1/s}}{\Lambda^{1/s}} \bullet \frac{ms + 1 - qp/2}{qp}$$

เมื่อ s แทน $\sqrt{(p^2 q^2 - 4) / (p^2 + q^2 - 5)}$
m แทน $|ne - (p + 1 - q)/2|$
p แทน จำนวนตัวแปรตาม
q แทน จำนวนตัวแปรอิสระ
ne แทน องศาความเป็นอิสระของค่าผิดพลาด

2.4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย โดยใช้สูตรสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product – Moment Correlation Coefficient) (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. 2545 : 119)

$$r_{XY} = \frac{N \sum XY - (\sum X)(\sum Y)}{\sqrt{[(N \sum X^2) - (\sum X)^2][(N \sum Y^2) - (\sum Y)^2]}}$$

เมื่อ	r_{XY}	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
	$\sum X$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของคะแนน X
	$\sum Y$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของคะแนน Y
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของคะแนน X แต่ละตัวยกกำลังสอง
	$\sum Y^2$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของคะแนน Y แต่ละตัวยกกำลังสอง
	$\sum XY$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของผลคูณระหว่างคะแนน X และ Y คูณกันแต่ละตัว

2.5 ทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยใช้สูตร t-test (Pedhazur. 1982 : 55)

$$t = \frac{r\sqrt{N-2}}{\sqrt{1-r^2}}$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าจากการแจกแจงแบบที
	r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

2.6 หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ โดยใช้สูตร (Pedhazur. 1982 : 56)

$$R_{Y.12...k} = \sqrt{\beta_1 r_{y1} + \beta_2 r_{y2} + \dots + \beta_k r_{yk}}$$

เมื่อ	$R_{Y.12...k}$	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
	$\beta_1, \beta_2, \dots, \beta_k$	แทน	ค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปของคะแนนมาตรฐานของตัวแปรอิสระที่ 1 ถึง k

$r_{y1}, r_{y2}, \dots, r_{yk}$ แทน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ
ตัวที่ 1 ถึง ตัวแปรตัวที่ k
k แทน จำนวนตัวแปรอิสระตามลำดับ

2.7 ทดสอบนัยสำคัญของสหสัมพันธ์พหุคูณ โดยใช้สูตร F-test (Pedhazur. 1982 : 57)

$$F = \frac{R^2/k}{(1-R^2)/(N-k-1)}$$

เมื่อ F แทน ค่าการแจกแจงแบบ F
R แทน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
k แทน จำนวนตัวแปรอิสระ

2.8 ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ (ตัวแปรอิสระ) โดยใช้สูตร

2.8.1 หาค่าน้ำหนักความสำคัญในรูปคะแนนดิบ (Score Weight ; b)

โดยใช้สูตร (Pedhazur. 1982 : 55)

$$b_j = \beta_j \frac{S_y}{S_j}$$

เมื่อ b_j แทน ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรอิสระตัวที่ j ในรูปคะแนนดิบ
 β_j แทน ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรอิสระตัวที่ j ในรูป
คะแนนมาตรฐาน
 S_y แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากตัวแปรตาม
 S_j แทน ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากตัวแปรอิสระตัวที่ j

2.8.2 ทดสอบความมีนัยสำคัญของค่าน้ำหนักความสำคัญ โดยใช้สูตร t-test

(Pedhazur. 1982 : 28)

$$t_j = \frac{b_j}{SE_{b_j}}, \quad df = N-k-1$$

เมื่อ t_j แทน ค่าสถิติที่ใช้เปรียบเทียบกับค่าวิกฤตจากการแจกแจงแบบ t
 b_j แทน ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรอิสระตัวที่ j ในรูปคะแนนดิบ
 SE_{b_j} แทน ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของค่าน้ำหนักความสำคัญ

N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
k แทน จำนวนตัวแปรอิสระ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์และอักษรย่อในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ที่ตรงกัน ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

X_1	แทน	เพศ
X_2	แทน	การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย
X_3	แทน	การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย
X_4	แทน	การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน
X_5	แทน	สัมพันธภาพในครอบครัว
Y_1	แทน	ความฉลาดทางอารมณ์
Y_2	แทน	ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
C.V.	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย
r_{xy}	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation)
t	แทน	ค่าสถิติการแจกแจงแบบที (t – distribution)
F	แทน	ค่าสถิติการแจกแจงแบบเอฟ (F – distribution)
R	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	แทน	กำลังสองของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
Λ	แทน	ค่าวิลค์แลมดา (Wilks's Lambda)
r_{tt}	แทน	ค่าความเชื่อมั่น
SE_M	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัด
β	แทน	ค่าน้ำหนักความสำคัญสัมพัทธ์ของตัวแปรอิสระในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta – Weight)
b	แทน	ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรอิสระในรูปคะแนนดิบ

SE_b	แทน	ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัดของตัวแปรแต่ละด้าน
k	แทน	จำนวนข้อของแบบสอบถาม / แบบทดสอบ
X_k	แทน	คะแนนสูงสุดต่อฉบับของแบบสอบถาม/แบบทดสอบ

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอเป็นลำดับ ดังนี้

1. การศึกษาตัวแปรปัจจัยกับความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
2. ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
3. คำนำนัยสำคัญของตัวแปรปัจจัย กับความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การศึกษาตัวแปรปัจจัยกับความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

การวิเคราะห์ข้อมูลในตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำคะแนนของแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ซึ่งมี 3 วิธี คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (X_2) การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (X_3) การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน (X_4) แบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว (X_5) กับแบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ (Y_1) ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (Y_2) มาวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าความเชื่อมั่น (r_H) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SE_M) ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 7

ตาราง 7 ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรปัจจัย กับความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการ
เผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

ตัวแปร	k	X_k	$\bar{X}$	S.D	r_{tt}	C.V.	SE _M	แปล ความหมาย
เพศ (X_1)	-	-	.50 ^{Pr}	-	-	-	-	-
วิธีการอบรมเลี้ยงดู								
-แบบประชาธิปไตย (X_2)	15	75	39.69	12.37	.93	31.17	3.27	ปานกลาง
-แบบปล่อยปละละเลย (X_3)	15	75	52.66	10.11	.92	19.20	2.86	มาก
-แบบเข้มงวดกวดขัน (X_4)	15	75	45.21	9.98	.86	22.07	3.73	มาก
สัมพันธภาพในครอบครัว (X_5)	30	150	97.24	15.93	.90	16.38	5.04	ดี
ความฉลาดทางอารมณ์ (Y_1)	52	208	143.95	14.68	.78	10.19	6.89	ปกติ
ความสามารถในการเผชิญปัญหา								
และฟันฝ่าอุปสรรค (Y_2)	40	200	154.20	22.00	.96	14.27	.44	ค่อนข้างสูง

Pr = สัดส่วนนักเรียนชายต่อจำนวนคนทั้งหมด

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 7 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนักเรียนชายคิดเป็นสัดส่วนเท่ากับ .5 ต่อจำนวนคนทั้งหมดแบบสอบถามวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ทั้ง 3 แบบ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 39.69 ถึง 52.66 คะแนน โดยการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 52.66$) รองลงมา คือ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 45.21$) และวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 39.69$) ตามลำดับ และมีค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบสอบถามวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง มีค่าอยู่ระหว่าง 9.98 ถึง 12.37 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามวิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาหรือผู้ปกครองว่ามีค่าระหว่าง .86 ถึง .93 โดยแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีค่าความเชื่อมั่นมากที่สุด(.93) รองลงมาคือ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน (.92) และวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (.86) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายอยู่ระหว่าง 19.20 ถึง 31.17 ซึ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายสูงที่สุด(31.17) รองลงมา คือ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน (22.07) และวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (19.20) เมื่อพิจารณามีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในอยู่ระหว่าง 2.86 ถึง 3.73 คะแนน ซึ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานสูงที่สุด (3.73) รองลงมา วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (3.27) และวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (2.86)

แบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 97.24 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 15.93 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .90 ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย 16.38 และมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัดเท่ากับ 5.04 คะแนน

แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 64.18 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 15.93 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .90 ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย 10.19 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัดเท่ากับ 6.89 คะแนน

แบบสอบถามความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 154.20 คะแนน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 22.00 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .96 ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย 14.27 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัดเท่ากับ .44 คะแนน

2. ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

2.1 การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

การวิเคราะห์ตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำคะแนนของตัวแปรเพศ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และสัมพันธภาพในครอบครัวกับความฉลาดทางอารมณ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค มาวิเคราะห์หาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัย ระหว่างตัวแปรตามและระหว่างตัวแปรปัจจัยกับตัวแปรตาม ดังแสดงในตาราง 8

ตาราง 8 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	Y ₁	Y ₂
X ₁	1	.112**	-.222**	-.120**	-.015	.034	.154**
X ₂		1	.229**	.119**	.341**	.265**	.481**
X ₃			1	.535**	.246**	.118**	-.185**
X ₄				1	.469**	.176**	.081*
X ₅					1	.268**	.281**
Y ₁						1	.481**
Y ₂							1

** P ≤ .01 และ * P ≤ .05

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 8 พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ภายใน ระหว่างตัวแปรปัจจัย มีค่าตั้งแต่ -.222 ถึง .535 ซึ่งสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้นเพศกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ($r_{x1x3} = -.222$) และเพศกับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน ($r_{x1x4} = -.120$) มีความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเพศกับสัมพันธภาพในครอบครัว ($r_{x1x5} = -.015$) มีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีความนัยสำคัญทางสถิติ

ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ($r_{y1y2} = .481$) มีค่าเท่ากับ .481 ซึ่งสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยกับตัวแปรตามมีค่าอยู่ระหว่าง -.185 ถึง .481 โดยที่ตัวแปรปัจจัยกับความฉลาดทางอารมณ์สัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้นตัวแปรเพศกับความฉลาดทางอารมณ์ ($r_{x1y1} = .034$) มีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีความนัยสำคัญทางสถิติ และตัวแปรปัจจัยกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้น วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ($r_{x3y2} = -.185$) สัมพันธ์กันทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ($r_{x4y2} = .081$) สัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

การวิเคราะห์ตอนนี้ เป็นการวิเคราะห์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่าง ตัวแปรปัจจัยกับตัวแปรตาม เนื่องจากความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคมีความสัมพันธ์กัน ($r_{y1y2} = .481$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้วิจัยจึงใช้การวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณแบบตัวแปรตามหลายตัว (Multivariate Multiple Regression: MMR) ด้วยการวิเคราะห์ค่าวิลค์ แลมดา (Wilks's Lambda) พิลไลส์ (Pillais) และโฮเทลลิง (Hotellings) ทดสอบนัยสำคัญทางสถิติด้วย F – Test แล้วทำการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณแบบตัวแปรตามเอกนัย (Univariate Multiple Regression) ของตัวแปรปัจจัยกับตัวแปรตามทีละตัวคือความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (MR) และทดสอบนัยสำคัญทางสถิติด้วย F – Test ดังแสดงในตาราง 9

ตาราง 9 ค่าการทดสอบนัยสำคัญของสหสัมพันธ์พหุคูณที่วิเคราะห์แบบตัวแปรพหุนามและตัวแปรเอกนาม

การทดสอบนัยสำคัญของสหสัมพันธ์พหุคูณที่วิเคราะห์แบบตัวแปรพหุนาม						
multivariate Tests of Significance (S = 2, M = 1, N = 483)						
ตัวสถิติ	ค่า	Approx F	df _{hy}	df _{err}	Sig	
Pillais	.338	39.516**	10	1940	.000	
Hotellings	.447	43.327**	10	1936	.000	
Wilk's Lambda (Λ)	.679	41.415**	10	1938	.000	
การทดสอบนัยสำคัญของสหสัมพันธ์พหุคูณที่วิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนาม						
ตัวแปรตาม	R	R ²	R ² _{adj}	SS	SE	F
ความฉลาดทางอารมณ์ (Y ₁)	.351	0.123	.118	72.762	63.871	27.195**
ความสามารถในการเผชิญ						
ปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค (Y ₂)	.522	0.272	.268	264.778	192.721	72.535**

** $P \leq .01$ และ * $P \leq .05$

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 9 พบว่า การวิเคราะห์แบบตัวแปรพหุนามมีค่าวิลค์ แลมดา (Λ) เท่ากับ .679 (Approx F = 41.415) แสดงว่าตัวแปรปัจจัยทั้งห้าตัวกับตัวแปรตามสองตัวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การวิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนามค่าสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างกลุ่มตัวแปรเพศ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และสัมพันธภาพในครอบครัว กับความฉลาดทางอารมณ์มีค่า .351 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 27.195^{**}, P \leq .01$) มีค่าความแปรผันร่วมกัน 12.30 % และค่าสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างกลุ่มตัวแปรเพศ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน สัมพันธภาพในครอบครัวกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคมีค่า .522 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 72.535^{**}, P \leq .01$) มีค่าความแปรผันร่วมกัน 27.20 %

3. คำนำน้หนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัย

การวิเคราะห์ตอนนี้ ผู้วิจัยนำตัวแปรปัจจัย ได้แก่ ตัวแปรเพศ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันสัมพันธภาพในครอบครัว มาวิเคราะห์ค่าน้ำหนักความสำคัญและทดสอบนัยสำคัญทางสถิติด้วยค่า t- test และนำค่าน้ำหนักความสำคัญสัมพัทธ์ มาแปลงเป็นค่าน้ำหนักสมทบสัมพัทธ์(β %) หรือ ค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผล ดังแสดงในตาราง 10 และ 11 ตามลำดับ

ตาราง 10 คำนำน้หนักความสำคัญสัมพัทธ์ สหสัมพันธ์พหุคูณของตัวแปรปัจจัยกับความ
ฉลาดทางอารมณ์

ตัวแปร	β	β %	ลำดับที่	b	SE _b	t
X ₁	.022	8.83	4	.041	.017	1.321
X ₂	.100	40.16	1	.242	.014	7.013**
X ₃	.050	20.08	3	.142	.014	3.665**
X ₄	.003	1.20	5	.007	.016	.188
X ₅	.074	29.71	2	.147	.018	4.065**
R = .351		R ² = .123	R _{adj} = .118		F = 27.195**	

** $P \leq .01$ และ * $P \leq .05$

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 10 พบว่า คำนำน้หนักความสำคัญสัมพัทธ์ของตัวแปรที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (X₂) (β = .100) สัมพันธภาพในครอบครัว (X₅) (β = .074) วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (X₃) (β = .050) ตามลำดับ โดยมีเปอร์เซ็นต์ส่งผล เท่ากับ 40.16% ,29.71 % ,20.08% ตามลำดับ ส่วนตัวแปรเพศ (X₁) (β = .022) และวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน (X₄) (β = .003) ไม่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์

ตาราง 11 คำนวณน้ำหนักความสำคัญสัมพัทธ์สหสัมพันธ์พหุคูณของตัวแปรปัจจัยกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรค

ตัวแปร	β	$\beta \%$	ลำดับที่	b	SE _b	t
X ₁	.091	13.32	4	.088	.029	31.25*
X ₂	.297	43.48	1	.375	.025	11.96**
X ₃	-.097	-14.20	3	-.145	.024	-4.109**
X ₄	.037	5.42	5	11.955	.028	1.257
X ₅	.161	23.57	2	1.257	.032	5.10**
R = .522		R ² = .272	R _{adj} = .268		F = 72.535**	

** P ≤ .01 และ * P ≤ .05

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 11 พบว่า คำนวณน้ำหนักความสำคัญสัมพัทธ์ ที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรคในทางบวกและทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (X₂) (β = .297) สัมพันธภาพในครอบครัว (X₅) (β = .161) และวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (X₃) (β = -.097) มีค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผล เท่ากับ 43.48% , 23.57% และ -14.20% ตามลำดับ ส่วนตัวแปรเพศ (X₁) (β = .091) ส่งผลในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน (X₄) (β = .037) ไม่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรค

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของกลุ่มโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาฟันฝ่าอุปสรรคของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดอ่างทอง โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาตัวแปรปัจจัยกับความฉลาดทางอารมณ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความฉลาดทางอารมณ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
 - 2.1 ศึกษาความสัมพันธ์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรพหุนาม
 - 2.2 ศึกษาความสัมพันธ์การถดถอยพหุคูณแบบตัวแปรเอกนาม
3. เพื่อศึกษาคำนำหน้ของความสำคัญของตัวแปรปัจจัย
 - 3.1 ศึกษาคำนำหน้ความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์
 - 3.2 ศึกษาคำนำหน้ความสำคัญของตัวแปรปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. ตัวแปรปัจจัยบางประการ ได้แก่ เพศ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และสัมพันธภาพในครอบครัวกับตัวแปรตามสองตัว ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ที่วิเคราะห์แบบตัวแปรพหุนามมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. ตัวแปรปัจจัยบางประการกับความฉลาดทางอารมณ์ ที่วิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนามมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. ตัวแปรปัจจัยบางประการกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ที่วิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนามมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. ตัวแปรปัจจัยอย่างน้อยหนึ่งตัวที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. ตัวแปรปัจจัยอย่างน้อยหนึ่งตัวที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอ่างทอง มีจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 14 โรงเรียน และมีนักเรียนจำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 2,166 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดอ่างทอง ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสองขั้นตอน (Two-Stage Random Sampling) จำนวนนักเรียนทั้งหมด 976 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วย

ฉบับที่ 1 แบบสอบถามวัดความฉลาดทางอารมณ์ ที่ผู้วิจัยนำมาจากกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2543.) มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ชนิดสี่ระดับ จำนวน 52 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .36 ถึง .69 มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.78

ฉบับที่ 2 แบบสอบถามวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟื้นฟ้อุปสรรคที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองโดยยึดตามแนวคิดของ สโตรทซ์ (Stoltz : 1997.) มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ชนิดห้าระดับ จำนวน 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.47 ถึง 0.67 และค่าความเชื่อมั่น 0.96

ฉบับที่ 3 แบบสอบถามวัดการอบรมเลี้ยงดูที่ผู้วิจัยได้ปรับปรุงมาจากเกษร ภูมิดี (2546) มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ชนิดห้าระดับ มีค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่น ดังนี้

- แบบประชาธิปไตย มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ห้าระดับ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .36 ถึง .61 มีค่าความเชื่อมั่น 0.93
- แบบปล่อยปละละเลย มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ห้าระดับ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .37 ถึง .64 มีความเชื่อมั่น 0.86
- แบบเข้มงวดกวดขัน มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ห้าระดับ มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .33 ถึง .61 มีค่าความเชื่อมั่น 0.92

ฉบับที่ 4 แบบสอบถามวัดสัมพันธภาพในครอบครัวที่ผู้วิจัยได้ปรับปรุงมาจาก ปรียา บำรุงเสนา (2545) มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) ชนิดห้าระดับ จำนวน 16 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.23 ถึง 0.73 มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.90

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1. ติดต่อขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อขอความกรุณาในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง
2. ติดต่อโรงเรียนที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ขออนุญาตผู้บริหารโรงเรียนและนัดหมายวันเวลา และสถานที่ในการเก็บข้อมูล
3. จัดเตรียมแบบสอบถามให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่เข้าสอบในแต่ละครั้ง โดยผู้วิจัยเดินทางไปดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ในวันที่ 1-27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547
4. ชี้แจงให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเข้าใจถึงวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่ได้รับ โดยขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเพื่อให้ได้ผลตรงตามความเป็นจริง
5. นำผลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อทำการวิเคราะห์หาค่าทางสถิติและทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอเป็นลำดับ ดังนี้

1. การศึกษาตัวแปรปัจจัยกับความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
2. ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยกับความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค
3. ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรปัจจัย กับความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. ค่าสถิติพื้นฐานของการศึกษาตัวแปรปัจจัยกับความฉลาดทางอารมณ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค พบว่าแบบสอบถามวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย, สัมพันธภาพในครอบครัวและความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 39.69 – 97.24

แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 143.95 และ 154.20 ตามลำดับ

2. การวิเคราะห์แบบตัวแปรพหุนามมีค่าวิลค์ แลมาดา(Λ) เท่ากับ .679 (Approx $F = 41.415$) แสดงว่าตัวแปรปัจจัยทั้งห้าตัวกับตัวแปรตามสองตัวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การวิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนามค่าสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างกลุ่มตัวแปรเพศ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และสัมพันธภาพในครอบครัว กับความฉลาดทางอารมณ์มีค่า .351 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

($F = 27.195^{**}$, $P \leq .01$) มีค่าความแปรผันร่วมกัน 12.30 % และค่าสหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างกลุ่มตัวแปรเพศ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน สัมพันธภาพในครอบครัวกับความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคมีค่า .522 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 72.535^{**}$, $P \leq .01$) มีค่าความแปรผันร่วมกัน 27.20 %

3. คำนำนัยสำคัญของสัมพัทธ์ของตัวแปรที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (X_2) ($\beta = .100$) สัมพันธภาพในครอบครัว (X_5) ($\beta = .074$) วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (X_3) ($\beta = .050$) ตามลำดับ โดยมีเปอร์เซ็นต์ส่งผล เท่ากับ 40.16% ,29.71 % ,20.08%ตามลำดับ ส่วนตัวแปรเพศ (X_1) ($\beta = .022$) และวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน (X_4) ($\beta = .003$) ไม่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์

คำนำนัยสำคัญของสัมพัทธ์ ที่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคในทางบวกและทางลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (X_2) ($\beta = .297$) สัมพันธภาพในครอบครัว(X_5) ($\beta = .161$) และวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (X_3) ($\beta = .097$) มีค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผล เท่ากับ 43.48% , 23.57% และ -14.20% ตามลำดับ ส่วนตัวแปรเพศ(X_1) ($\beta = .091$) ส่งผลในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนตัวแปรวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน (X_4) ($\beta = .037$) ไม่ส่งผลต่อความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้อภิปรายได้ดังนี้

1. จากการวิเคราะห์แบบตัวแปรเอกนาม พบว่า กลุ่มตัวแปรเพศ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และสัมพันธภาพในครอบครัว กับ ความฉลาดทางอารมณ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ค่าที่ได้ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากเกิดปัญหา Co linearity ภายในตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันสูง

2. จากการวิเคราะห์แบบตัวแปรพหุนาม พบว่า กลุ่มตัวแปรเพศ กลุ่มตัวแปรวิธีการอบรมเลี้ยงดู และสัมพันธภาพในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสามารถอภิปรายตามลำดับได้ดังนี้

ความฉลาดทางอารมณ์กับการอบรมเลี้ยงดู

จากผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวแปรวิธีการอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ ทั้งนี้เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูเป็นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็ก ซึ่งเป็นจุดกำเนิดในการสร้างพื้นฐานของอารมณ์มนุษย์ทั่วไป (ลลิตา ภูบำรุง. 2544 : 12 – 13) ซึ่งจากการศึกษาคำนำหนักรความสำคัญสัมพัทธ์ พบว่า รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ทั้งนี้เพราะการอบรมเลี้ยงดูทั้ง 2 วิธีสนับสนุนให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก กล้ามีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถพึ่งตนเองได้ มีอิสระในการตัดสินใจในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เมื่อพิจารณาค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผล พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีค่าเปอร์เซ็นต์ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ในอันดับแรก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโปรดี (อรชума พิมสวัสดิ์. 2539 : 28: 80 ; อ้างอิงจาก Brody . 1994) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กและการรับรู้รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาในเด็กเกรด 5 และเกรด 6 จำนวน 72คน พบว่าเด็กที่รับรู้ว่ามีบิดามารดาเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าเด็กที่รับรู้ว่ามีบิดามารดาเลี้ยงดูแบบรักตามใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01และสอดคล้องกับการศึกษาของแลมเบอรน์และเม้าส์ (Lamborn and Mounts. 1991 : 1049) ที่พบว่า วัยรุ่นที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ มีความสามารถทางจิตใจสูงที่สุดและมีความผิดปกติทางจิตใจและพฤติกรรมต่ำที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะทำให้เด็กมีความมั่นคงในอารมณ์ มีเหตุผล มีความมั่นใจในตนเอง สามารถปรับตัวได้ดีกว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่น (สมาน กำเนิด. 2520) เพราะการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ให้ความรักและใช้เหตุผล รู้จักความพอดี ยึดหยุ่น ไม่เข้มงวดและปล่อยปละละเลย จนเด็กรู้สึกถูกทอดทิ้ง ซึ่งช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม (จันทนา นาคบงกช. 2542 : 152 – 163) และสอดคล้องกับอัจฉรา สุขารมณ (2544 : 9 – 15) ที่กล่าวว่า คนที่มีความฉลาดทางอารมณ์ คือ คนที่สามารถปรับตัวได้ดี เข้ากับสังคมและอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติสุข เข้าใจอารมณ์และปัญหาสังคม

ความฉลาดทางอารมณ์กับสัมพันธภาพในครอบครัว

จากผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวแปรสัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของกุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ (2526.บทคัดย่อ) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ภาพในครอบครัวกับการปรับตัว พบว่า สัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัว และสอดคล้องกับงานวิจัยของออร์ (Orr. 1979.) ที่พบว่า เด็กวัยรุ่นที่มีการปรับตัวในด้านมโนภาพแห่งตนและความมั่นคงในอารมณ์ดี เมื่อมีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดีด้วย

ทั้งนี้เนื่องจากครอบครัวเป็นหน่วยสังคมที่เล็กที่สุด มีปฏิสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ มีความผูกพันกันทางสายโลหิต มีความรู้สึก มีความเกี่ยวข้องและมีความรับผิดชอบต่อกัน ดังนั้น บรรยากาศของครอบครัวที่มีความผูกพันรักใคร่ในครอบครัว ย่อมเป็นรากฐานแห่งความสุขในชีวิตให้แก่เด็ก หากครอบครัวแตกแยกหรือขาดความรักใคร่ผูกพันต่อกัน เด็กก็จะได้รับผลกระทบไปด้วย (ฝน แสงสิงห์แก้ว. 2525 : 58) สัมพันธภาพในครอบครัวจึงเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งในการหล่อหลอมและช่วยเสริมสร้างให้เด็กสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

ความสามารถในการแก้ปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคกับเพศ

จากผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวแปรเพศมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการแก้ปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของดเว็ค (Dweck. 1998 : 58) ที่พบว่า รูปแบบการตอบสนองต่อปัญหาและอุปสรรคของคนเราถูกสร้างขึ้นในวัยเด็ก โดยได้รับอิทธิพลจากผู้ปกครอง ครู เพื่อน และบุคคลสำคัญคนอื่น โดยเพศชายจะเรียนรู้ว่าความล้มเหลวของพวกเขาจากการขาดความสามารถ ส่วนเพศหญิงจะเรียนรู้ว่าสาเหตุของความล้มเหลวมาจากการขาดแรงจูงใจ หากพิจารณาเป็นรายบุคคลแล้ว พบว่า ไม่มีเพศใดเหนือกว่าใครในเรื่องความสามารถในการแก้ปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ทั้งนี้เนื่องจากวัยรุ่นชายและหญิงต้องทำหน้าที่ตามบทบาทที่ได้รับเหมือนกัน ได้รับการฝึกฝนเรียนรู้และได้ผ่านประสบการณ์ไม่แตกต่างกัน

ความสามารถในการแก้ปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคกับการอบรมเลี้ยงดู

จากผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการแก้ปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ทั้งนี้เนื่องจาก มนุษย์ทุกคนเกิดมามีทั้งข้อดีและข้อบกพร่องในตัวเองที่ทำให้มีความสุขหรือความทุกข์ ประสบความสำเร็จมากขึ้นหรือน้อยลงขึ้นอยู่กับ พันธุกรรม การอบรมเลี้ยงดูและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูแต่วัยเด็กเป็นปัจจัยที่หล่อหลอมพฤติกรรม ทัศนคติ และการปรับตัวที่ดี เชื่อกันว่ามีบทบาทต่อมนุษย์ในการที่จะสามารถเอาชนะอุปสรรคได้มากขึ้น (วิทยา นาควัชระ. 2544 : 92 - 93) ซึ่งจากการศึกษาคำนวณน้ำหนักความสำคัญสัมพัทธ์ พบว่า รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งผลทางบวกต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยส่งผลในทางลบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเกษร ภูมิดี (2546 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสามารถในการแก้ปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย บิดามารดาจะร่วมกันรับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูบุตร และภาระอื่นๆ ในครอบครัว การตัดสินใจใดๆ ในครอบครัวเกิดจากการตกลงขอเห็นชอบของสมาชิกทุกคน บุตรมีโอกาใช้ความสามารถอย่างเต็มที่และรับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆ มีโอกาสหัดคิด ริเริ่มและตัดสินใจจากเรื่องเล็กไปหาเรื่องใหญ่ และจะสร้างเป็นนิสัยรู้จักคิดริเริ่ม กล้าแสดงความคิดเห็น มีความเชื่อมั่นในตนเอง พึ่งพาตนเองได้ สามารถแก้ปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคได้ด้วยตนเอง ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย แม้ว่าจะสนับสนุนให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก กล้ามี

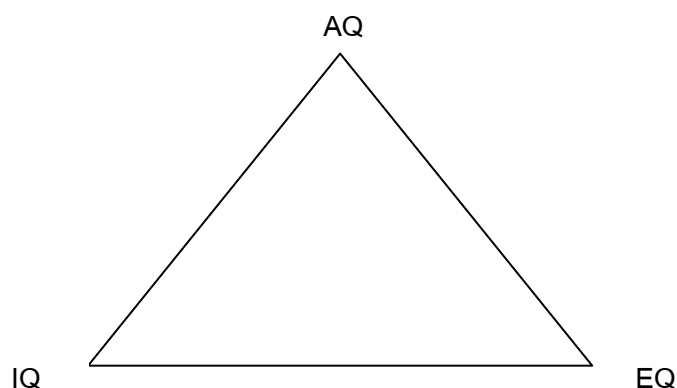
ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถพึ่งตนเองได้ มีอิสระในการกระทำในสิ่งต่างๆ แต่บิดามารดามักจะใช้ อารมณ์กับบุตรมากกว่าเหตุผล บุตรจะรู้สึกขาดความรัก มองโลกในแง่ร้าย ไม่ไว้วางใจผู้อื่น ไม่เชื่อ ความยุติธรรม และไม่มีโอกาสในหารฝึกฝนให้มีคุณธรรมความดีต่างๆ ขาดความเป็นระเบียบวินัย ขาดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ไม่มีความขยันขันแข็ง ไม่สามารถแก้ปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคได้ด้วย ตนเองได้หรือแก้ปัญหาโดยขาดการไตร่ตรอง ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูดังกล่าวอาจทำให้บุตรประสบ ความสำเร็จในระดับต่ำหรือประสบความสำเร็จในชีวิตได้อย่างยากลำบาก

ความสามารถในการแก้ปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคกับสัมพันธภาพในครอบครัว

จากผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวแปรสัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับ ความสามารถในการแก้ปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ทั้งนี้เนื่องจากการที่พ่อแม่ให้ความรักความอบอุ่น แก่ลูกในปริมาณที่พอเหมาะ ในเวลาที่เหมาะสม มีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดี มีการปฏิบัติต่อกัน ด้วยความรัก จะทำให้บุตรเกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเอง มีพัฒนาการไปในทิศทางที่เหมาะสม ตามวัย มีการปรับตัวเข้ากับสังคมและดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างสงบสุข สามารถเผชิญปัญหาและ อุปสรรคได้อย่างเด็ดเดี่ยวและมั่นคง

ความสามารถในการแก้ปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคกับความฉลาดทางอารมณ์

จากการศึกษาพบว่าความสามารถในการแก้ปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคมีความสัมพันธ์กับ ความฉลาดทางอารมณ์ สอดคล้องกับแนวคิดของเมเยอร์และซาโลเวอร์ (Mayer & Salovey. 1990.), บาร์ออน (Bar – On. 1992.), โกลแมน (Goleman. 1995.), และคูเปอร์และซาวาฟ (Cooper & Sawaf. 1997.) อย่างไรก็ตามไม่ใช่ทุกคนที่จะสามารถใช้ประโยชน์จากเชาว์อารมณ์ของตนได้เต็มที่ เพราะบางคนล้มเลิกความตั้งใจและยุติการกระทำต่างๆ ที่มีศักยภาพและทักษะมากพอ นั้นเป็นเพราะ เขาขาดความเพียรพยายามที่จะฟันฝ่าและต่อสู้กับอุปสรรค ดังนั้น เชาว์ปัญญาและเชาว์อารมณ์จึง ยังไม่สามารถนำมาทำนายนายความสำเร็จได้ ซึ่งสอดคล้องกับอารี พันธมณี (2546 : 102) ที่กล่าวว่า บุคคลที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยองค์ประกอบแห่งความดีหลายประการ เริ่มตั้งแต่มีสติปัญญาดี มีอารมณ์ดี มีสังคมดี และประการที่สำคัญ คือ ต้องสามารถเอาชนะปัญหาและอุปสรรค หรือ มี AQ นั้นเอง ดังที่สตอลท์ (Stoltz. 1997 : 12) ได้เสนอแนวความคิดว่า ความสำเร็จนั้นต้องมาจาก องค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ AQ, IQ และ EQ

แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง AQ, IQ และ EQ ซึ่งเป็นตัวพยากรณ์ความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาครั้งนี้มีข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์

1.1 ผลการวิจัยพบว่าค่าน้ำหนักความสำคัญสัมพัทธ์ของตัวแปรที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ($\beta = .100$) และ ($\beta = .297$) ตามลำดับ จากผลการวิจัยดังนั้นพ่อแม่และผู้ปกครอง ควรใช้วิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยแก่เด็กที่อยู่ในปกครอง ทั้งนี้เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคมเป็นไปตามวัย มีความฉลาดทางอารมณ์ สามารถเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคได้ด้วยความมั่นใจ

1.2 ผลการวิจัยพบว่าค่าน้ำหนักความสำคัญสัมพัทธ์ของตัวแปรที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ สัมพันธภาพในครอบครัว ($\beta = .074$) และ ($\beta = .161$) ดังนั้นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว เป็นพื้นฐานของความสุขในชีวิตของเด็ก การให้ความรักความอบอุ่น ส่งผลให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิดกล้าแสดงออก ช่วยให้การเสริมสร้างพัฒนาการทางอารมณ์เป็นไปในทางบวก นำไปสู่ความฉลาดทางอารมณ์และสามารถเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคในระดับอุดมศึกษา และบุคคลที่ประกอบอาชีพต่างๆ เช่น แพทย์ วิศวกร ครูอาจารย์ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของบุคคล ซึ่งจะช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในชีวิตมากขึ้น

2.2 เนื่องจากตัวแปรปัจจัยที่ศึกษาสามารถทำนายความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคได้เพียงร้อยละ 12.30 และ 27.20 ตามลำดับ ดังนั้นควรศึกษาความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคกับตัวแปรปัจจัยอื่นเช่น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความสามารถในการจัดการกับตนเอง ฯลฯ เพื่อให้เกิดความหลากหลายของข้อมูล และนำมาเป็นตัวพยากรณ์ความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรคของบุคคล

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลลา แสงสีทอง. (2526). *สภาวะการณ์ของคนชราในครอบครัวไทย: กรณีศึกษากลุ่มคนชราในสถานสงเคราะห์บ้านบางแค*. กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2543). *อิคิว: ความฉลาดทางอารมณ์*. นนทบุรี : สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต.
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2543). *คู่มือความฉลาดทางอารมณ์*. นนทบุรี : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ก่อ สวัสดิพานิชย์. (2519). *ความสัมพันธ์ในครอบครัว*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- กิตติศักดิ์ เชื้ออาษา. (2533). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมบางประการกับวุฒิภาวะทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. ปรินญานิพนธ์. กศ.ม.(การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กุลวรรณ วิทยาวงศ์รุจิ. (2526). *ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เกษร ภูมิดี. (2546). *การศึกษาความสามารถในการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรค(AQ.) ของนักเรียนที่มีบุคลิกภาพและรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- จตุพร เพ็งชัย. (2534). *สุขภาพจิต*. มหาสารคาม : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จรรยา ทองถาวร. (2533). *มนุษย์สัมพันธ์*. กรุงเทพฯ : อักษราพัฒนา.
- จอม ชุ่มช่วย. (2540, กรกฎาคม). “ความฉลาดทางอารมณ์” ; *วิชาการ*. 4(9) : 13 – 16
- จันทรา ปัทมินทรและอมรกุล อินโชนนท์. (2537, กุมภาพันธ์). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อครอบครัว*. ; *จุลสารศูนย์สุขวิทยาจิต*. 2(2) : 9-18
- ฉวี เบาทรง. (2538). *การส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดากับทารก จังหวัดเชียงใหม่*; คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฉัตรฤดี สุปลั่ง. (2543). *ผลของบุคลิกภาพและเชาวน์อารมณ์ที่มีต่อคุณภาพการให้บริการตามการรับรู้ของหัวหน้างาน ของพนักงานส่วนหน้าของโรงแรมชั้น 1 ในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์.ศศ.ม.(จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์กร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

- ฉันทนา ภาคบงกช. (2544). รวมบทความทางวิชาการเรื่องอีคิว(เล่ม2):จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ.
กรุงเทพฯ : DESKTOP.
- ชนนาค สืบศรี. (2533). การเปรียบเทียบความสามารถในกระบวนการคิดแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์
ของนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน. วิทยานิพนธ์. ค.ม. (การมัธยมศึกษา).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- ชวนจิตร ฐระทอง. (2544). เซาว์ปัญญา เซาว์อารมณ์ และความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่า
อุปสรรคที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของหัวหน้าแผนกขายในธุรกิจสรรพสินค้าในเขต
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร
- ชัยพร วิชชาวุธ. (2543) “กระแทะเปลือก EQ, IQ, AQ, MQ และปัจจัยนำสู่ความสำเร็จในชีวิตและ
การทำงาน” เอกสารประกอบการอบรมเชิงอภิปราย ของสมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศไทย
ประจำปี 2523 , 14 – 15 กันยายน 2543
- ชูศรี หลักเพชร. (2517). ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความเชื่อมั่นในตนเองและ
คุณธรรมแห่งพลเมืองดี. ปรินญาณินพนธ์. กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ญาดา หลาวเพชร. (2544). บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์
ของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณินพนธ์. กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ดุขฎิ โยเหลา. (2535). รายงานการวิจัยฉบับที่ 47 การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยง
ดูเด็กในประเทศไทย ใช้ในการวิเคราะห์เบต้า. กรุงเทพฯ : สถาบันพฤติกรรมศาสตร์.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดุขฎิ สรวงพันธ์. (2542). “EQ เส้นทางสู่ความสำเร็จ”. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.
- เดโช สวานนท์. (2520). ปทานุกรมจิตวิทยา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- เดือนเพ็ญ ทองน่วม. (2534). การตระหนักในตนเองและการรับรู้สาเหตุ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
(จิตวิทยาสังคม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร
- ตติยา ทุมเสน. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับพฤติกรรมสุขภาพจิตของนักเรียน
มัธยมศึกษาตอนปลาย กระทรวงศึกษาธิการ เขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ วท.ม.
(สาธารณสุขศาสตร์) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ถวิล รักชลธี. (2526). การศึกษาพัฒนาการทางการมีส่วนร่วมของบุคคลและสังคมของเด็กก่อน
วัยเรียน เขตบางกะปิ. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ทศพร ประเสริฐสุข. (2542, สิงหาคม). “ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์กับการศึกษา” ; วารสาร
พฤติกรรมศาสตร์ 6(1) : 19 – 35.
- ทัศน ทองภักดี. (2539). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู ความเชื่ออำนาจ
ภายในตน และความคิดเกี่ยวกับตนของเด็กในเมืองและชนบท. รายงานการวิจัยฉบับที่
57. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์.มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- เทอดศักดิ์ เดชคง. (2542). จากความฉลาดทางอารมณ์สู่สติปัญญา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- นงนุช โรจนเลิศ. (2533). การศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเองของนักเรียนวัยรุ่น.
ปริญญาานิพนธ์.กศ.ม.(จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตมหาวิทยาลัย.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.
- นงเยาว์ จุลชาติ. (2535). รายงานการวิจัยเรื่อง ลักษณะบางประการของครอบครัวที่มีผลต่อการ
เจ็บป่วยทางจิต. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข.
- นัยพินิจ คชภักดี. (2543). พัฒนาบุคลิกภาพเสริมสร้างเยาวชนปัญญา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นาน
มีบุคส์.
- นิภา ทองไทย. (2525). หลักสูตรและการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียนสำหรับพ่อแม่ในชุมชน
เกษตรกรรมชนบท”. ปริญญาานิพนธ์. กศ.ด. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- นิภา นิธยาน. (2530). การปรับตัวและบุคลิกภาพ: จิตวิทยาเพื่อการศึกษาและชีวิต. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- นุชลดา โรจนประภาพรรณ. (2541). ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว การอบรม
เลี้ยงดูของบิดามารดากับความรู้สึที่มีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้นศึกษาในโรงเรียน
มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว. วิทยานิพนธ์
วท.ม. (อนามัยครอบครัว) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.ถ่ายเอกสาร.
- เนาวรัตน์ เหลืองรัตนเจริญ. (2541). ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อเอกลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นใน
กรุงเทพมหานคร. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ) กรุงเทพฯ: บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บัณฑิตา ศักดิ์อุดม. (2532). ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูเด็กกับความมีวินัยในตนเองตาม
การรับรู้ของนักเรียน. วิทยานิพนธ์. ค.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์ (2545). รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การวัดประเมินการเรียนรู้.
 กรุงเทพฯ : ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- _____. (2545). ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาเครื่องมือสำหรับการประเมินการศึกษา.
 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ประพันธ์ สุธาวาส. (2519). ความก้าวหน้ากับการอบรมเลี้ยงดู. ปริญญาโท กศ.ม. (จิตวิทยา
 พัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.ถ่ายเอกสาร.
- ปรีดา เปี่ยมวารี. (2543). ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะครอบครัวและสัมพันธภาพในครอบครัวกับ
 ประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริษัทไทยเรยอนจำกัด(มหาชน). วิทยานิพนธ์
 ศศ.ม.(พัฒนาสังคม) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่าย
 เอกสาร
- ปรียา บำรุงเสนา. (2545). ความสัมพันธ์ระหว่างเขาวนอารมณ์กับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว
 ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.(การวัดผลการศึกษา)
 สงขลา : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยทักษิณ. ถ่ายเอกสาร.
- ประชัย เปี่ยมปริบูรณ์. (2535). การวิจัยข้อมูลระดับมัลติแวลูเอทในทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรม
 ศาสตร์. กรุงเทพฯ. : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ป๋วย โรจน์บุรานนท์. (2515). ข้อคิดในงานสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพฯ : สมาสังคมสงเคราะห์แห่ง
 ประเทศไทย.
- เปรมใจ บุญประสพ. (2545). ผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการ
 ตระหนักรู้ตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านบางกะปิ สังกัด
 กรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ : บัณฑิต
 วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2542, สิงหาคม). “คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับ EQ” ; วารสารพฤติกรรม
 ศาสตร์ 1 (9) : 15 – 17
- ผุสดี กุฏอินทร์. (2526). แนวคิดในการสร้างเสริมลักษณะนิสัยเด็กปฐมวัย ในเอกสารการสอนชุด
 วิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยระดับปฐมวัยศึกษา. (หน่วยที่ 9) กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัย
 สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พระราชวรณี(ประยูร ธรรมจิตโต). (2542, สิงหาคม). อีคิวในแนวพุทธศาสนา.; วารสารพฤติกรรม
 ศาสตร์. 5(10) : 7-13

- พรทิพย์ อินธนู. (2530). การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน. วิทยานิพนธ์. ค.ม. (การสอนคณิตศาสตร์). กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุญ. (2541). จิตวิทยาครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรา พันธุ์พัฒนกุล (2527). การเปรียบเทียบความสำคัญในบทบาทของตนเองและสัมพันธภาพในครอบครัวของนักเรียนวัยรุ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และจังหวัดพะเยา. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พูนสุข ช่วยทอง. (2540). เด็กและการเลี้ยงดู. กรุงเทพฯ : เจริญดีการพิมพ์.
- ภาณุ โคตรพิลา. (2545). ผลการฝึกการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้านการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มณีรัตน์ กฤษณพันธ์ และทัศนีย์ ประสบกิติคุณ. (2532). การศึกษาภูมิหลังของครอบครัวในเรื่องเพศ สภาพร่างกาย สภาพของสุขภาพจิตและการขาดเรียนของนักเรียนมัธยมต้น ซึ่งมีปัญหาการขาดการเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร. ปรินูญานิพนธ์. กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- มารศรี จันทรชลอ. (2534). การศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติและปัจจัยที่เอื้อต่อความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบของนักเรียนศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนคาทอลิกของสงฆมณฑล. วิทยานิพนธ์. สค.ม. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- มณฑรา ธรรมบุญ. (2544, กันยายน). "AQ กับความสำเร็จของชีวิต"; วิชาการ. 4(9) : 13-16
- ยาใจ จุลพงษ์. (2524). ประเภทของการอบรมเลี้ยงดูตามการรับรู้กับระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (ประถมศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ยิ่งยง ยุทธศักดิ์. (2539). พฤติกรรมทางสังคมที่มีลักษณะทางครอบครัวและสัมพันธภาพทางครอบครัวต่างกัน. ปรินูญานิพนธ์. กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- รัตนวดี รอดภิรมย์. (2533). การศึกษาพฤติกรรมการช่วยเหลือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. (ประถมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ . ถ่ายเอกสาร.
- รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์. (2531). ความรู้เกี่ยวกับแม่และเด็ก. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลลิตา ภูบารุง. (2544). รูปแบบพฤติกรรมการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชีวิตสมรสของบิดา มารดา กับความมั่นคงทางอารมณ์ของบุตรวัยรุ่นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณพนธ์. กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เลขา ปิยะอัจฉริยะ. (2524). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของเด็ก. เอกสารการสอนชุดวิทยาการพัฒนาศาสตร์เด็ก. (หน่วยที่ 10). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วรารณณ์ รักวิชัย. (2527). การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วาสนา พรหมทอง. (2545). การศึกษาเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยด้านการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายตามปัจจัยพื้นฐานของผู้ปกครองครอบครัวชาวประมง. ปรินญาณพนธ์. กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิทยา นาควัชร. (2537). เลี้ยงลูกให้เก่งดีมีความสุข IQ. EQ. MQ. AQ. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- _____. (2537). หมอวิทยาตอบปัญหาชีวิตและครอบครัว. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาตนเองและนักบริหาร.
- วิลาศลักษณ์ ชวัลลสี. (2542, กันยายน). “การพัฒนาสติปัญญาทางอารมณ์เพื่อความสำเร็จในการทำงาน” ; วารสารพฤติกรรมศาสตร์ 1 (10): 37 – 52.
- วีระวัฒน์ บันนิตามัย. (2542). เขาวนอารมณ์ (EQ) ดัชนีวัดความสุขและความสำเร็จของชีวิต. กรุงเทพฯ : เอ็กสเปอร์เน็ท จำกัด.
- ศรีทบทิม พานิชพันธ์. (2527). สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2540). จิตวิทยาพัฒนาการทุกช่วงวัย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คันสนีย์ จิตรคุปต์. (2544). เทคนิคสร้าง IQ EQ AQ 3Q เพื่อความสำเร็จ. กรุงเทพฯ : สถาบันสร้างสรรค์ศักยภาพสมอง ศรีเอทีเฟเบอร์.

- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2544). *การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย*. กรุงเทพฯ : บริษัทบุญศิริการพิมพ์ จำกัด.
- ศิริโสภาคย์ บุรพาเดชะ. (2528). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ : คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมคิด อัสระวัฒน์. (2541). *ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของคนไทยในชนบทซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง*. กรุงเทพฯ : รายงานการวิจัย ภาควิชาศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมพร สุทัศน์ย์. (2537). *มนุษย์สัมพันธ์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สารภี ยืนยง. (2541). *การศึกษาความวิตกกังวลในการสอบของวัยรุ่นที่มีรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูตามการรับรู้ของตนเองที่แตกต่างกัน*. วิทยานิพนธ์. ค.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุมาลี จันทร์ชลอ. (2539, มีนาคม). "การศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนักเรียน." ; *วารสารวิชาการ*. 1(3):56-57.
- สุรีย์ วิภาสประทีป. (2534). *สัมพันธภาพในครอบครัวของแรงงานสตรีที่ทำงานในระบบกะ : ศึกษาเฉพาะกรณีอุตสาหกรรมในเขตอ้อมน้อย จังหวัดสมุทรปราการ*. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. (สตรีศึกษา) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สุวดี ศรีเลณวดี. (2530). *จิตวิทยากับการพยาบาลผู้ป่วยเด็ก*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาพยาบาล-ศาสตร์. คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เสริมศรี กาญจนสินธิ์. (2539). *การเปรียบเทียบปฏิกิริยาจริยธรรมของพยาบาลที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูงและต่ำต่อพฤติกรรมการดูแลรักษาผู้ติดเชื้อเอดส์*. วิทยานิพนธ์. ค.ม. (วิจัยการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- โสธรลัมภ์ จันทระประภา. (2530). *คนไม่เหมือนกัน*. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- อรชุนา พุ่มสวัสดิ์. (2539). *การเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยรุ่นที่ได้รับการเลี้ยงดูในรูปแบบที่แตกต่างกันตามการรับรู้ของตนเอง*. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- อรนุช สุริสังข์. (2542). *อิทธิพลของปัจจัยทางครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6*. วิทยานิพนธ์. วท.ม. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ถ่ายเอกสาร.
- อัจฉรา สุขารมณ. (2542, สิงหาคม). "EQ กับ การเลี้ยงดูเด็ก" ; *วารสารพฤติกรรมศาสตร์* 1 (9)

- อัจฉรา สุขารมณ และอรพินทร์ ชูชม. (2532). *องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการปรับตัวของนักเรียนวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ : รายงานการวิจัย ฉบับที่ 48 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- อุทัย บุญโล. (2544). *การศึกษาพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบโครงการ*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (ปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- Almedia, Cynthia hyacinth. (1969, March). Children's perceptions of parental authority and love, school achievement and personality.; *Dissertation Abstracts International*. 29(3) : 3863-A.
- Audrey Jean Jaeger.(2001). *Emotional Intelligence, Learning Style and Academic Performance of Graduate Students in Professional Schools Public Administration*. Dissertation, Ph.D. (Philosophy) New York ; Graduate school New York University. Photocopied. www.umi.com
- Bar-On, Reuven. (1997). *Emotional intelligence quotient inventory: Technical manual*. Toronto : Multi-Health Systems.
- _____. (1998). *EQ-I : Facilitator's Resource Manual*. New York : Multi Health Systems, Inc.
- Baumrind, D. (1976, June). Socialization Practices Associated with Dimension of Competence in Preschool Boys and Girls. ; *Child Development*. 5(2) : 291 – 328.
- Bougers, A.A.(1993). Adolescent depression and Family cohesion. *Dessertation Abstract International* 11(May):4082.
- Cooper, Robert K. and Ayman Sawaf. (1997). *Executive EQ*. New York : Grosser I Putnam.
- Freud, Sigmund. (1949). *An outline of psychoanalysis*. New York : MacMillan.
- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence:Why it can matter more than IQ*. New York : Bantam Book.
- _____. (1998). *Woking with emotion intelligence*. New York : Bantam Book.
- _____. (1999). *Emotional intelligence in context*. In P. Salovey & D.J> Sluyter (Eds.) Emotional development and emotional intelligence (pp.xiii-xvi). New York : Bantam Book.
- Greenberg. M.T., J.M. Siegal, and C.J. Leitch. (1983, October). The nature and importance of attachment relationships to parent and Peers during adolescence. ; *Journal of*

- Youth and Adolescence* 5(10) : 373-386.
- Hurlock, E.B. (1956). *Adolescent Development*. McGraw – Hill. : 504 – 512
- _____. (1974). *Personality Development*. New York : Mc Graw Hill.
- _____. (1978). *Child Development*. New York : Mc Graw Hill.
- _____. (1984). *Developmental Psychology*. New York : McGraw-Hill.
- Jones, B.W. (1990, January). A study to examine to relationship among resources race family structure and parent involvement in a group of head start parents. ; *Dissertation Abstracts International*. 7(1) : 1872.
- Lamborn, Susie D., and others. (1991, June). Pattern of competence and adjustment among adolescents from authoritative indulgent and neglectful families. ; *Child Development*. 62(6) :1049-1065.
- Mussen, P.H. (1963). *The psychological development of child*. New York : Harper & Row.
- _____. (1969). *Child development and personality*. New York : Harper & Row.
- Orr, Kelly Kent. (1979, March). "The Relationship of Perceived Family Interpersonal Compatibility to Adolescent Adjustment", *Dissertation Abstracts International*. 45(3) : 179 - 192.
- PedHazur, Elazar J. (1997). *Multiple Regression in Behavioral Research*. 3rd ed. New York. Harper & Row.
- Roe, A. and M.Siegelman. (1963, March – December). *Child Development*. A Parent – Child Relations Questionnaire .
- Sandra Mayer, Dinatale. (2001). *The Impact of an Emotional Learning Curriculum on the Emotional Intelligence of Adolescents*. Dissertation, Ph.D.(Philosophy in Health Science) Ohio : Graduate school The UNION Institute. Photocopied. www.umi.com
- Solovey, Mayer, and J.D. Goldman. (1950, March). Emotional intelligence. ; *Imagination Cognition and Personality*. 42(9) : 185-221.
- Solovey, P, Mayer, J.D. Goldman, S.L. Turvey, C., and Palfai, T.P. (1995). "Emotional Attention, Clarity, and Repair : Exploring Emotional intelligence Using the Trait Meta-Mood Scale." In. J.W. Pennebaker (Ed.). *Emotional, Disclosure, and Health*. Washington, D.C. : American Psychological Association.
- Solovey, Mayer, J.D. Goldman and P. (1997). "What Is Your Emotional Intelligence?", in *Emotional Development and Emotional Intelligence*. New York : Books.

- Sears, R. R., and others. (1957). *Patterns of child rearing*. Evanston, Illinois:Row Peterson
- Steinberg,L. (1999). *Adolescence*. New York : Mc Graw Hill.
- Steven, Stein. (1997, March). *"Emotional Intelligence (EQ) Gets Better with Age"*. New York , 9(3) : 47. <http://eqi.mhs.com/press4html>.
- Stoltz, Paul G. (1997). *Adversity Quotient : Turning obstacles into opportunities*. New York : John Wiley & Son Inc.
- _____ (1998, December). "Do you know you AQ?" ; *Workforce*, 77(12) : 58
- Umberson N. (1992). The Relationship of Family with Personality factor and Self -esteem in Australian Schoolboy" *Journal Australian Psychology*.
- Wager R.K., and Sternberg. (1985,March). "Practical Intelligence in Real-World Pursuits:The Role of Tacit Knowledge." *Journal of Personality and Social Psychology*. 50(3), 737-743.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ผลการวิเคราะห์ข้อความรายชื่อ

ตาราง 12 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม	ข้อที่	IOC	ผลการคัดเลือก	ข้อที่	IOC	ผลการคัดเลือก
แบบวัดความสามารถใน การเผชิญและฟื้นฟ้อ อุปสรรค	1	.8	นำไปใช้	31	1	นำไปใช้
	2	.8	นำไปใช้	32	1	นำไปใช้
	3	.6	นำไปใช้	33	1	นำไปใช้
	4	.6	นำไปใช้	34	1	นำไปใช้
	5	1	นำไปใช้	35	.8	นำไปใช้
	6	1	นำไปใช้	36	1	นำไปใช้
	7	1	นำไปใช้	37	.6	นำไปใช้
	8	1	นำไปใช้	38	.6	นำไปใช้
	9	1	นำไปใช้	39	.8	นำไปใช้
	10	.8	นำไปใช้	40	1	นำไปใช้
	11	.6	นำไปใช้	41	1	นำไปใช้
	12	.8	นำไปใช้	42	.6	นำไปใช้
	13	1	นำไปใช้	43	.6	นำไปใช้
	14	1	นำไปใช้	44	1	นำไปใช้
	15	.6	นำไปใช้	45	.8	นำไปใช้
	16	.6	นำไปใช้	46	.8	นำไปใช้
	17	.8	นำไปใช้	47	.6	นำไปใช้
	18	1	นำไปใช้	48	1	นำไปใช้
	19	.6	นำไปใช้	49	1	นำไปใช้
	20	1	นำไปใช้	50	1	นำไปใช้
	21	.6	นำไปใช้	51	.8	นำไปใช้
	22	.6	นำไปใช้	52	.6	นำไปใช้
	23	1	นำไปใช้	53	.8	นำไปใช้
	24	.8	นำไปใช้	54	1	นำไปใช้
	25	.8	นำไปใช้	55	1	นำไปใช้
	26	.6	นำไปใช้	56	.6	นำไปใช้
	27	1	นำไปใช้	57	.6	นำไปใช้
	28	1	นำไปใช้	58	.8	นำไปใช้
	29	1	นำไปใช้	59	1	นำไปใช้
	30	.8	นำไปใช้	60	.6	นำไปใช้

ตาราง 13 ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบสอบถามการเผชิญปัญหาและพื้นผิอุปสรรค

แบบสอบถาม	ข้อที่	r	ผลการคัดเลือก	ข้อที่	r	ผลการคัดเลือก
แบบวัดความสามารถในการเผชิญและพื้นผิอุปสรรค (AQ)	1	.5850	นำไปใช้	31	.5002	ตัดทิ้ง
	2	.4084	ตัดทิ้ง	32	.6036	นำไปใช้
	3	.5740	นำไปใช้	33	.4777	ตัดทิ้ง
	4	.4699	ตัดทิ้ง	34	.4833	นำไปใช้
	5	.4506	ตัดทิ้ง	35	-.0429	ตัดทิ้ง
	6	.5654	นำไปใช้	36	.5417	นำไปใช้
	7	.6265	นำไปใช้	37	.6216	นำไปใช้
	8	.5784	นำไปใช้	38	.5506	นำไปใช้
	9	.5034	นำไปใช้	39	.5698	นำไปใช้
	10	.4448	ตัดทิ้ง	40	.5043	นำไปใช้
	11	.4997	ตัดทิ้ง	41	.4791	ตัดทิ้ง
	12	.5495	นำไปใช้	42	.4891	นำไปใช้
	13	.5097	นำไปใช้	43	.1470	ตัดทิ้ง
	14	.6205	นำไปใช้	44	.5041	นำไปใช้
	15	.6676	นำไปใช้	45	.4556	นำไปใช้
	16	.5509	ตัดทิ้ง	46	.5183	นำไปใช้
	17	.5197	ตัดทิ้ง	47	.4956	นำไปใช้
	18	.5958	นำไปใช้	48	.6104	นำไปใช้
	19	.5765	นำไปใช้	49	.4766	นำไปใช้
	20	.5678	นำไปใช้	50	.4392	ตัดทิ้ง
	21	.5146	ตัดทิ้ง	51	.4531	ตัดทิ้ง
	22	.5517	นำไปใช้	52	.6389	นำไปใช้
	23	.5738	นำไปใช้	53	.5989	นำไปใช้
	24	.6065	นำไปใช้	54	.4388	ตัดทิ้ง
	25	.6194	นำไปใช้	55	.5940	นำไปใช้
	26	.5997	นำไปใช้	56	.6732	นำไปใช้
	27	.4848	ตัดทิ้ง	57	.4146	ตัดทิ้ง
	28	.5524	นำไปใช้	58	.3932	ตัดทิ้ง
	29	.6273	นำไปใช้	59	.5095	นำไปใช้
	30	.5423	ตัดทิ้ง	60	.5551	นำไปใช้

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามที่ใช้การวิจัย

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ประกอบด้วยข้อความต่างๆ ที่กำหนดให้ข้าพเจ้าตอบตามความคิดเห็นหรือความรู้สึกของข้าพเจ้า เนื่องจากแบบสอบถามนี้ ไม่ใช่แบบทดสอบ จึงไม่มีคำตอบใดที่ถูกหรือผิด
2. กรุณาตอบแบบสอบถามให้ตรงกับความคิดเห็น ความรู้สึกที่แท้จริงของข้าพเจ้าให้มากที่สุด และตอบให้ครบทุกข้อทุกชุด เพื่อความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ที่จะสามารถนำไปใช้วิเคราะห์ในการทำงานวิจัยให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการ และแบบสอบถามนี้จะไม่นำไปเปิดเผยแต่ประการใด
3. แบบสอบถามนี้มีทั้งหมด 4 ฉบับ คือ
 - ฉบับที่ 1 แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ มี 2 ตอน
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ จำนวน 52 ข้อ
 - ฉบับที่ 2 แบบวัดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค จำนวน 40 ข้อ
 - ฉบับที่ 3 แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู จำนวน 45 ข้อ
 - ฉบับที่ 4 แบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว จำนวน 30 ข้อ

นายอนันต์ นวลใหม่

นิสิตปริญญาโท สาขาวิจัยและสถิติการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ฉบับที่ 1 แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ (EQ)

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องคำตอบที่นักเรียนเห็นว่าตรงกับข้อเท็จจริงของนักเรียน

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. โรงเรียน.....

ตอนที่ 2 แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ (EQ)

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านข้อความแล้วพิจารณาว่าข้อความตรงกับความรู้สึกของนักเรียนในระดับใดแล้วทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึกของนักเรียนมากที่สุดเพียงแห่งเดียวเท่านั้น

ระดับความรู้สึก

จริงมาก หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกของนักเรียนจริง

ค่อนข้างจริง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกของนักเรียนค่อนข้างจริง

จริงบางครั้ง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับความรู้สึกของนักเรียนบ้าง บางครั้งก็จริง บางครั้งก็ไม่จริง

ไม่จริง หมายถึง ข้อความนั้นไม่ตรงความรู้สึกของนักเรียนเลย

ข้อที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรม			
		จริง มาก	ค่อนข้าง จริง	จริง บางครั้ง	ไม่จริง
1	เวลาโกรธหรือไม่สบายใจ ข้าพเจ้ารับรู้ได้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับตัวเอง.....				
2	ข้าพเจ้าบอกไม่ได้ว่าอะไรทำให้รู้สึกโกรธ.....				
3	เมื่อถูกขัดใจ ข้าพเจ้ามักรู้สึกหงุดหงิดจนควบคุมอารมณ์ไม่ได้.....				
4	ข้าพเจ้าสามารถคอยเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พอใจ.....				

ข้อที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรม			
		จริง มาก	ค่อนข้าง จริง	จริง บางครั้ง	ไม่จริง
5	ข้าพเจ้ามักมีปฏิกิริยาโต้ตอบรุนแรงต่อปัญหาเพียงเล็กน้อย.....				
6	เมื่อถูกบังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่ชอบ ข้าพเจ้าจะอธิบายเหตุผลจนผู้อื่นยอมรับได้.....				
7	ข้าพเจ้าสังเกตได้ เมื่อคนใกล้ชิดมีอาการเปลี่ยนแปลง.....				
8	ข้าพเจ้าไม่สนใจกับความทุกข์ของผู้อื่นที่ข้าพเจ้าไม่รู้จัก.....				
9	ข้าพเจ้าไม่ยอมรับในสิ่งที่ทำต่างจากที่ข้าพเจ้าคิด.....				
10	ข้าพเจ้ายอมรับได้ว่าผู้อื่นก็อาจมีเหตุผลที่จะไม่พอใจการกระทำของข้าพเจ้า.....				
11	ข้าพเจ้ารู้สึกที่ผู้อื่นชอบเรียกร้องความสนใจมากเกินไป.....				
12	แม้จะมีภาระที่ต้องทำ ข้าพเจ้าก็ยินดีรับฟังความทุกข์ของผู้อื่นที่ต้องการความช่วยเหลือ.....				
13	เป็นเรื่องธรรมดาที่จะเอาเปรียบผู้อื่นเมื่อมีโอกาส.....				
14	ข้าพเจ้าเห็นคุณค่าในน้ำใจที่ผู้อื่นมีต่อข้าพเจ้า.....				
15	เมื่อทำผิด ข้าพเจ้าสามารถกล่าวคำ“ขอโทษ”ผู้อื่นได้.....				
16	ข้าพเจ้ายอมรับข้อผิดพลาดของผู้อื่นได้ยาก..				
17	ถึงแม้จะต้องเสียประโยชน์ส่วนตัวไปบ้าง ข้าพเจ้าก็ยินดีที่จะทำเพื่อส่วนรวม.....				
18	ข้าพเจ้ารู้สึกลำบากใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อผู้อื่น.....				
19	ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าข้าพเจ้าเก่งเรื่องอะไร.....				

ข้อที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรม			
		จริง มาก	ค่อนข้าง จริง	จริง บางครั้ง	ไม่จริง
20	แม้จะเป็นงานยาก ข้าพเจ้าก็มั่นใจว่าสามารถทำได้.....				
21	เมื่อทำสิ่งใดไม่สำเร็จ ข้าพเจ้ารู้สึกหมดกำลังใจ.....				
22	ข้าพเจ้ารู้สึกมีคุณค่าเมื่อได้ทำสิ่งต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ.....				
23	เมื่อต้องเผชิญกับอุปสรรคและความผิดหวังฉันก็จะไม่ยอมแพ้.....				
24	เมื่อเริ่มทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ข้าพเจ้ามักทำต่อไปไม่สำเร็จ.....				
25	ข้าพเจ้าพยายามหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาโดยไม่คิดเอาเองตามใจชอบ.....				
26	บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าอะไรทำให้ข้าพเจ้าไม่มีความสุข.....				
27	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการตัดสินใจแก้ปัญหาเป็นเรื่องยากสำหรับข้าพเจ้า.....				
28	เมื่อต้องทำอะไรหลายอย่างในเวลาเดียวกันข้าพเจ้าตัดสินใจได้ว่าจะทำอะไรก่อนหลัง.....				
29	ข้าพเจ้าลำบากใจเมื่อต้องอยู่กับคนแปลกหน้าหรือคนที่ไม่คุ้นเคย.....				
30	ข้าพเจ้าทนไม่ได้เมื่อต้องอยู่ในสังคมที่มีกฎระเบียบขัดกับความเคยชินของข้าพเจ้า...				
31	ข้าพเจ้าทำความรู้จักผู้อื่นได้ง่าย.....				
32	ข้าพเจ้ามีเพื่อนสนิทหลายคนที่คบกันมานาน.....				
33	ข้าพเจ้าไม่กล้าบอกความต้องการโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน.....				
34	ข้าพเจ้าทำในสิ่งที่ต้องการโดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน.....				

ข้อที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรม			
		จริง มาก	ค่อนข้าง จริง	จริง บางครั้ง	ไม่จริง
35	เป็นการยากสำหรับข้าพเจ้าที่จะโต้แย้งกับผู้อื่น แม้จะมีเหตุผลเพียงพอ.....				
42	ทุกปัญหามักมีทางออกเสมอ.....				
43	เมื่อมีเรื่องที่ทำให้เครียด ข้าพเจ้ามักปรับเปลี่ยนให้เป็นเรื่องผ่อนคลายหรือสนุกสนานได้.....				
44	ข้าพเจ้าสนุกสนานทุกครั้งกับกิจกรรมในวันสุดสัปดาห์และวันหยุดพักผ่อน.....				
45	ข้าพเจ้ารู้สึกไม่พอใจที่ผู้อื่นได้รับสิ่งดี ๆ มากกว่าข้าพเจ้า.....				
46	ข้าพเจ้าพอใจกับสิ่งที่ข้าพเจ้าเป็นอยู่.....				
47	ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าทำอะไรทำ เมื่อรู้สึกเบื่อหน่าย.....				
48	เมื่อว่างเว้นจากภาระหน้าที่ ข้าพเจ้าจะทำในสิ่งที่ข้าพเจ้าชอบ.....				
49	เมื่อรู้สึกไม่สบายใจ ข้าพเจ้ามีวิธีผ่อนคลายอารมณ์ได้.....				
50	ข้าพเจ้าสามารถผ่อนคลายตนเองได้ แม้จะเหน็ดเหนื่อยจากภาระหน้าที่.....				
51	ข้าพเจ้าไม่สามารถทำให้เป็นสุขได้จนกว่าจะได้ทุกสิ่งที่ต้องการ.....				
52	ข้าพเจ้าทุกข์ร้อนกับเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ที่เกิดขึ้นเสมอ.....				

ฉบับที่ 2 แบบวัดความสามารถในการเผชิญและฝ่าอุปสรรค (AQ)

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านข้อความที่เป็นเหตุการณ์ต่อไปนี้ แล้วพิจารณาว่าถ้านักเรียนได้พบเจอกับสถานการณ์นั้น ๆ นักเรียนจะแสดงพฤติกรรมการเผชิญและฝ่าฟันอุปสรรคมากน้อยในระดับใดและโปรดทำเครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องว่างช่องใดช่องหนึ่งที่ตรงกับระดับพฤติกรรมของนักเรียนมากที่สุดเพียงช่องเดียว

ระดับพฤติกรรม

มากที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนมากที่สุด

มาก หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนมาก

ปานกลาง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนปานกลาง

น้อย หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนน้อย

น้อยที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนน้อยที่สุด

ข้อที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	ด้านความสามารถในการควบคุมอุปสรรค เมื่อข้าพเจ้ารู้สึกเศร้า มีปัญหา ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่แก้ปัญหา เพื่อให้ได้ทางออกของปัญหานั้นได้.....					
2	เมื่อข้าพเจ้าทำงานผิดพลาดล้มเหลว ข้าพเจ้าสามารถหาวิธีการแก้ไขได้ทันที.....					
3	เมื่อประสบปัญหาทางการเรียนอย่างรุนแรง ข้าพเจ้าสามารถหาทางออกให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสม.....					
4	เมื่อเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน ข้าพเจ้ามีวิธีการแก้ไขและสร้างกำลังใจให้กับตนเอง.....					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
5	หากครูตำหนิเนื่องจากผลงานไม่ดี ข้าพเจ้าสามารถปรับปรุงแก้ไขผลงานให้ดียิ่งขึ้นได้.....					
6	หากบิดา มารดาของข้าพเจ้าป่วย ข้าพเจ้าไม่เสียกำลังใจและสามารถช่วยเหลือ ให้กำลังใจแก่บิดาหรือมารดาได้.....					
7	ถึงแม้ข้าพเจ้าจะวิตกกังวลเรื่องที่จะออกไปเสนองานหน้าชั้นเรียน ข้าพเจ้าก็จะสามารถทำได้.....					
8	เมื่อทะเลาะกับเพื่อนข้าพเจ้าคิดว่าปัญหาจะจบลงโดยเร็วและข้าพเจ้าสามารถปรับความเข้าใจกับเพื่อนได้.....					
9	เมื่อเพื่อนที่โรงเรียนไม่ยอมรับแนวคิดของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะมีวิธีการแก้ไข และทำให้เพื่อนยอมรับแนวคิดของข้าพเจ้าได้.....					
10	เมื่อข้าพเจ้าได้รับคัดเลือกให้ทำงานสำคัญ ข้าพเจ้าจะสามารถควบคุมการทำงานของตนได้.....					
11	ด้านต้นเหตุและความรับผิดชอบ เมื่อข้าพเจ้าทำงานผิดพลาด ข้าพเจ้าสามารถแก้ไขได้.....					
12	เมื่อข้าพเจ้าทำงานไม่ได้ตามที่ตนเองตั้งใจไว้ ข้าพเจ้าจะตั้งใจมากขึ้น จนกว่างานจะสำเร็จ.....					
13	เมื่อข้าพเจ้าได้ปฏิบัติต่อด้านจากเพื่อน ข้าพเจ้าสามารถรับได้และแก้ไขตนเองให้ดีขึ้น.....					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
14	เมื่อข้าพเจ้าโดนตัดค่าใช้จ่าย เพราะทำผิด ข้าพเจ้ารับรู้ว่ามีบิดา มารดาหวังดีและจะปรับปรุงตัวให้ดีขึ้น.....					
15	เมื่อเพื่อนไม่ยอมรับแนวคิดของข้าพเจ้า เพราะการกระทำของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะยอมรับและพยายามปรับปรุงตนเองใหม่					
16	เมื่อเกิดปัญหาแบบเดิมหรือคล้ายๆ กัน ข้าพเจ้าสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมยิ่งขึ้น.....					
17	หากงานกลุ่มของข้าพเจ้ามีปัญหา เพราะข้าพเจ้ามีส่วนร่วมทำให้เกิดเหตุการณ์นี้ ข้าพเจ้าจะหาทางแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้น					
18	ในการทำกิจกรรมกลุ่มข้าพเจ้ามีส่วนร่วมในการคิดแก้ปัญหา.....					
19	เมื่อข้าพเจ้าเกิดปัญหา ข้าพเจ้าสามารถบอกได้ว่าเกิดจากสาเหตุใด.....					
20	เมื่อผลงานของข้าพเจ้าไม่ได้รับคัดเลือกให้แสดงผลงานในห้องเรียน ข้าพเจ้าจะปรับปรุงฝีมือตนเอง เพื่อครั้งต่อไปจะได้รับคัดเลือกบ้าง.....					
21	ด้านที่แสดงถึงผลกระทบที่จะมาถึง เมื่อเกิดปัญหาและอุปสรรคขึ้นในชีวิต ข้าพเจ้าคิดว่าข้าพเจ้าสามารถจัดการกับอุปสรรคและปัญหาเหล่านั้นได้.....					
22	ข้าพเจ้าคิดว่าปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น จะมีจุดจบที่ดีได้.....					
23	เมื่อเกิดปัญหาขึ้น ข้าพเจ้าใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาทุกครั้ง.....					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
24	เมื่อข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้ทำงานที่ยาก ข้าพเจ้ามีวิธีคิดแก้ไขปัญหาที่รอบคอบ.....					
25	หากว่าข้าพเจ้าต้องย้ายโรงเรียนไปเรียนที่ใหม่ ข้าพเจ้าคิดว่าสามารถหาเพื่อนใหม่ได้.....					
26	เมื่อข้าพเจ้าได้รับมอบหมายงานเพิ่มขึ้น ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นโอกาสและสามารถทำให้เสร็จเรียบร้อยได้.....					
27	เมื่อข้าพเจ้าถูกเพื่อนตำหนิ ข้าพเจ้าคิดว่าไม่เป็นไรครั้งต่อไปจะปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น.....					
28	เมื่อข้าพเจ้ามีความคิดไม่ตรงกับเพื่อน ข้าพเจ้าสามารถระงับความโกรธ และตั้งใจจะปรับความเข้าใจกับเพื่อนให้ได้...					
29	เมื่อข้าพเจ้าถูกตำหนิต่อหน้าเพื่อนคนอื่น ๆ ข้าพเจ้าคิดว่าอาจจะเป็นความเข้าใจผิดของผู้ตำหนิและพร้อมอธิบายให้เข้าใจกันได้					
30	เมื่อข้าพเจ้าไม่ได้รับการมอบหมายให้ทำงานสำคัญ ข้าพเจ้าจะหาข้อบกพร่องของตนเองและหาวิธีแก้ไข.....					
31	ด้านความอดทน เมื่อข้าพเจ้าได้รับคำตักเตือนจากผู้ใหญ่ ข้าพเจ้าจะตั้งใจฟัง และสามารถนำไปปฏิบัติตามได้.....					
32	ข้าพเจ้าวางแผนการดำเนินงานและมีเป้าหมายในการทำงานทุกครั้ง.....					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับพฤติกรรม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
33	ข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นว่าความพยายามอยู่ที่ไหนความสำเร็จอยู่ที่นั่น.....					
34	ข้าพเจ้ารู้สึกว่างานใดๆ ยิ่งยาก ข้าพเจ้ายิ่งรู้สึกว่ามันน่าสนใจและมีความท้าทายให้ทดลอง.....					
35	ถ้าข้าพเจ้าถูกต่อต้านจากเพื่อนในกลุ่ม ข้าพเจ้าจะพยายามทำให้เพื่อนยอมรับให้ได้.....					
36	เมื่อข้าพเจ้าทำงานชิ้นสำคัญผิดพลาด ข้าพเจ้าจะอดทนและใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการแก้ไขข้อผิดพลาดจนสำเร็จ.....					
37	ถึงแม้ข้าพเจ้าจะไม่เคยได้รับการยกย่องเลยในการทำงานต่างๆ ก็ตามแต่ข้าพเจ้าคิดว่าไม่เป็นไรและพยายามทำงานให้ดีขึ้นต่อไป.....					
38	เมื่อข้าพเจ้าได้รับมอบหมายงานที่ยาก ข้าพเจ้าจะตั้งใจและใช้ความพยายามทำงานนั้นๆ จนสำเร็จและดีที่สุดเท่าที่จะทำได้.....					
39	ถ้ามีคนกล่าวหาว่าข้าพเจ้าเป็นขโมย ข้าพเจ้าจะหาวิธีพิสูจน์ให้เขาเห็นว่าข้าพเจ้าบริสุทธิ์.....					
40	ถ้าข้าพเจ้าสอบตกในการสอบเก็บคะแนน ข้าพเจ้าจะพยายามอ่านหนังสือเพื่อผลการสอบที่ดีในครั้งต่อไป.....					

ฉบับที่ 3 แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นลักษณะการปฏิบัติตนของพ่อแม่หรือผู้ปกครองกับนักเรียนซึ่งแสดงถึงวิธีการปฏิบัติต่อนักเรียน คำว่า “พ่อแม่หรือผู้ปกครอง” ในที่นี้ หมายถึง ผู้ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูนักเรียนมาเป็นเวลานานกว่าผู้อื่น อาจเป็นพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา หรือบุคคลอื่นก็ได้
2. วิธีตอบแบบสอบถาม ให้นักเรียนระลึกถึงเหตุการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่า พ่อแม่หรือผู้ปกครองได้ปฏิบัติต่อนักเรียนในลักษณะใด แล้วกาเครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องว่างช่องใดช่องหนึ่งท้ายข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงตามระดับพฤติกรรมที่นักเรียนได้รับจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองมากที่สุด

ระดับพฤติกรรม

มากที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนมากที่สุด

มาก หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนมาก

ปานกลาง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนปานกลาง

น้อย หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนน้อย

น้อยที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนน้อยที่สุด

ข้อที่	ลักษณะการปฏิบัติตนของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง	ระดับพฤติกรรม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	ไม่ให้ความสนใจ ในการคบเพื่อนต่างเพศของข้าพเจ้า.....					
2	เมื่อข้าพเจ้าทำผิดมักจะได้รับการลงโทษหรือดุอย่างรุนแรง.....					
3	ไม่เคยสนใจในการแต่งกายของข้าพเจ้า..					
4	ข้าพเจ้ามักจะถูกกล่าวเสียดสีในการเลือกคบเพื่อน.....					
5	ไม่ให้โอกาสข้าพเจ้าในการพูดคุยหรือปรึกษาหารือ.....					

ข้อที่	ลักษณะการปฏิบัติตนของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง	ระดับพฤติกรรม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
6	เมื่อข้าพเจ้าขอเงินมักได้รับคำพูดดูต่ำ บ่อยๆ.....					
7	คอยบ่นจู้จี้ ดิโน่นตินี้ เวลาข้าพเจ้า ทำงาน.....					
8	เมื่อข้าพเจ้าทำความดีมักจะไม่ได้รับการ ยกย่องชมเชย.....					
9	เมื่อข้าพเจ้าแจ้งผลการเรียนให้ทราบ มักจะรู้สึกเฉยๆ.....					
10	ข้าพเจ้าไม่มีสิทธิเสนอความคิดเห็นใดๆ ในบ้าน.....					
11	เมื่อข้าพเจ้าทะเลาะกับพี่ ๆ น้อง ๆ มักจะตำหนิข้าพเจ้ามากกว่า.....					
12	ไม่ค่อยให้ความสนใจเกี่ยวกับการกินอยู่ ของข้าพเจ้า.....					
13	ไม่แสดงปฏิกริยารักใคร่ หรือเอื้ออาทร ต่อข้าพเจ้า.....					
14	มักจะยกย่องชื่นชมความดีคนอื่น และ นำมาเปรียบเทียบกับข้าพเจ้า.....					
15	ไม่สนใจการอ่านหนังสือของข้าพเจ้า.....					
16	เมื่อข้าพเจ้าขอความช่วยเหลือจะได้รับ ความร่วมมืออย่างดี.....					
17	ยินดีที่จะให้ข้าพเจ้าเข้าร่วมกิจกรรม พิเศษของโรงเรียนตามที่ข้าพเจ้าสนใจ...					
18	มอบหมายให้ข้าพเจ้าอย่างเหมาะสมกับ ความสามารถ.....					
19	ให้คำชมเชยและให้กำลังใจข้าพเจ้าใน ขณะที่ทำงานเสมอ.....					
20	อนุญาตให้ไปเที่ยวนอกบ้านได้ตาม สมควร.....					

ข้อที่	ลักษณะการปฏิบัติตนของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง	ระดับพฤติกรรม				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
21	เมื่อข้าพเจ้าทำผิด จะได้รับการบอกสิ่งที่ ทำผิดก่อนถูกลงโทษ.....					
22	สนใจให้คำปรึกษากับข้าพเจ้าในการคบ เพื่อนต่างเพศ.....					
23	เมื่อข้าพเจ้าทำงานผิดพลาดก็ให้โอกาส ข้าพเจ้าแก้ตัว.....					
24	เปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าพาเพื่อนมาเที่ยว บ้านได้ทุกคน.....					
25	ส่งเสริมและยอมรับในความสามารถของ ข้าพเจ้า.....					
26	ให้อิสระในการเลือกศึกษาต่อของข้าพเจ้า					
27	เมื่อมีปัญหาในครอบครัว ข้าพเจ้ามีส่วน ร่วมในการตัดสินใจ.....					
28	ให้อิสระในเรื่องการแต่งกายตามสมควร...					
29	ข้าพเจ้าทำกิจกรรมในบ้านได้ตามความ สนใจ.....					
30	ให้อิสระในการเลือกอ่านหนังสือ เมื่ออ่าน หนังสือเรียนเสร็จแล้ว.....					
31	ไม่ยอมให้ข้าพเจ้าคบเพื่อนต่างเพศ เพราะกลัวจะเสียเด็ก.....					
32	ไม่ค่อยเปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าทำอะไรตาม ลำพัง.....					
33	เวลาข้าพเจ้าจะไปที่ไหนมักจะให้ไปกับ ผู้ใหญ่หรือคอยจับตาดู.....					
34	คอยตักเตือน และควบคุมการอ่าน หนังสือประเภทนวนิยาย.....					
35	จะสืบประวัติส่วนตัวเพื่อน ๆ ของข้าพเจ้า เป็นประจำ.....					
36	เมื่อข้าพเจ้าจะออกจากบ้านจะซักถาม เสมอว่าไปไหนกับใคร.....					

ข้อที่	ลักษณะการปฏิบัติตนของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง	ระดับพฤติกรรม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
37	เวลาซื้อข้าวของเครื่องใช้เสื้อผ้า มักจะเลือกซื้อให้.....					
38	จะนั่งคอยดูข้าพเจ้าอ่านหนังสือหรือทำการบ้านเวลากลางคืน.....					
39	จะคอยรับส่งหรือให้ไปโรงเรียนกับผู้ที่เราไว้วางใจได้เท่านั้น.....					
40	มักแสดงว่าข้าพเจ้ายังเป็นเด็ก ไม่สามารถตัดสินใจด้วยตนเอง.....					
41	จะแนะนำการศึกษาต่อ และเลือกอาชีพให้ตามที่เราชอบ.....					
42	คอยเลือกอาหารที่เราคิดว่ามีประโยชน์ให้เท่านั้น.....					
43	ข้าพเจ้าไม่เคยทราบปัญหาของที่บ้าน เพราะเราว่าไม่ใช่เรื่องของเด็ก.....					
44	ข้าพเจ้าได้รับการจัดตารางว่าเวลาไหนจะทำอะไร.....					
45	เมื่อข้าพเจ้าทำอะไรผิดพลาด จะไม่ได้โอกาสให้ทำใหม่อีก.....					

ฉบับที่ 4 แบบสอบถามสัมพันธภาพในครอบครัว

คำชี้แจง ขอให้นักเรียนอ่านข้อความ แล้วพิจารณาว่าข้อความตรงกับความรู้สึกนักเรียนในระดับใด แล้วทำเครื่องหมายถูก (✓) ลงในช่องว่างช่องใดช่องหนึ่งท้ายข้อความที่ตรงกับความรู้สึกของนักเรียนมากที่สุดเพียงแห่งเดียวเท่านั้น

ระดับพฤติกรรม

มากที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนมากที่สุด

มาก หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนมาก

ปานกลาง หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนปานกลาง

น้อย หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนน้อย

น้อยที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นตรงกับพฤติกรรมของนักเรียนน้อยที่สุด

ข้อที่	ลักษณะการปฏิบัติตนของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง	ระดับพฤติกรรม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	เมื่อข้าพเจ้าไม่สบาย ผู้ปกครองจะดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด.....					
2	ผู้ปกครองแสดงให้เห็นข้าพเจ้ารู้ว่าท่านรักและห่วงใย.....					
3	ผู้ปกครองให้กำลังใจข้าพเจ้าเมื่อท้อแท้ผิดหวัง.....					
4	ผู้ปกครองให้ข้าพเจ้าตัดสินใจเองในเรื่องส่วนตัว.....					
5	ผู้ปกครองมักให้โอกาสข้าพเจ้าอธิบายหรือชี้แจงก่อนจะดูหรือลงโทษ.....					
6	เมื่อข้าพเจ้าทำความผิด ผู้ปกครองมักจะย้อนพูดถึงความผิดพลาดครั้งก่อน ของข้าพเจ้าด้วย.....					
7	ผู้ปกครองไม่ใส่ใจข้าพเจ้าที่จะดูแลรักษาตัวเองได้.....					

ข้อที่	ลักษณะการปฏิบัติตนของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง	ระดับพฤติกรรม				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
8	ผู้ปกครองไม่เข้าใจปัญหาหรือความต้องการของข้าพเจ้า.....					
9	ในวันหยุด ผู้ปกครองมีเวลาร่วมกิจกรรมกับข้าพเจ้า.....					
10	ผู้ปกครองไม่อนุญาตให้ข้าพเจ้าไปเที่ยวกับเพื่อน.....					
11	ข้าพเจ้ารักและเคารพผู้ปกครองของข้าพเจ้า.....					
12	ข้าพเจ้าช่วยผู้ปกครองทำงานบ้านด้วยความเต็มใจเสมอ.....					
13	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณปกครองไม่ยุติธรรมที่มอบหมายงานบ้านให้ข้าพเจ้ารับผิดชอบมากกว่าคนอื่น.....					
14	เมื่อมีปัญหาข้าพเจ้าสามารถขอคำปรึกษาจากผู้ปกครองได้เสมอ.....					
15	ข้าพเจ้ายอมรับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครอง.....					
16	ข้าพเจ้าเคยประชดผู้ปกครอง ด้วยการหนีเรียนหรือไม่ยอมทำงานบ้าน.....					
17	เมื่อข้าพเจ้ากลับบ้านผิดเวลา ผู้ปกครองจะดุและว่าข้าพเจ้าทันที.....					
18	ข้าพเจ้าขออนุญาตผู้ปกครองก่อนออกนอกบ้านเสมอ.....					
19	ข้าพเจ้ามักมีเรื่องขัดแย้งกับผู้ปกครอง...					
20	ข้าพเจ้ามักเล่าเรื่องของเพื่อนและกิจกรรมในแต่ละวันให้ผู้ปกครองฟังบ่อยๆ.....					
21	ข้าพเจ้ารู้สึกอึดอัดกับกฎระเบียบในบ้านที่ผู้ปกครองกำหนดไว้.....					

ข้อที่	ลักษณะการปฏิบัติตนของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง	ระดับพฤติกรรม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
22	เมื่อผู้ปกครองอารมณ์เสียท่านมักจะพาลกับข้าพเจ้า.....					
23	ถ้าข้าพเจ้าทำคะแนนสอบไม่ดี ผู้ปกครองคอยปลอบและให้กำลังใจข้าพเจ้าเสมอ.....					
24	ข้าพเจ้าไม่เคยให้ของขวัญหรือ บัตรอวยพรกับผู้ปกครองในวันพิเศษเลย.....					
25	ข้าพเจ้ามักไม่พอใจเมื่อผู้ปกครองไม่ให้ไปเล่นนอกบ้านกับเพื่อน.....					
26	ผู้ปกครองของข้าพเจ้ารักลูกเท่ากันทุกคน					
27	ข้าพเจ้าปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ปกครองอย่างเคร่งครัด.....					
28	ผู้ปกครองไม่เคยทะเลาะให้ข้าพเจ้าเห็น..					
29	ข้าพเจ้ามักถูกผู้ปกครองตำหนิต่อหน้าบุคคลอื่น.....					
30	เมื่อข้าพเจ้าทำความผิด ผู้ปกครองขบลงโทษด้วยวิธีที่รุนแรง.....					

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รองศาสตราจารย์ชูศรี วงศ์รัตน์	ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร.ละเอียต รัชเฝ้า	ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ชวลิต รวยอาจิน	ภาควิชาการวัดผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.นันทา สุรักษา	ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชะไมพร ธรรมวาสี	ภาควิชาการพยาบาลจิตเวชศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายอนันต์ นวลใหม่
วันเดือนปีเกิด	6 มิถุนายน 2515
สถานที่เกิด	อ.เมือง จังหวัดนครราชสีมา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	23/227 ซ.อินทามระ 2 ถ.สุทธิสารวินิจฉัย แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	อาจารย์โรงเรียนเซนต์คาเบรียล
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	565 ถ.สามเสน แขวงวชิระพยาบาล เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2534	มัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนวิเศษไชยชาญ “ตันติวิทยานุกูล” จ.อ่างทอง
พ.ศ. 2538	วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ.) วิชาเอกชีววิทยา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตภาคใต้
พ.ศ. 2549	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาการวิจัยและสถิติ ทางการศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ